

2004ko urtarrilaren 18a
LXVII. urtea
1.927 zenbakia
3,20 euro

Termitak: Etxejale amorratuen eraso

ARGIA

JUAN MARIA ATUTXA

Eusko Legebiltzarreko presidentea

**«Ibarretxe Planaren eztabaida
indarrez baino ez da galaraziko»**

**Peio Serbielle
gure garaiko IPARRAGIRRE**

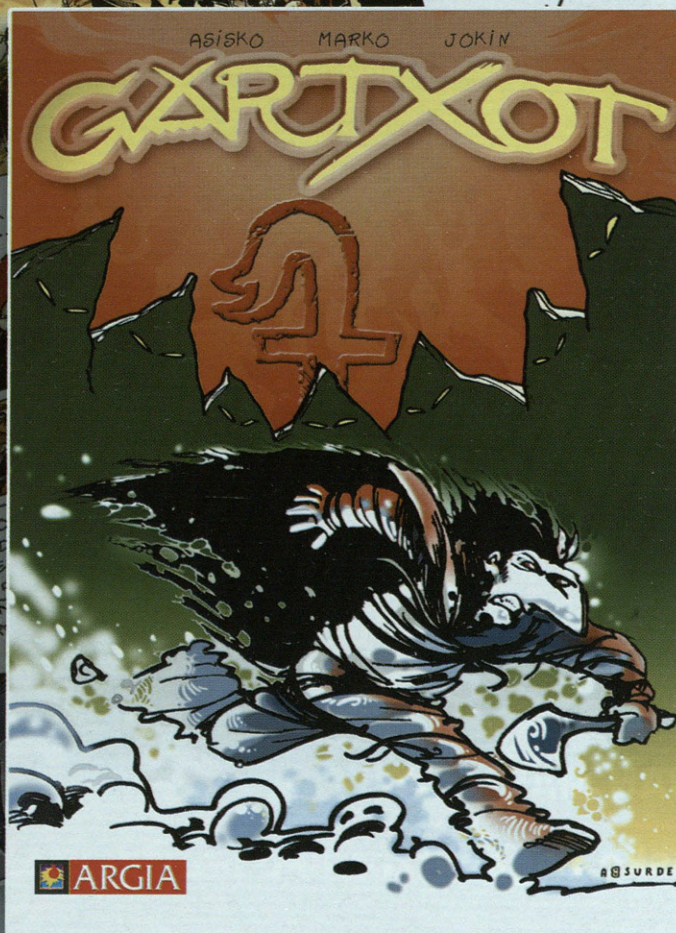
01927

9 778402 130991

GARTXOT

Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak komikira eraman dute askatasunaren eta euskararen apologia hau.

15€

Egileek, **Campionen** testuarekin fidelak izaki, inkognita, bide eta azpibide batzuk utzi dituzte zabalik.

pertsonaia

- **Peio Serbielle:** "Gure kulturaren ezagutarazteko estrategiak behar ditugu".
ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE 4

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENTA 10
- **Urte berri on Ibarretxe jauna!**
JON ENPARANTZA AGIRRE 11
- **Oroimen kolektiboaren katebegiak.**
XABIER PORTUGAL 12
- **Txantxangorriak ofizialtasuna?.** GABI BASAÑEZ 13
- **Luparekin:** Legerik ez unibertsitatean.
TXOLI MATEOS 14
- **Txandan:** Euskal Herriko koloreak.
CASTILLO SUAREZ 15
- **Hiruko txikian:** Gipuzkoako. J. M. OSTOLAZA 15
- **Oihartzunak** 16

erdiko kaiera

- **Miguel Zugaza:** "Arteaz gozatzeko baldintza bakarra maitatzeko gaitasuna izatea da".
NERE LUJANBIO 17
- **Sartu rockaren itzaletara.** JON GURRUTXAGA 21
- **Ezpalak:** IZASKUN JAUREGI 24
- **Argitalpenak:** PILAR IPARRAGIRRE 26
- **Denbora-pasak** 28
- **Nagoen lekutik:** Baratztea, negutegia eta loreontzia. JOSU IZTUETA 30
- **Ihesi:** Baztango bazterren sorpresak.
IÑIGO TXINTXURRETA 32
- **Makina bat kontu** 36
- **Ikuskizunen agenda:** ALOÑA IPINTZA 38

gaiak

- **Termiten eraso.** AINHOA OIARTZABAL 39

termometroa

- **Juan Maria Atutxa:** "Ibarretxe Planaren eztabaida Eusko Legebiltzarrean, indarrez baino ez da galaraziko". MIKEL ASURMENDI 42
- **Ficobak ez die lehiarik egingo Bilbo eta Bordeleko erakustazokei.** DANIEL UDALAITZ 48
- **Euskaldunen jatorria:** loalditik inarrositako eztabaida. EIDER GARAIKOETXEA 50
- **Bero-beroa** 54
- **Net hurbil:** Koka ihartu ez eta pozoiak Kolonbian gizakia hiltzen du. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Altza, Felipe!** JOSE IGNAZIO ANSORENA 58

Eusko Legebiltzarreko urteko azken osoko bileraren ostean hartu gintuen Juan Maria Atutxa presidentea. 2004rako EAEko aurrekontuak atzera bota ditu oposizioak. Atutxaren iritziz hobe aurrekontu berriak onartzea. Alabaina, aurrekontu horiekin ere Jaurilaritzak legealdia amaitu arte jarrai lezake. **42**

Juan Maria Atutxa

Legealdia amaitzeko prest

Peio Serbielle

«Kultur politika falta dugu»

Euskara hutsean kantatu arren, Frantziako Estatuan musikari famatua da Peio. Etxean, berriz, ezezaguna. Baina izena beharrean izana zabaltea da bere erronka: euskal musika kanpoan ezagutzera emateko ari da lanean. **4**

Luparekin

Txoli Mateos

14

TERMITAK

Termiten eraso

Intsektu txikiak dira eta ilunpean, ezkutuan, ibiltzea gustatzen zaie. Berauek eragindako kalteak, ordea, begibistakoak dira lehenago edo geroago. Egurra jaten dute eta baita bestelako materialak ere. Euskal Herrian, termitei buruzko datuak berriro nahian, intsektuaren hedapen mapa prestatzen hasiak dira. **39**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena eta harpidetzak: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Añña Soráluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 eur. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkiak: Alex Larrexi / Argazki Press

XXI. mendeko Iparragirre xiberotarra da, Euskal Herrian baino munduan emanaldi gehiago eskaintzen dituen, euskara hutsean beti. Parisen saritua, etxeko Hegoaldean ezezaguna. *Jo bezate ezkeilek* kantuak erakarri zuen euskarara, eta musika izan zuen istripu larri baten ostean munduarekiko harremana. XVII. mendeko sorgin erretzei buruzko hitzak idatzi ditu ateratzear den disko batean. Gaur euskaldunekin egiten ari direna ehiza berbera dela dio, gaurko Pierre de Lancre "demokratek" ere deabruaren eroaletzat seinalatzen eta kondenatzen baitituzte kultura ezberdinekoak.

Maskaraden kultura galdu izana omen gure akatsik handiena, gaur botereaz ez baikara fütitzen, herriko frontoiaren erdian.

ESTITXU EIZAGIRRE

IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Eli Gorostegi

Peio Serbielle

Zuberotarra zara. Gurasoak euskaldunak dituzu. Nerabezaroan euskaldundu zinen zu. Nola sortu zen euskararekiko harremana?

Haurra nintzelarik ez neukan euskararekin ezer ikustekorik. Egun batez, 14-15 urte nituela, Pello eta Pantxoak abesten zuten *Jo bezate ezkeilek* entzun nuen; laborarien kanta bat da. Horren bidez eta beste kantuen bidez sartu zitzaidan euskararekiko interesa. Mauleko kolegioan banituen Donibane Garaziko lagun batzuk, eta haiek laguntzen zidaten hitzen esanahia ulertzen. Telesforo Monzonen testu batzuk ere banituen, eta testuon bidez saiatzen nintzen euskara neureganatzen. Mauleko kolegioan ez zen euskarazko kurtsorik. Baina katiximan banuen apaiz bat,

«Gure kulturaren ezagutarazteko estrategiak behar ditugu»

Aranart apaiza, Piarres Lafittekin hiztegi bat idatzi zuena. 5.000 hitzeko hiztegia zen, eta nik denak kopia nituen, ikasteko.

Gurasoek hala esaten zidaten: “Zure euskara-ekin ez zira Bildozeraino joanen!” (Bildoze Maule ondo-ondoko herrixka da). “Beraz, utz ezazu”. Gurasoena normala da hemen, gerla denboran bizi izan baitira. Aita erresistentzia izan zen gerlan; kontrol batean bala bat sartu zioten. Frantziari lotuak ziren. Hemen memoria guztia suntsitu dute, eta pixkanaka amnesikoak bilakatu dira Euskal Herriarekiko. Psikologikoki izorratu gaituzte. Gurasoek bazekiten euskaraz, xiberotarrez. Nik gutxi entzun ditut halere.

Batxilergoaren ondoren Mendeberri kultur elkartearen sartu nintzen. Enbata ondorengotik sortutako gazte mugimendua zen, kultura hartzen zuena ardatz jendeari Euskal Herriaren mezua pasarazteko. AEK baino lehenago hasi zen euskarazko ikastaroak antolatzen. Hilabete batean egunero sei orduko klaseak hartu nituen euska-

raz. Esfortzu handia zen niretzat. Eta gauero baziren hitzaldiak (denetara joaten nintzen, ez nuen gauza handirik ulertzen baina). Gogoan dudana da hirugarren egunean Txillardegia etorri zela hitzaldia ematera.

Euskadi Kanta Lur zure azken diskoan, testuak XIX. mende bukaerako Iparraldeko kantu tradizio-naletatik hartu zenituen. Zergatik testu zaharreki-ko erakapen hori? Zer esaten dizute hitz zaharrek?

Kantu horiek Mauleko xiberotar batek, abokatu batek, egindako liburutik jaso ditut. Salaberri zuen izena abokatuak, eta “Kantu popularrak” zen bere liburua. Lehen edizioa 1840 inguruan atera zuen, baina bertan biltzen dituen kantu batzuk are zaharragoak dira, Erdi Arokoak. Salaberri Victor Hugo karrikan bizi zen. Horretan ere gure memoria zapaldu dute. Victor Hugo idazle garrantzitsua da, baina hemen ere badira beste batzuk eta ez ditugu baliatu.

Testu horiek interesatzen zaizkit, badutelako herri honekiko lotura bat. Herri bakoitzak inspiratzen dizu musika bat, edozein musika ez zaio herri bati ongi lotzen. Interesatzen zaizkit testuok, ikusten baitut poetek hartu dutela euren ingurumena, eta baloratu dutela. Bada kantu bat, adibidez, kontatzen duena nola Ahuskiko iturri-rat hiru emazte etortzen ziren, eta jendea nola zebilen euren atzetik. Emazte horiek ninfa bila-katzen dira, eta beti daude iturriarekin lotuak. Beste herrietako mitologia elementuekin konpara ditzakezu. Poeta horiek Euskal Herria baliatu dute, edertasun hori baliatu dute, izugarritzko desio batekin.

Euskaraz kantatzen duzu beti. Emanaldi gehienak Euskal Herritik kanpo eskaintzen dituzu. Zuretzat,

Curriculuma

- **JAIO:** Maulen, 1955ean.
- **BIZI:** Domintxinen eta Maulen.
- **MUSIKA AUTORE, KONPOSITORE ETA INTERPRETEA**
- **DISKOAK:**
- 1989an atera zuen bere lehen diskoa. Bertako kantu batek, *Koblalariak* izenekoak, Radio Francek antolatutako sariketa irabazi zuen.
- 1990 eta 1992an beste bi disko kaleratu zituen, *Peio Serbielle* izenpean.
- 1994an *Zuk egin gaua* diskoa atera zuen, eta *Euskadi kanta lur* izan da bere azkenekoa (1997koa).
- Hilabete honetan ateratzear da berak parte hartutako diskoa.
- **SARIA:** **SACEM** erakundeak (Espainiako Estatuko SGAEren parekoa denak) musika tradizional eta munduko musiken saria eman zion Parisen, 2001ean.

atzerrian zer balore du euskarazko hitzak?

Niretzat ofizio honetan badituzu bi mundu. Bata diskoa egitea da; sartzen zara laborategi batean eta ez zara ateratzen hortik. Bestea da kantaldia; eta kantaldia biziari lotutako istorio bat da. Bizitzako zenbait goizetan norbait galtzen duzu, penatan sartzen zara, baina beste zenbait goizetan Iparraldera zatoz esploratzera, “zer polita!” esanaz. Bizitzan halako gauza guztiak badira. Ikuskizun bat ere horren parte da. Ez da kantu bat beste baten atzetik jotzea bakarrik.

Euskaraz kantatzen dut, hasteko, ni euskalduna naizelako, eta munduko hiritarra. Munduko hiritarra ere banaiz, badirelako beste tokitan interesatzen zaizkidan gauzak, eta badudalako kuriositatea ikasteko eta hobetzeko. Euskaraz kantatzeak erakusten du gu lurralde ukatu batean bizi garela. Lurralde ukatuak esan nahi du, adibidez, behin eta berriz proposatu didate-la frantsesez kantatzeko; frantsesez abestuz

gero Pariseko antzokia hamar egunez alokatuko zidatela esan zidaten. Eta ezetz esan dut. Ez frantsesa gorroto dudalako; euskara delako nire izaeran.

Jendearentzat, berriz, euskara entzutea zer da: elementu exotiko bat, “azken indioa entzuten ari naiz”, ala zuk ematen diozun balioarekin hartzen dute euskara, hizkuntza bat bezala?

Badira gutaz futitzen direnak. Duela hiruzpalau urte joan ginen Estrasburgoko parlamenturat, salatzeraz Frantziako Konstituzioak frantsesa soilik onartzen duela mintzaira gisa eta besteak ez dituela ezagutu ere egin nahi. Gero emankizun bat eskaini genuen. Sartu naiz estudioan, emankizuna baino lehen, eta hantxe zen barne ministro ohi baten “txakur txiki bat” deituko nukeena (bere izena “ahantzi” dut). Aurkezleak presentatu ninduen: “Peio Serbielle, euskal kantaria”. Eta txakur txikiak: “A! Frantses ttipi bat, beraz!”.

Guk badaukagu abantaila bat artista eta musikari bezala. Azken urteotan hasi dira munduko musikak etortzen merkatura, jendearen belarrietara. Eta gu sartzen gara hor. Egia da “World Music” aipatzen delarik Frantziara, beti aipatzen dela Afrikako musika, ez da Euskal Herrikoa aipatzen, ez eta korsikarra. Baina guk badaukagu indar bat egiteko, besteri esateko gu munduko musiken barruan garela eta bizi garela.

PolyGram edo Sony bezalako diskoetxeekin ere atera dituzu diskoak. Multinazionaletan lortzen da nortasuna mantentzea?

Badira diskoetxe txikiak lan bat egiten dutenak halako diskoen alde, baina hemendik ateratzea zaila dago. PolyGramen aukera ematen dute kanpora zabaltzeko. Baina beti gogoan izan behar duzu nortasuna ez duzula ahaztu behar. Egun bost multinazional daude, eta euren arteko fusioak medio, laster bi multinazional baino ez dira geldituko, eta artista anitz bota egingo dituzte. Beraz, beste bideak ere landu behar dira. Baina diskoetxe handietan ere egin behar duzu zure bidea, horiek ematen baitizute aukera munduan dauden mila feriatan zure musika entzuteko. Bide horretan ere joan behar duzu, saiatu eta saiatu.

Frantziako Estatuan ezagunagoa zara Hegoaldean baino. Nola bizi duzu hori?

Ez dakit. Euskal Herrian miseria larrian sartu gara. Badira egiturak, baina nik uste nahikeriarik ez dela. Kultur politika bat falta da. Antzokiak badira, handiak eta txikiak, diruak dituztenak; zirkuitu aldetik Hegoaldean badira aukerak Iparraldean ez direnak. Baina bertakoa promozionatzeko ez dute interesik. Antzokiak edukita pentsatu behar genuke zer estrategia egin bertako artistak jendeari ezagutarazteko.

Azkenean moda batzuen arabera dabil gaur euskal kantagintza. Rock gogorra izan da modan hemen, 30 urteko atzerakadarekin gainera (ACDC aspaldiko kontua baitzen hemen rocka egiten hasi zirenerako). Gero trikitixaren moda egon da; hori desagertzen ari da. Eta gero zer? Hortik landa ateratzen dira edo bildumak, edo hamarkadak kantuan daramatzaten abeslari mitikoen azken diskoak. Eta ontsa da hori, baina ez da horrekin gelditu behar.

Ongi zehaztutako kultur politika bat behar dugu. Artista batek merkatuan fruitua emateko-tan lauzpabost urte behar dira, urtero apustua eginez eta estrategiak definituz zer zirkuiritan mugitu beharko duen. Aldiz, antzokietan esaten dizutena da: "Etortzen bazira 20 jende baino ez da izanen". Baina has gaitezen 20 jenderekin, eta hortik eman ditzagun urratsak.

Dirua egon badago, baina nola da erabilia? Hartzen duzu ETB eta ez daukate kultur politikarik ere, hori da triste! Aurrezki Kutzak kopuru izugarria badu kulturari emateko, baina harrigarria da nola erabilia den: "Nirekin bazara emango dizut". Foru Aldundiei, Eusko Jaurlaritzari ere ez diet ikusten epe ertain eta luzerako kultur politika zehatz diseinaturik dutenik bertakoa sustatzeko. Ez dut esaten gauza onik egiten ez denik, baina estrategiarik ez dago. Eta zer gertatuko da hemengo artistekin? Ni futitzen naiz. XIX. mendeko musikari klasiko handi bat izan da Berrioz, eta bere bizitza guztia, bere ofizioa, Alemanian eta Errusian egin du. Hil zenean akordatu ziren denak berekin, "guk badugu musikari handi bat" esanaz!

Musikan autodidakta izan zara. Nola sartu zinen musika munduan?

Txikia nintzelarik egun batez kazuela batekin perkusioa jotzen ikusi ninduen amak, eta pianoaren ikasterat bidali ninduen. Bi urtez ikasi nuen pianoa, itsu batekin. Nire eskuen gainean jartzen zituen bereak, nik eskuen ez begiratzeko, partiturara begiratzeko baizik. Esaten zidan: "Sar zaitez musikan, ez teknikan". Gero uztera bortxatua izan nintzen, gurasoek ez baitzuten dirurik pianorik erosteko.

Hamaika urterekin Pariseko osabak gitarra bat ekarri zidan; gitarra txinatarra zen, feria batean erosi zuen zortzi frankoren truk. Gitarrekin hasi nintzen hala. Hamabost urterekin istripu larri bat izan nuen, eta musikak lagundu ninduen munduan izaten. Bost egun pasa nituen koman. Garuneko traumatismoa nuen. Gurasoen etxean gelditzen nintzen, bakarrik, musikarekin. Azkenerako pixka bat autista bilakatu nintzen. Musikak on egiten zidan, jendearekin izateko, munduarekin konektatzeko baliatu nuen.

Disko bakoitzaren erreposoa eginez, zerk kezkatu izan zaitu garai bakoitzean?

Lehen diskorako aita galdu nuen, eta berari eskaini nion testu bat. Bestetik Bardozeko apaiz batek Bako Jainkoari buruz idatzitako testu bat ere musikatu nuen. Bigarren diskoan gai hori zabaltzeko egin genuen, festaren ingurua, plazaren ingurua islatzeko.

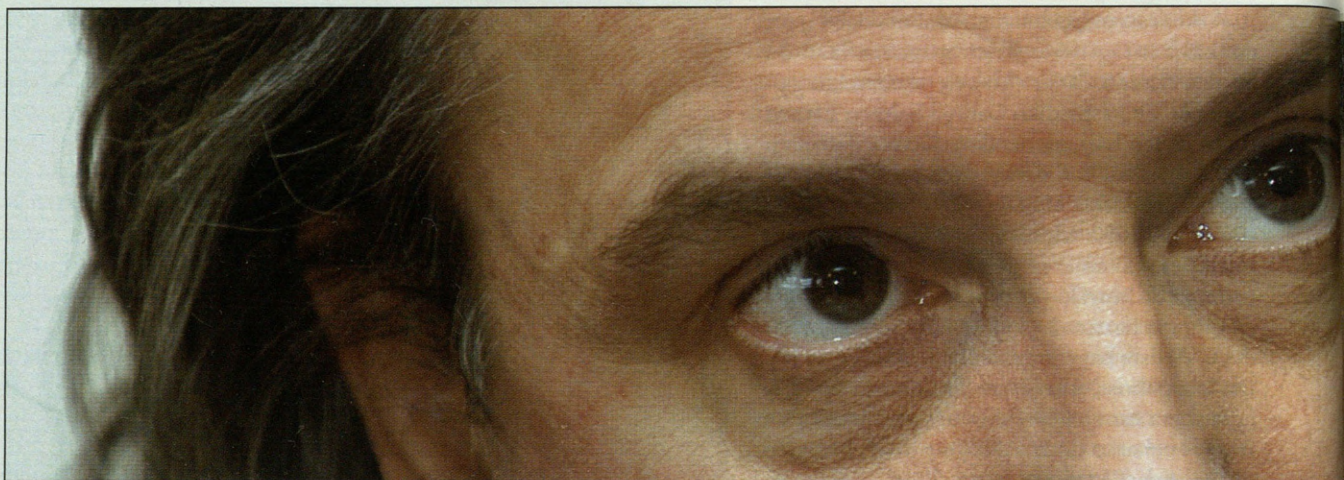
Zuk egin gaua diskoan, gauez gertatzen diren gauzek erakarri ninduten. Gogoratzen naiz txikia nintzelarik lo egin aurrean ohe azpian begiratzen nuela ea norbait zenentz, beldurtuta.

HERIO. "Ez naiz heriotzaren beldur, kezkatzen nauena da nola hilko naizen. Aitak minbizia zuen. Ez dut hura bezala hil nahi, bi urtez sufritzen egonda. Hortaz, zer egin bizitzarekin? Bere buruaz beste egiten duenak kuraiarik ez duela erraten du askok. Nik uste hori egin duenak bere bizitzaz aski duela."

Estatu Batuetan hildakoak hiritik aparte eramaten dituzte, hiltzen zarelarik ez zara gehiago bizidunen munduan. Alta, gure herri txikietan frontoia, eliza eta hilerria, denak baturik daude. Frontoia da bizien mundua; bizitzan gauza serioesak eta ez serioesak egiten ditugu, jokoa bezala, futitzeko. Inportantea da zirikatzailea, ironikoa izatea; egun futitu gabe botereak errespetatzen ditugu. Umorea galtzen badugu bizitza galtzen dugu. Hilerriko jendeak, gugandik hurbil izanik, pentsarazten digu bizitza definitua dela, eta garrantzitsuena dela ahal bezain ongien bizitzea.

Hildakoak gurekin izateak euskaldunon mentalitatea islatzen du, baita euskararen sintaxiak berak ere. "Mendia ikusten dut" erratean, euskaldun batek jartzen ditu izaki eta gauza guztiak bere aurrean, erran nahi baita beste denak ere badirela eta gu horien artean gaudela, mugimendu horretan. Azkenean norbera oso gauza gutxi da beste denak kontuan izanda. Alta, edozein hizkuntza erromanikotan (frantsesez, gaztelaniaz), "ni naiz" da ikuspegia, "ni naiz mendia ikusten duena".

Gauetz animaliaiko festak egin ditut, eta gauetz egiten nituen lanak. Gauak ekartzen dizkizu pentsatzeko aukerak. Hiri handi batera joaten zarelarik, egunez lasterka zabilta metroan eta espaloian, eta azkenean, gelditzen zarelarik, da semaforoa gorri jarri delako; iruditzen zaizu 20 segundoko askatasuna lortu duzula, eta zeri begiratzen diozu? Aurrean duzun publizitateari, eta publizitateak paisaia osoa estaltzen du, beraz ez daukazu ikusmen librorik. Mende honetako kondizionamendua hori da azkenean. Ez da diktadura bat, baina ezarritakoaren araberrako antolamendua dugu bizitzan. Gauaren inguruan saiatu nintzen horren kontrako ikuspegi bat esplikatzen.

Bestetik PolyGrami esker aukera anitz izan dut beste musikari berriagoen ezagutzeko. Jende horrek mila gauza irakatsi dizkit. Zu mundu batetik abiatzen zarelarik, badituzu mila aukera zure mundua gehiago zabaltzeko. Azken diskoan, *Euskadi Kanta Luren*, Iparragirren kantu bat musikatu dut. Iparragirre izan zen hemengo behatzaile onenetako bat; gaizki hartua zen, garai hartan Euskal Herrian ere nahiko hertsiaik baikin. Iparragirrek mila gauza bizi izan zituen, bai politika aldetik, bai munduan zehar ibili zelako. Parisera, Londresera, Hego Amerikara heldu zen. *Hara nun diran* kantuak hunkitzen nau bereziki, erraten baitu Euskal Herritik kanpo izanik ere nahitaez, noizbait Euskal Herrira itzuliko dela, maitemindua baita lur honetaz. Azken diskoa bidaia bat bezala idatzi dugu. Bidaia horretan kanpoko eraginak gureganatzen goaz, eta hala, esaterako, Afrikako instrumentuak agertzen dira.

Zorion ttantta bat ematen dizun proiektu kolektibo bat baduzu, bost urtean lantzen ari zarena...

Bretoiak egindako proiektu batetik sortu zen gurea. Duela 10 urte hasi ziren bretoiak, Irlandako eta Eskoziako artista batzuekin batera, musika zelta landuz ahal bezainbat disko ateratzen. *Zelten berentzia* deitzen zen, eta oso lan polita zen bai sorkuntza aldetik eta bai musika

Beste kulturengandik ikasteko gosez zaude beti. Zer da besterengandik ikasi duzuna?

"Azkenean konturatu zara zu herri minorizatu batetik zatozela, baina munduan badela zu bezalako jende baztertua ere, mila eta mila. Ez bakarrik hizkuntza aldetik, baita pobretasunaren aldetik ere, galdutasunaren aldetik emazte izateagatik edo haurra izateagatik. Galtze guztiekin zer lotura egiten ditugun da interesatzen zaidana. Musikak ekartzen du zorion ttantta bat".

herrikoi aldetik. Musika zeltak azken urteotan izan duen animaliaiko arrakasta ekimen horretatik dator.

Duela 5 urte, Sony diskoetxean hasi nintzelarik, tipo batek proposatu zidan halako proiektu baten eraikitzea Euskal Herrian. Hiru disko izango dira, eta euskal artistek hartuko dute parte. Kantu herrikoiak izango dira, edo azken 30 urteotan oso herrikoi egin direnak, berriz moldatuak. Bi urte pasa ditugu gau eta egun 150 disko entzuten, kantuen aukeraketa egiteko.

Bigarren fasea zen diskoetxeetara joatea; Sonyko aukera bagenuen, eta beste aukerak ikustera joan gara. Hirugarren fasean konturatu gara halako proiektu baten eraikitze garrantzitsua zela bertako proiektu bihurtzea, bertako erakundeek ere parte hartzea eta guztien apustua izatea. Harremanetan jarri gara Eusko Jaurlaritzarekin, foru aldundiekin eta hemengo Eusko Kontseilu Nagusiarekin. Azken fase honetan eztabaidak izan ditugu, eta eztabaida horietan gaude. Eusko Jaurlaritzak hastapenean esan zigun halako proiektuak komertzialak direla eta Jaurlaritzak ez dituela diruz laguntzen proiektu komertzialak. Guk mahai gainean jarri dizkiegu adibideak, musikari batzuen proiektuak lehendik diruz lagundu izan baitituzte. Denbora utzi dugu tartean eta gure aldetik jarraitu dugu lanean. Beste bideetatik proiektu hori produzitzeko adina diru lortu dugu.

Zer garrantzia du bertako erakundeek proiektuan parte hartzeak?

Ez da diru arrazoia bakarrik, filosofia aldetik da garrantzitsua. Hau metodo bat da gure kulturen hedatzeko eta ezagutarazteko. Hau ez da Peio Serbiellen proiektua. Guk ideia bat proposatzen dugu baina garrantzitsua hurrengo pausoa da: jende bakoitzak nola bereganatzen duen proiektu hori, nork bere arloan zer baiten egiteko euskal kultura jendeari hedatzeko. Erraterako, Jaurlaritzarekin harremanetan gaude ikusteko alkate batek zer egin

dezakeen bere herrian halako proiektu baten hedapenerako, edo bakoitzak zer ekarpen egin ahalko lioken halako proiektu bati.

Euskal kultura hedatzeko proiektu horretan, hiru disko horiez gain, beste ekimen batzuk ere badituzue.

Bai, esaterako artisten egoitzak egitea. Lehen diskoa 2004 urtearen bukaeran ateratzea espero dugu, baina dagoeneko hasiak gara artisten egoitzak antolatzen Bordelen, Tolosan eta Atharratzen. Hango haur taldeak hartu eta urtean zehar bi zatitako erreperatorioak lantzen

ditugu; zati bat euren kulturako kantuekin osatzen da eta bestea euskal kanteekin. Gero antzestokira eramaten dugu. Urte guztian zehar ere kazetariak eta telebistak etortzen dira esperimentziaren berri jakitera, eta Euskal Herriaren eta euskal kantagintzaren berri ematen dugu.

Baionan ere hastekoak gara, etorkinak bizi diren auzuneetan. Beti lekuko antolatzaile bat hartzen dugu, proiektua bere egin dezaten. Baionako auzune batean badira frantsesak, gerla ondotik etorri diren portugesak, espainolak eta abar. Eta gazte horiek ez dira ezertaz interesatzen. Egiten dituzte karaokeak eta afa-riak, eta hortik landa ezer gutxi. Badira hip hop egiten duten 20 gazte ere. Beraz, hip hop egiten badute bertako gazteek edo nahi badute kantagintza landu portugesez, elkar gaitezen eta kantaldia presta dezagun bi erreperatorioak landuz. Alegia, kultura horien partekatzea da bilatzen duguna, eta ikusaraztea Euskal Herria badela, euskal kultura badela. Herri honetan denak ez dira euskaldunak edo euskal kultura ezagutzen dutenak. Eta horiekin zer egiten dugu? Horiei zer motatako Euskal Herria erakusten diegu? Orain arte ezer ez.

Aurrerago euskal kantagintzaren dokumental bat egitea ere nahi genuke. Hiru diskoak zirela-eta, bi urte eman ditut Euskal Herriko artiste-

Bertsoa

DOINUA:
ESPAINIAN BEHERA

**Testuen bila zoaz
denboran atzera
dakartzizunak gaurko
musikan sartzera.
Aspaldiko testuek
orduko antzera
balio dutelako
ausartu al zera
izana izan dadin
berreskuratzera?**

Aitor Mendiluze

kin hitz egiten eta euren kezkek entzuten. Mikel Laboak gerra denborari buruz kontatutakoak eta beste mila gauza grabatu ditut. Nahi nuke egun batez gauza horiek guztiak dokumental batean biltzea. Montxo Armendarizekin tratua badut, eta bera ikusten dut egokiena halako lan bat egiteko, berak egiten dituen filmak oso baretik etortzen baitira, nik uste beste Euskal Herri bat esplikatzen duela.

Bestetik, beste herrietako musikariekin harremanak baditugu, eta haiekin lan egitea ere gehiago urratzeko dagoen bide bat da.

Proiektu zabal hau jendeari ulertaraztea zaila da?

Bai. Bi urte pasa ditut euskal artistekin biltzen eta proiektua azaltzen. Eta badira artistak euren arrangura edo kezka nagusia haxe zutena: "Baina nire izena zenbatgarren agertuko da? Hizki handiz edo txikiz?" Eta jende oso ezaguna da; orduan zeren beldur dira horiek?

Ez gaude ohituta halako gauzetara. Erakundeetan ere atetik sartzen zarelarik goitik begiratzen dizute, "nor zara zu?", mespretxuz. Eta uste dut justu zapalduak izanda behar ditugula ideia gehiago izan, kuriositate handiagoa izan, ez eta besteengandik etorritako kaka guztiak Euskal Herrian errepikatu, horrek ez baitu ezer ekartzen, baizik bestek are gehiago zapaltzea lehendik zapalduta gaudenak. Munduan badira mila gauza egiten direnak, bada ikus ditzagun; askotan gainera ez dira herri handienak kuriositate gehien dutenak edo guretzat eredu onenak direnak. Dena den guk konfiantza badugu, gauzak egiten ari gara eta. ■

foRoa
E-PosTa
Txat
BerRiak

EusKAra(Z)

<http://www.euskaraz.com>

Euskara hutsezko ataria

Josapateko Landan 08:00

...eta AZKEN
JUDIZIOA hasi
AUTZINEKO OHARRA:

EUSKALDUNAK
LIBRE DIRA;
ASKI EPAIKETA
PASATURIK BAI-
TIRA LURREAN

...halaber,
WALHALLAKO
sartzea ere
haizu dute...

...orobat
HAMMANA
eta
JAKUZZIA

Jon Enparantza Agirre

ABOKATUA

Urte berri on Ibarretxe jauna!

Urte amaiera, baita hasiera ere ez bai politiko bizian. Aldagai asko eta interes politiko gehiegi. Hauteskundeak han-hemenka, urte berriak emango duena batek daki, onerako nahiz txarrerako, oharkabeen aldatzen baitira egoerak.

Ezer interesgarriarik ekarri beharko badu datorrenak, 2003ko balantze politiko errepre-sibo gogor eta oldarkorrari aurre egin behar-ko dio. 25 urteotako zapalkuntzari aurre egin beharko dion bezala.

2004koa, inportantea izango dela iragarri dute politiko batzuek. Horra, hipotesia ezberdi-netarako urte hondarreko gertaera batzuk: ezker abertzalearen enplazamendua, ETAk ohar laburraz begi onez ikusi duena, Nafarroa Garaian Aralarrek EAJ-EArekin egindako jokaldia, bas-kongadetarako Ibarretxeren plana eta urtateko mezua; Nazio Etabaidagunea eta beste. Zantzu onak batzuk, ez hain onak bestetzuk.

Bakeaz aho bete bukatu du urtea hainbatek. Zama noski, ETAren gainean jarritz. Harrigarri, bizitako urtea ikusita. Indignante ere, "su-etena punto kom" ekimenak egin duena, zer eta konfliktoa konpontzeko urrats ezinbesteko gisa ETAren menia eskatu, non eta agian 25 urteotan eraso mingarrienetako bat jazo tokian, Andoaingo Kultur Parkean. Erasotzaileen ezin satisfazio handiagorako. Duintasuna galdu ez dutenen lotsarako. Une eta leku egokia zatekeen agian, su-etena Espainiari eskatzeko. Halako ausardiaz, txapelokerren bigarren eraso pazifikoki oztopatu izan balitz, agian isilduko nintzatekeen.

Manifestaldia egin zuen ere urte amaieran, elkarrizketa eta eztabaidaren aldeko leloaz Elkarrik. Ibarretxeren proposamenari babes eman eta Madrilen eraso salatzeke. Hain zuzen, eraso bortitz hori gauzatzen ari diren horien zerrendetan joateko prest izan zirenak.

Ezin lotsagarriago urtatseko diskurtsoa. Irudi luke, ETA euskal gizarte zibilaren kontra-ko gurutzadan sartua dela, ezen ez baita haren hitzetan Espainiaren inolako zapalkuntza edota jazarpenik aipatzen sikiera ere. Ideien ilegalizazioa iradoki du, erakunde osoak legez kanpo ezarri dituztenean! "Egunkaria" itxi eta ardura-dunak torturatzek ez du hitzik merezi izan. Nork deklaratu dio gerra Ibarretxeren planari? ETAk ala gobernu espainolak? Nork oztopatu du hemen eztabaida? Kontsulta egingo duela dio, "esklusiorik gabe eta biolentziaren ausen-

ALBERTO ELOSEGI

tzian". EHko lurraldearen erdia baino gehia-go prozesu horretatik at utzirik, eta milaka polizia eta militar barne.

Eta konponbidez mintzo da, konfliktoaren konponbidez, nonbait. Polizia eta militarrek ez dira harentzat arazo, ez dute eztabaida inon-dik ere kondizionatzen, elkarbizitza astintzen, biztanleria beldurtzen, deus inposatzen.

Presoak aipatu gabe. Amnistiaren Aldeko Mugimenduak bere aportazioa berriztatu due-nean: presoan izaera eta jatorri politikoa azpi-marratuz, eskubide politikoak dituztela, euskal prozesuan parte hartzeko eskubidea dutela eta horren berme, euskal herriratzek dakarrela aldarrikatuz; eta konfliktoa konpontzekotan errepresaliatu guztien egoera bideratu beharra dagoela eztabaida politikora ekarritz, hain zuzen, aldaketa politikorako gehien eman dutenak kon-tutan hartzearen garrantzia nabarmenduz.

Larriena ez da aipatu ez izana hala ere, sako-neko aldaketa politikoren aztarnarik ez dela atzematen baizik. Hori da larriena.

Etsipenerako tartetik gabe, baikor izateko motiborik bada. Agian, garai batzuen agorpe-naren aurrean gaude. Konstituzio espainola-ren ezarpenaren aroarena, eta beraz, estatutu

Harrigarri, bizitako urtea ikusita. Indignante ere, "su-etena punto kom" ekimenak egin duena, zer eta konfliktoa konpontzeko urrats ezinbesteko gisa ETAren menia eskatu, non eta agian 25 urteotan eraso mingarrienetako bat jazo tokian, Andoaingo Kultur Parkean

eta amejoramenduarena esaterako. Krisian, aldaketa politiko berrien atarian.

Abertzaleok jeltzaleak gabe zaila dugula aurrera egitea esan ohi da, baina, jeltzaleekin ez dela posible frogatzen da. Aranismoaren mugak gainditzea izan daiteke gakoa, batzuek dioten gisara.

Kontua da, dezente aldatu beharko direla gauzak, aurreratzen duten bezala 2004ko urte hori eta datozenak oparoak izan daitezen nahiko bagenu.

Bilboko kaleetatik, urte berri on Ibarre-txe jauna! ■

Xabier Portugal

ZINEMA KRITIKARIA

Oroimen kolektiboaren katebegiak

Mark Twain, William Faulkner, Saul Bellow, Charles Dickens eta Albert Camusek, besteak beste, ederki asko erakutsi ziguten literaturan norberaren jaioterriak eduki dezakeen balio uniberttsala.

"Txokoan eta munduan kokatu behar du batek bere burua: bietan batera. Mundua txoko eta txokoa mundu dela sentitzea ere baita saudadea", zioen Juan Garzia Garmendiak bere *Saudadearen laudorioan* (ikus *Krabelinen herriminba*).

Hori horrela izanik, Pasaiaiko Udalak bere garaian emandako ikerketa beka bati esker kaleratu berria den *Pasaiaiko euskal kronika zaharrak* izenburuko liburuaren argitalpena gogoz agurtu nahi dut.

Antxon Elortegik buruturiko ikerketa lan honetan Pasaiaiko euskal kronika zaharrak agertzen zaizkigu, XIX. mendearen amaieratik Franco buruzagiak gidaturiko militar altxamenduaren bukaeraraino garaiko egunkari eta aldizkarietan euskaraz argitaraturiko albiste eta artikuluak, hain zuzen. Lan hau oso hutsune garrantzitsua betetzera iritsi da, ez soilik ezezaguna zitzaigun material hau Pasaiaiko herriaren historia ezagutzeko eta ulertzeko funtsezkoa delako, baita taldeko memoria berreskuratzeko baliagarria suertatzen zaigulako ere.

Kronika hauek Pasaiaiko kultur ondarearen zatiak dira. Lerro hauek agerian uzten dituzten zirrikietatik gure oroimen kolektiboa agertzen zaigu. Horregatik, hainbat irakurlek pasaitarren ohiturak eta euren arteko harremanak edota sanpedrotar nahiz sanjuandar arraunlarien kontuen gorabeherak gertutik ezagutu nahi badituzte, orri hauetara jo beharko dute.

Beste batzuk, berriz, orri hauek arakatuko dituzte euskal prentsaren hastapenen bila dabil-tzalako edota Pasaiaiko euskararen bilakaera sozialaren berri jaso nahi dutelako. Eta ez dira faltako, azkenik, liburu honetara gure herriko historia politikoaz interesatuta daudelako joko dutenak. Irakurleak erraz ulertuko duen legez, kronika hauetan nazionalisten mundu-ikuskera dago batez ere baina, hala ere, denek asetuko dute beren jakinmina.

Kronika hauek urrun gelditzen zaigun garai batetaz mintzo zaizkigun arren, hitza dela medio, euskararekin lotzen gaituzte berriro. Egia da gure herria asko aldatu dela artikulu hauek sortu zirenetik. Orduz geroztik handia izan da gure populazioaren hazkundera eta izugarria,

ALBERTO ELORTEGI

Orain, ehun
urte beranduago,
R.M.

Azkuek Euskal

Herri osoan
zehar,

Barandiaranek

Gipuzkoan,

Kanpionek

Nafarroan,

Aranzadik

Bizkaian eta

Federiko

Baraibarrek

Arabaren burutu

zituzten lanek

jarraipena behar
dute

bestalde, gizarteak ezagutu dituen aldakuntzak, hizkuntzaren estandarizazioa barne, baina lan honetan garbi azaltzen denez, Pasaiaiko herriak euskara eta euskaltzaletasunarenaganako izan duen maitasuna eta ardura jasorik daude bertan.

Irakurketa ezberdinak erraztearren, testuak gaien arabera eta kronologikoki ordenatuta agertzen zaizkigu. Pasaiaiko barrutiz barruti ere bidaia dezake irakurleak eta ez da falta herri kazetarien lanak jarraian irakurtzeko aukera ere.

Kronika guztiak liburu batean jasotzea ia ezinezkoa zenez (400 baino gehiago aurkitu ditu Antxon Elortegik), interesgarria iruditu zitzairen egile eta udalaren teknikariei egindako lanaren aukeraketa labur bat 100 orrialdetako liburuxka batean argitaratzea. Artikulu guztiak, berriz, CD-ROM batean jaso dira, edozein gai edo lanetaz interesatuta dagoenarentzat kronika haren bilaketa eskuragarriago suerta dadin.

Neuk dakidanez hau omen da horrelako herri kronikak biltzen dituen lehen liburua. Horregatik, pasaitarrentzat interesgarria oso bada ere, liburuaren interesa haratago doa. Antzeko zerbait egin zitekeen Euskal Herriko herri bakoitzean. Garai bakoitzean sortzen den informazioa gure herria etengabe idazten ari den historia luzearen katebegiak baino ez dira, Historia zerbait idazten den unetik sortzen dela ikasi baitugu beti. Horregatik, bada garaia gure aurrekoek idatzita utzi zuten lanak biltzeko eta argitaratzeko. XX. mendearen hasieran hainbat etnologo eta euskaltzale herriz herri eta baserriz baserri ahozko tradizioak jasotzen ibili ziren. Orain, ehun urte beranduago, R.M. Azkuek Euskal Herri osoan zehar, Barandiaranek Gipuzkoan, Kanpionek Nafarroan, Aranzadik Bizkaian eta Federiko Baraibarrek Araban burutu zituzten lanek jarraipena behar dute. Jendearen oroimenei eta ahozko literaturari bizkarra erakutsi gabe, geure herrietako historiari ere eutsi behar diogu. Hori zen, hain zuzen, 2003an, Galeuska

egitasmoaren inguruan Gernikan bildutakoek aztertu zuten gaia, "Oroimen historikoa", alegia. Berpizkunderen garaia eman zizkigun eredurik ez da falta: Kirikiño, Kizkitza, Orixe, Aitzol, Cazenave, Jean Etxepare medikua... Haien lanek ederki asko erakutsiko digute bidea.

Milan Kundera idazle txekiarrak idatzita utzi zuenez, "Gizakiak boterearen kontra daraman borroka oroimen-
anahanturaren kontra daraman bera da". ■

Gabi Basañez

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ ELKARTEKO KIDEA

Txantxangorriak ofizialtasuna?

Txantxangorria omen dugu urte berriaren sinboloa. Txantxangorri sasoi betean gaude beraz. Zer berri-tu eta mantendu, berez zer etor dai-tekeen hausnarrean.

Txepetxarekin batera ostendu zaigun urteak, lurraldetasunari buruz antzinatik datorren eztabaidaren bizkortzea ekarri digu. Proposamen zehatz eta guzti. Badira mendebaldeko hiru herrialdeentzat soilik estatutu berri bat nahi dutenak, ekialdeko beste hiru herrialdeentzat instituzionalizazioa abiaraziko dutela esan dutenak diren bezalaxe. Ipar bakar batean mendebalde eta ekialderako hego berak izan behar dituen ekimenaren aldekoak ez dira falta ere.

Zehazten hasita gaudela, sumatzen da erabakitzeko une bat badatorrela, bigarren trantsizioan gaudelako edo. Zer leku izango dugu euskaldunok erabaki une horretan? Eta euskarak?

Azken hogeita bost urteko politikek hiz-tun kopurua "mantendu" bai, baina lurral-de eta mintzoaren kaltetan eragin izan dute eta ez dira euskaldunon hizkuntza eskubi-deak bermatzeko gauza izan. Are okerrago, hauen bortxatze sistematikoa ekarri dute. Ezin bizarrik moztu oraindik, euskara ez baita salbu.

Eragindako kalteak benetako edo inolako ofizialtasunik ez izatea du iturburu garrantzitsuenetakoa. Nor eta zer garen argi ez adieraztea, ez zabaltzea. Garena legez ez babestea. Frantsesera eta espaino-lera derrigor izatea, euskara aukeran uztea, kasurik onenean beti ere. Hori da orain arteko egoera mingarria Euskal Herrian. Geu aukera baino ez gara, hori da egi gor-dina.

Euskararen ofizialtasun ezak gure hiz-kuntza eskubideak zazpi lurraldeetan zapal-duak izatea dakar, "berdintasun" mingo-tsez. Funtzionarioek derrigor gureak ez diren hizkuntzak soilik jakin beharra, esko-lak berea eskubidez dena Euskal Herriko ume-gazteen erdiari ukatzea beste hizkun-tza batzuk derrigor ematen dien bitartean, berdin-berdin, zanpa-zanpa. Eta honela jendarteko funtzio nagusietan.

Euskara berezkoa dugu, gurea den baka-rra. Hori lurralde osoan legez jaso eta bete

RAUL BOGAJO/ARGAZKI PRESS

ezik ezinezkoa bihurtzen da garena izatea, gure iragan eta orainarentzat etorkizuna eraikitzea, berdintasunez euskara ematea. Euskaldun guztientzat berdintasun legala lortzea beharrezkoa dugu. Horrez gain, beharrezkoa dugu nahi izatea. Horregatik bagara oraindik, nahi dugulako.

Eta nahi badugu zergatik ez eztabaidatu eta erabaki? Espainiarrek eta frantsesek aski ongi erabaki dute beren hizkuntzentzat nahi dutena, gu tartean sartuz noski, haien-tzat ez baikara. Frantziako konstituzioak frantsesa ezarri zuen hizkuntza ofizial bakartzat, era horretan frantsesaren ezagu-tzaren derrigortasuna ziurtatuz eta euskara baztertuz. Era berean, estatu tresnak erabi-liko zituen gaur agirikoa den gainbehera lortzeko. 1978an Espainiako konstituzioak gaztelera derrigorrezkoa mantendu zuen, euskara eskubidezkoa uzten zuen bitartean

Euskara berezkoa dugu, gurea den bakarra. Hori lurralde osoan legez jaso eta bete ezik ezinezkoa bihurtzen da garena izatea, gure iragan eta orainarentzat etorkizuna eraikitzea, berdintasunez euskara ematea. Euskaldun guztientzat berdintasun legala lortzea beharrezkoa dugu

eremu batzuetan, era horretara gaztelania-ren ezagutza ziurtatuz guztientzat. Biek ala biek banatu gintuzten, erabaki ahalmena lapurtu eta gure hizkuntzaren galera biz-kortu.

Euskal Herriari buruzko eztabaidaren erdi erdian gauden honetan, aukera dugu, behingoz, euskara eta euskaldunon statusa dagokigunean ezartzeko, gure hizkuntza eskubideak bermatuko dituen ofizialtasun egoera orokorra zehazteko. Eztabaida poli-tikoaren baitan gure hizkuntzaren etorkizu-naz hartu beharreko neurri juridiko, politi-ko eta sozialak kokatzea ezinbestekoa dugu.

Ekar dezagun ofizialtasuna Euskal Herri osorako, txantxangorriarekin batera. ■

LUPAREN
Txoli Mateos

SOZIOLOGOA

Legerik ez unibertsitatean

A

skok uste genuen Euskal Autonomia Erkidegoan urte berriak unibertsitate lege berria ekarriko zuela, eta ez da izan horrela, denok dakigunez. Uste dut jende askok tamalgarria iritzi diola Legebiltzarrean berriki gertatutakoari. Deitoragarria, benetan ere, kontuan hartzen badugu zenbat bider aipatzen duten eremu politikoan diharduten eragileek *erantzunkizun* berba, zeren eta, nire iritziz, nabarmena izan da gai honen inguruan alderdi politiko batzuek izan duten erantzukizun falta. Baina ez dezagun hitz egin

INIGO AZKONA

unibertsitate legearekin. Hala ere, ezin esan daiteke sakoneko eztabaidarik egon denik unibertsitateak nazio baten etorkizunean betetzen duen zereginaren inguruan. Izan ere, onarturik dago unibertsitateak nazio modernoek beharrian sozial ugari asetzen dituela, hala nola, zientziaren garapena, adituen prestakuntza teknikoak, kultura eta artearen bilakaera, hizkuntzaren zaintza... Baina, oso gutxitan aipatzen da nazio guztiek dutela lehentasunezko helburutzat unibertsitate *nazionala* eraikitzea, unibertsitateak ukaezineko zeregin politikoak betetzen baitu. Adibide bakarra jarrita, unibertsitateari zor zaio mota askotako ideologiaren sorrera eta horien onespenezko soziala lantzea. Edozein modutan, lege proiektuaren gabeziak ahaztu gabe, aipatu egitasmoari onurarik ikusi dionik ere egon da.

« Uste dut jende askok tamalgarria iritzi diola Legebiltzarrean gertatutakoari. Deitoragarria, benetan ere, kontuan hartzen badugu zenbat bider aipatzen duten eremu politikoan diharduten eragileek *erantzunkizun* berba, zeren eta nire iritziz nabarmena izan da gai honen inguruan alderdi politiko batzuek izan duten erantzunkizun falta

Euskal Herriko Unibertsitatea, legearen beldur eta legearen zain

Arrazoi asko direla medio, izen hori darman unibertsitatea inportanteena da egungo euskal gizartearen eta, zer esanik ez, legearen gorabeherak gertutik jarraitu dituzte instituzio horretako hainbat erakunde eta taldek. Nahikoa da unibertsitate bizitza apur bat

horretaz, unibertsitate legearekin batera azaleratu diren eztaibada batzuetaz baizik.

Nazio bat, unibertsitate bat

Agian zenbaitek esango du ideia hori ez dela inon eta inola ere agertu, baina ni nago horixe izan dela, bai lege proiektuaren onurak nabarmentzean eta baita hari kritika gogorak egitean ere, oinarri-oinarrian egon den pisuzko argudioetako bat. Hortaz, proiektua bultzatu dutenen hitzetan, legeak ekarri behar zuen hobeakuntza aipagarrietako bat EAEko unibertsitate guztiek *sistema bakarra* osatzen dutela ezartzea zen. Lege proiektua erabat gaitzetsi dutenen iritziz, berriz, bertan *Euskal Herria* berba eta EAEz besteko lurraldeetako unibertsitateekin loturak estutu nahia azaldu arren, funtsezko morrontza agertzen zen gobernu zentralak ebatzitzako

Botereak faktikoak dira eta ez dute gura inolako esku sartzerik ez kontrolik; are gutxiago, balizko kontrol horri abertzale edota euskaltzale usain apur bat baldin

badario

ezagutzea bertan gertatzen dena oso konplexua dela onartzeko, baina ez dut uste kontu hau larregi sinplifikatzen dudarik esanez gero unibertsitateko taldeak bitan banatu direla: legerik nahi ez dutenak, bateko; eta lege baten zain daudenak, besteko. Lehenak, unibertsitate autonomiaren aitzakiarekin, egina hal sendoak egiteko prest daude inork ez dezan pieza bat ere mugitu askoan eraikitako puzzlean. Botereak faktikoak dira eta ez dute gura inolako esku sartzerik ez kontrolik; are gutxiago, balizko kontrol horri abertzale edota euskarazale usain apur bat baldin badario. Autonomia aldarrikatzen dute, bai, baina ez gobernu zentralak ebatzitako legeei begira. Talde horiek indartsuak dira, aitortu beharra dago, baina euren asmoen kontra jarri diren beste taldeak ez dira makalak, eta horren frogara da, nola edo hala, lortua zutela egitasmoaren testuak kezka eragiten zioten gaietan aldaketarik jasotzea. Alta, alferrik izan da, denok dakigunez eta, horren ondorioz, zintzilik geratu dira konpondu beharreko arazo garrantzitsu bi. Bata, epe laburrera irtenbide jakin bat exijitzen duena: mila eta berrehun irakasle kontrataturen lanposturen egonkortasuna. Horrekin batera, bertako irakasle ez-funtzionario izateko bidea behar den moduan garatzea, eta, oro har, irakasleriaren lan baldintza duinak eta denontzat berdinak bermatzea. Bigarren arazoa are konplexuagoa da, patxadaz baina iparra galdu gabe egin beharrekoa: unibertsitateko euskalduntze prozesuari dagokio. Legearen zain dauden taldeak administrazio autonomikoari begiratzen diote neurri sakonen esperoan, unibertsitate egiturak, horretarako borondate sendorik egon ezean, ezinezko bihurtzen baitu irakasleen euskalduntzeari ekitea, oinarritzko irakaskuntzan egin den antzera. Bitxia irudi balezake ere, aipatu taldeak kontrol handiagoa eta esku sartze eragingarria eskatzen ari dira administrazio autonomikoaren aldetik. Eta zain jarraitzen dute. ■

Castillo Suarez

Euskal Herriko koloreak

Euskal Herriko karrikak gero eta koloretsuagoak dira. Gero eta gehiago dira gurera etorri diren etorkinak arrazoi ekonomiko edo politikoengatik. Frantziako eta Espainiako galbahea pasatu dute Euskal Herrira etorri diren etorkinek, baina Euskal Herriak bere azpiegitura eta ekimen propioak behar ditu erronka horri —ez hain berria dena— aurre egiteko. Etorkinak eskulana baino gehiago badira; etorkinek badituzte beren kultur ezaugarri propioak, aintzat hartu behar ditugunak ezinbestean. Gu haiengana gerturatuz gero, haiek ere guregana hurbilduko dira. Etorkinak guretzat aberasgarriak dira, ez, inondik inora arazoen sorburua. Are gehiago, Euskal Herrira etorri diren etorkin asko kultura minorizatu bateko kideak dira. Alde horretatik, gure eginkizunetako bat da haien identitatea eta kultura errekonozitzea. Nola eskatuko diegu gure herrigintza egitasmoan inplikatzeari, beren jatorrizko herrian bizi dutena aintzat hartu gabe? Garbi dago abertzaletasunak erronka handia duela inmigrazioaren aurrean. ■

Hiruko Txikiak

Joxe Mari Ostolaza

Gipuzkoako

Foru Aldundiak, berrikitan omendu ditu bertako kirolariak. Ongi. Sarituak sail ezberdinetakoak izaki eta atal bakoitzak bere pontekoa izan du. Ez dakit nik zein merituen arabera aukeratuak izan diren sari horien izendapenak, dakidana Tomas Iruretagoyena erreteriarren izena daraman bat badela tartean. Bikain. Eskolan ezagutu nuen On Tomas hura bera da, frankismoak irakasle bilakatutako linternero falangista hura, plonbierrek —batuan iturginek— hain beharrezkoa duten zakur-gako lanabesa abandonatu eta funtzionario espainol patriotikoaren zaunkaz bizia igaro zuena. Kiroletan multidisziplinarra, berdin zitzaion futbola, saskibaloia, eskubaloia. Nik bitan ezagutu nuen, futbolearen eta kirol jarduna bereizten ez zuen haietakoa. Gure arteko harreman hodia itsu, ez genion inoiz aukerarik eman elkarri gure artekoa ureztatzeko, lehortean pasa baikenituen bi denboraldi haiek. Eta kirolek at, agurrik ere ez, nahiz eta bi aldiz gure taldeak txapelketa irabazi. Izango al dute duintasunik Gipuzkoako Foru Aldundian honen izena sarien zerrendatik kentzeko, frankismoaren lehortearen miseriak gaztiga ez gaitzaten. ■

DEIA

Hizkuntza eskubideak

Amatino

(...) Euskal kontsumitzaileen mugimendua guztiz aitzindaria izan arren, inoiz ez du uste izan hizkuntza-eskubidea bere ardura zitekeenik. Panpin seguruak bai, baina kopin euskaldunik ez; etiketa argiak bai, baina euskarazkorik ez; iragarki zuzenak bai, baina elebitasunik ez; eskaintza elektronikoaren bermea bai, baina euskal softwarerik ez.

Oraingo honetan, berriz, Kontsumo Legeak erabat irauli du orain arteko zentzua eta hizkuntza-eskubideak suspertu nahi ditu, baina ez euskaldunen printzipioak gogotan hartzeagatik, bezeroen kontsumo-aukera areagotzeagatik baizik. Kontsumo Legeak ez du bihotzik konbentzitu nahi eta bai, ordea, merkaturia sustatu.

Legea zuhurra da eta patxadaz jorratu nahi du hainbat urraspide. Proposamen ezberdinak egiten dizkie enpresa eta dendei, handiak, txikiak edo publikoak diren arabera. Zenbaiten ustez legea pasatu egiten da

eta beste hainbaten iritziz, aldiz, ez da heltzen. Baina, hasteko, garrantzitsuena ez da muga-kontua, kontzeptu-aldaketa baino.

Globalizazioa eta kontsumoa gero eta gehiago aipatzen ari diren une honetan, hizkuntzen etorkizuna ez da administrazioan edo eskolan soilik erabakiko, merkatuan ere baizik. Euskarak, militantzia beroaz gainera, merkatu-eskari hotza behar du. Eta Administrazioa Publikoa ere kontsumitzailea da. (...)

berria Kultura eta hizkuntza

Joxe Manuel Odrizola

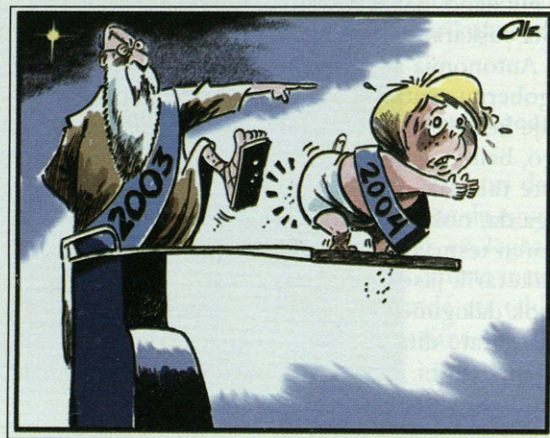
(...) Karlos Santamariak ederki bereizi zizkigun Euskal Herriko Unibertsitatea eta Euskal Unibertsitatea. Bataren eta bestearen ezaugarriak ez zirela berberak esaten zigun. Mugarri bat dago bien artean, eta marra horren alde batera eta bestera kokatzen dira nazio-kulturaren bereizgarriak eta balioak. Gu, halere, hemen gabilta oraindik memelarena egiten: ez gara gauza euskal kultura eta Euskal Herriko kultura bereizteko (...).

◆ Bruce Plante, AEBetako *Chattanooga Times Free Press* egunkarian.

Estralurtarrak: Guk ez daukagu petroliorik, ezta?

◆ Olle Johansson, Suediako *Norra Vasterbotten* egunkarian.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia
Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioa ligitatuta

kutxa

gizarte ekintza

Musika

4 Itzalek kutsu rockeroagoa
eman dio bigarren diskoari

Ihesi

Baztango bazterren
sorpresak

Astrofisika

Unibertsoaren kolorea
aldatzen ari da

ARGIA

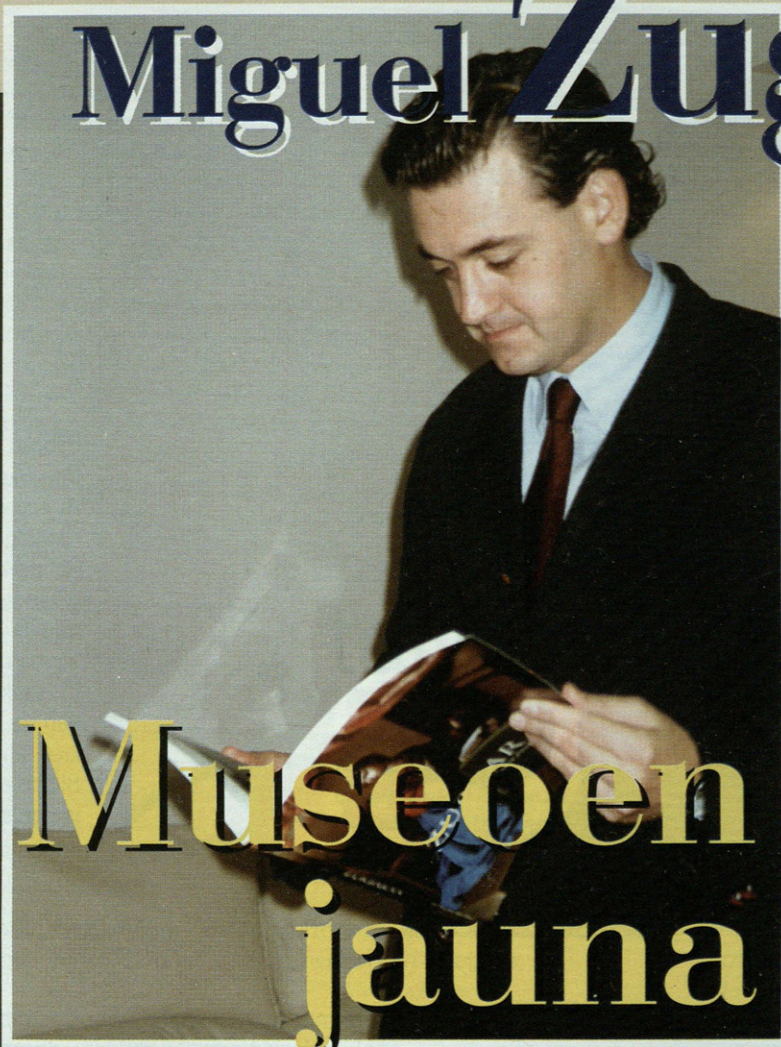
erdiko kaiera

kultura eta aisia

Miguel Zugaza

Museoen jauna

EUSKO IKASKUNTZAREN ARGAZKI ARTXIBOA

1996. eta 2002. urteen artean, Bilbo-ko Arte Ederren Museoko zuzendari zela, zaharberritze prozesu garrantzitsu batean sartu zuen museoa. Hil honen amaieran bi urte beteko dira Madrilgo Prado Museoko zuzendari

izendatu zutenetik, munduko bilduma historiko garrantzitsuenetako baten ardura bere gain hartuz. Pradon ere, oraindik bukatzeke den handitze eta eraberritze proiektu erraldoi bati aurre egin behar izan dio.

“Arteaz gozatzeko maitatzeko gaitasun

XABIDE

Bilboko Arte Ederren Museoko zuzendari eta Madrilgo Reina Sofia Museoko zuzendariorde izan da Zugaza. Egun Prado Museoko zuzendari da. Argazkian, abenduan Bilbon egin ziren jardunaldietan ageri da Zugaza.

KULTUR KUDEAKETA eta komunikazioaz arduratzen den *Xabide* taldeak Bilbon antolatutako jardunaldiak zirela medio, berarekin hizketalditxo bat izateko aukera eduki dugu; museoek bete beharko luketen funtzioaz eta Euskal Herrian bizi duten egoeraz aritu gara, besteak beste.

Madrilgo Reina Sofia Museoko zuzendariorde, Bilboko Arte Ederren Museoko zuzendari eta Madrilgo Prado Museoko zuzendari izatera iritsi zara 40 urte bete aurretik. Zein aspirazio profesional dituzu betetzeke?

Horrela begiratuta badirudi abiadura handiko lasterketa batean aritu naizela. Egia da nire ibilbide profesionalean zehar zenbait kargu garrantzitsu hartu ditudala, baina norberak ez ditu gauzak horrela ikusten. Profesional batek lana egunean egiten du,

NERE LUJANBIO

ez etorkizuna edo iraganaren arabera. Etor-kizuna orainetik landu beharra dago.

Arte museoen helburu garrantzitsuenetako bat kaleko jende arrunta eta arte obraren arteko komunikazioa bideratzea dela esan izan duzu. Kontuan izanik egun, jende askorentzat museoak eguneroko bizimodutik oso urrun dauden eremu ia sakratuak direla, nola lortu liteke aipatu komunikazioa?

Dudarik gabe, herritarren eta artearen arteko komunikazioa sortzeak museoaren oinarritzko zutabe bat izan behar du. Kontuan izan behar dugu, adibidez Prado Museoaren kasuan, bertan erakusten diren koadroak, mendeetan zehar Espainiako koroaren jabetza eksklusiboa izan zirela, beste inork ikusi ahal izatea galaraziz. Museoaren sorrerak, bere helburu nagusia artea gizartera-

bal dintza bakarra na izatea da"

tzea izanik, artearen demokratizazioa bideratu zuen.

Gaur egun, gero eta ardura handiagoa jartzen ari dira museoak aipatu komunikazio horretara iristeko. Orain 20 urte, edo gutxiago, *Las Meninas* koadroaren aldamean karteltxo bat besterik ez zegoen, egilearen izena eta koadroaren dataekin. Gaur egunean, obraren alboan argibide oharrak daude hizkuntza ezberdinetan, argibide liburuxkak eta baita katalogoak ere, nahi duenak aldeztu aurretik presta dezan bisita edo museotik irtendakoan koadroa ezagutzen jarrai dezan. Interneteko sarea ere funtsezko osagai bilakatu da ezagutzaren hedapenean eta herritarrak museora hurbilazteko orduan.

Kalitatezko erakusketak aurkezteaz gain, zein da museoaren ardura jakintzaren transmisioan edo, oro har, hezkuntzan?

Erakusketak heziketarako bide bat dira. Lehen esan dudak bezala, gure egin beharra ahal diren erraztasun guztiak ipintzea da, arteaz gozatu nahi duen orok aukera hori eduki dezan. Arteaz gozatzeko oinarriko baldintza bakarra maitatzeko gaitasuna izatea da eta hori, mundu guztiak badu. Batzuek besteek baino heziketa sendoagoa izango dute, baina bultzatu behar duguna maitatzeko gaitasun hori da.

Arte eta Kultura kontzeptuak etengabe zabaltzen ari dira. Mendetan zehar erabat araututa egon diren mugak lausotzen ari zaizkigu. Nola egiten diote aurre egoei honi arte museoek? Beharrezkoa al da artistikoki onargarria denaren eta ez denaren arteko mugak zehaztea?

Oso gai konplexua da. Azken

"Guggenheimek mundu guztia Euskal Herrira begira jarri du eta hori baliagarri izan da, bestela azalduko ez liratekeen mugimendu, bilduma eta proiektuak ezagutarazteko"

aldian eztabaida asko sortu dira horren inguruan arte garaikideko museoaren esparruan. Gaur egunean, artea pintura edo eskultura dela esateak ez du balio. Kontzeptuak izugarri zabaltzen eta eraldatu dira. Arte garaikideko museoek nazioarteko esparruan sortzen ari denarekiko oso adi egoteko ardura dute, horren arabera eta beharrezkoa balitz, irizpide batzuk ezartzeko.

Zorionez, guk, museo historiko bat garen aldetik, ez diogu zuzenean aurre egin behar gai konplexu horri. Hala ere, beti da interesgarri une oro arte mailan sortzen ari denaren berri izatea, besteak beste, iragana begirada garaikideaz ikusteko aukera ematen digulako.

tailerrak eta ikastaroak BILBON

ondo pasatzeko

- Euskal dantzak & Urbeltzen Dantza Ganbara
- Kantzagintza Anje Duhalderekin
- Algara konpartaren urte osoko egitaraua
- Asteburuak Bakaikuko Etxean eta Arrigorri itsas ostatuan
- Txangoak eta mendi irteerak

sasioan egoteko

- Gimnasioa & frontoia
- Sauna
- Masajea
- Yoga
- Mantenimendu gimnasia & Aerobica

umeek jolasteko

- Olgetan haur jaiak
- Musika eskola
- Pipitaki haur irratisaioa Bilbo Hiria irratian
- Obabaxue ipuin bilduma
- Eskolen arteko III. Antzerki Topaketak
- Umeen II. Kantu Topaketak
- Oporraldiak Auritzberriko Urrobi kanpenean
- Gurasoentzako "Ai aita!" irratisaioa Bilbo Hiria irratian

euskara osatzeko

- Sakontzen
- Bizkaiera
- Itzulpen gintza
- Astebeteko Mintzamena ikastaroak Ondarroako Arrigorri Itsas Ostatuan eta Bakaikuko etxean

euskaraz mintzatu, lanbideak ikasi eta lagunak egiteko (tailerrak)

• begiraletza	• tabernari
• internet	• ludoteka
• irratia	• bidaiari
• konboa	• euskara zerbitzuak I - II
• serigrafia	• zinema
• bertsolaritza	• argazkigintza
• euskal musika	• euskararen mundua
• oroterapia	• literatura
• kantagintza	• jende aurrean hitz egiteko teknikak
• antzerkia	• euskal lanbide eta ohiturak
• dantza	• jostungintza (diseinu eta mozketak)
• masajea	• haur kanta eta jolasak

San Bizente 2
48001 - Bilbo
tel: 94 423 75 91
bulegoa@zenbatgara.org
www.zenbatgara.org

XABIDE

Laster beteko dira bi urte Bilboko Arte Ederren Museoa utzi zenuenetik, eraberritze sakon baten ondoren, etapa berri bati hasiera eman behar zionean. Ezarritako helburuak betetzen ari al dira?

Bai, nik baietz uste dut. Arte Ederren Museoa garai on bat bizi duela iruditzen zait. Gainera, hirian oso sustraitua dagoen museo bat da eta, ezin liteke esan bere kabuz aurrera doan proiektua denik, baina bai, erabat bertakotua dagoen museo dela, hiriaren erritmora primeran egokitua dena.

Azken urteetan museo asko zabaldu dira Euskal Herrian, azkenetako bat Bilbon bertan, Itsas Museoa. Nola ikusten duzu museoaren ugartze hau? Zein izan da *Guggenheim efektua* deitutakoaren eragina honetan guztian?

Museoen ikuspegitik eta, orokorrean, arlo kulturallean, Euskal Herriak une garrantzitsua bizi du. *Guggenheim efektuak* lehendik bazeuden proiektuak ikusgarritasun handia izan du, ohar-tarazpen bat bezala izan da, eta hori positiboa da. Guggenheimen ondoren zabalduko museoak ari garenean, ezin dugu moda bat balitz bezala hitz egin. Euskal Herria, aurretik ere bazeuden bilduma eta proiektu garrantzitsuak, Bilboko Arte Ederren Museoa edo Arabako Arte Ederren Museoko arte garaikideko bilduma, kasu. Guggenheimek mundu guztia Euskal Herrira begira jarri du eta hori baliagarri izan da, bestela azalduko ez liratekeen mugimendu, bilduma eta proiektuak ezagutarazteko.

Honen guztiaren ondorioz, Euskal Herria artistikoki gune oso dinamikoa bilakatu da eta museo sare garrantzitsu baten jabe da orain.

Bilboko Arte Ederren Museoaren eraldatze prozesu sakonaren ondoren Madrila joan zinen Prado Museoko handitze eta eraberritze proiektu erraldoiari ekiteko. Zeintzuk dira proiektu berri honen helburuak eta zein fasetan aurkitzen dira helburu horiek?

"Orain 20 urte *Las Meninas* koadroaren aldamenean karteltxo bat besterik ez zegoen, egilearen izena eta koadroaren dataekin. Egun obraren alboan argibide oharrak daude hizkuntza ezberdinetan"

Ezinbestekoa zuen museoak eraberritze hau. Duela zenbait urte egin beharrekoa zen, munduko museo garrantzitsu batzuk, Washingtongoak edo Pariseko Louvre-k, berriztatzeak burutu zituzten garai bertsuan. Orduan ez zen ezer ere egin eta orain egitea, hein batean, gure mesederako izan da, beste lekuetan egindakoa aztertzeak aukera eman baitigu, horrela, hanka sartzeak saihestu ahal izan ditugularik.

Erreforma garrantzitsu batean gaude murgildurik, egungo museoaren azalera bikoiztu-ko duen handitze prozesu konplexu batean. Museoaz gain, inguruko beste zenbait erakuntza ere hartzen ditu erreformak, horregatik zail da lanak noiz amaituko diren zehaztea. Zatiarik garrantzitsuena, erakustaretoetara bideratuko dena, ziur asko 2004ko bukaerarako amaitua egongo da.

Zaharberritze lanetan diharduzuen arren museoak erakusketak eskaintzen jarraitzen du. Zeintzuk dira, bilduma iraunkorraz gain, epe motzean bisitariek ikusi ahal izango dituzten erakusketak?

Espainiako artean erretratuak izan duen bilakaerari buruzko erakusketa bat prestatu dugu. Duela zenbait urte antzeko erakusketa bat aurkeztu genuen natura hilen inguruan. Interesgarriak dira gisa honetako proposamenak, batez ere, oso garai ezberdinetako artistak aurrez aurre jartzen dituztelako. Erakusketa hauek nabarmendu egiten dute historialariek ezartzen dituzten muga kronologikoak ez direla benetako muga artisten begietan, eta aukera ematen dute XX. mendeko abangoardietako artistek aurreko mendeetakoekin duten lotura estua aztertze-ko, adibidez, eta ezagunenetariko bat aipatze-arrren, Picassok Velázquezekiko sentitzen zuen miresmena. ■

EUSKO IKASKUNTZAREN ARGAZKI ARTRXIBOA

Erakusketak heziketarako bide bat direla uste du Zugazak eta horregatik ahalik eta erraztasun gehien eman behar omen zaizkio ikusleari.

MUSIKA

Sartu da 4 Itzal talde gipuzkoarraren bigarren lana. Gor diskoetxeak argitaratu du hamabi abestiz osatutako diskoa, aurrekoa baino indartsuagoa eta rockeroagoa.

Sartu rockaren itzaletara

DUELA HIRU URTE *Denek dakite* lehen lana kaleratu ostean, *Sartu* izeneko bigarren diskoarekin datoz orain 4 Itzal taldekoak. Banda gipuzkoarra Euskal Herri mailako talde ezagunetatik zetozen musikariek osatu zuten hasieratik: Xabier Solano (Etzakit), Haritz Harreguy (Sen), Koldo Soret (Utikan, Mugatik) eta Haritz Beristain *Txiki* (Kashbad). Haritz Harreguyk, ordea, 2002aren erdialdean taldea uztea

JON
GURRUTXAGA
Argazkiak: Eli Gorostegi

erabaki zuen eta bere ordez *Txiki*ekin Kashbaden aritu zen Gorka Sesma sartu zen gitarrajole gisa. *Sartu* joan den urteko iraila eta urria bitartean grabatu zuten Hernaniko Oialumeko borda batean Karlos Osinagarekin.

"Sartu gure mundura"

Diskoaren azalean ageri zaigun atearen sarrailak eta tituluak berak 4 Itzalen mun-

dura sartzeko gonbita luzatzen dute. Xabier Solano abeslari eta gitarra jolearen esanetan, "hitzek ere zerikusia izan dute diskoaren izenburua aukeratzeko orduan, entzuleari hitzekin sortutako gure munduan sartzeko gonbita egiten baitiogu". Aurreko lanean punk eraginak aipatzen ziren eta kanta lasaiagoak ere tartekatzen ziren. *Sartu*, ordea, disko askoz ere gitarreroagoa da. Taldekide guztiek aho batez disko rockeroagoa dela onartzen dute. "Ez genuen aurretik erabaki disko gitarrero eta rockero bat egin nahi genuenik. Baina grabatu eta entzun dugunean inpresio horrekin gelditu gara guztiok".

Denek dakite diskoarekin erkatuz taldean eginiko konposizio lana nabarmentzen da CD berrian. "Aurreko diskoan taldeak Xabierrek eginiko abestiak jo zituen, oraingoan, ordea, guztiak sentitzen gara abestion sortzaile". Gorka Sesma gitarrajole berriaren sarrerak ere taldeari beste ukitu bat eman diola onartzen dute musikariek. Estreinako lanean esku artean zuten materiala hartu eta hura moldatuz diskoa grabatu zuten. Azken bi urteotan, aldiz, talde moduan garatzeko aukera izan dute. Eta *Sartu* da hain zuzen ere elkarlan horren fruitua. Hitzei dagokienez, aurrekoan ez

Proiektu ezberdinak tartekatzen

Hainbat proiektutan ibilitakoak dira 4 Itzal taldeko partaideak. Eta orain ere halaxe dabilta. Koldo Soretek, adibidez, Surfin Kaos taldea sortu du orain gutxi (bertan gitarra eta ahotsean dihardu) eta Xabier Solano Fermin Muguruzaren taldean dago. "Ni urtarrilean eta otsailean kanpoan izango naiz, orduan ez dugu joko. Eta martxoan diskoa aurkeztuko dugu Kafe Antzokian hasiko dugun zirkuitu horretan", diosku Solano taldeko gitarra jole eta abeslariak. Soretek, berriz, Solano kanpoan den denbora talde berriarekin kontzertuak eskaintzeko aprobeztatuko du. Gero proiektu ezberdinak ahalik eta ondoen partekatzen saiatuko dira.

bezala, taldekideak izan dira gehientsuenen egileak. "Hitz nahiko barnerakoiak dira, barruan dauzkagun sentimenduak dira, horregatik nahiko intimoak direla uste dugu", diosku *Txiki* bateria joleak. Hitzetan Jon Garmendia *Txuria*, Mikel Peruarena, Unai Iturriaga eta Joni Ubeda izan dituzte kolaboratzaile. Dena dela; eskatutako hitzetan ere izan du zeresanik taldeak; izan ere, abestien gaien nondik norakoak bandaren eta letristen artean zehaztu baitituzte. Jon Maia ere izan dute hitzetan lagun, baina azkenean bertsolariak idatzitako kanta ez da

diskorako aukeratutako kanten artean gelditu. Izan ere, taldeak hainbat abesti grabatu eta horietatik hamabi aukeratu baitzituen azken emaitzerako.

Rockaren borda

Gaur egun teknologia berriak musika ahal den modurik erosoenean, pertsonalenean eta batzuetan merkeenean grabatzeko aukera eskaintzen du. 4 Itzalek Hernaniko Oialumeko borda bat alokatu zuen diskoa patxadaz eta beraien erara grabatzeko asmoz. Aurretik lokalean zenbait maketa grabatu zituen, gero Garaten maketa landuago bat burutu eta azkenik borda alokatzeko urratsa eman zuen. Lisabö taldeko Karlos Osinagak bere grabaketa ekipoa hartu eta bera izan da lan teknikoa jorratu duena. "Bordan geundela pixka bat entseatu, buelta batzuk egin eta gustura sentitzen ginenean grabatzen hasten ginen, soinu naturala lortu nahi genuen", aitortu du Txiki. Rock diskoen ohiko grabaketa prozesuan bateria izaten da estudioan lanean hasten den lehen musikaria. Kanta guztiak grabatu eta nahasketak egiteko mementoa heldu arte hor bukatu ohi da bere betebeharr nagusia. Taldea ordea, betiko prozesu hori alde batera utzi eta bateriaren lanak grabaketan zehar jarraikortasuna izan dezan ahalgindu da. Horregatik, grabaketa egun bakoitzean bi abesti oso grabatzen saiatu dira. "Izan ere, orain arte nik bateriak sartu ostean egin beharreko lana amaitua nuela konturatzen nintzen, dagoeneko ez nengoe la grabaketan ohartzen nintzen", diosku Txiki. Ia abesti guztietan baxua eta bateria aldi berean grabatu dituzte naturaltasun eta zuzeneko sentsazio hori lortzeko asmoz. Nahasketak Azkaraten egin dituzte Angel Katarainekin.

Diskoaren gailetak, CD-ak berak binilo itxura du, hau da, LP itxura du. Eta abestien artean gaur egun gutxitan entzuten diren

Bideoklipa

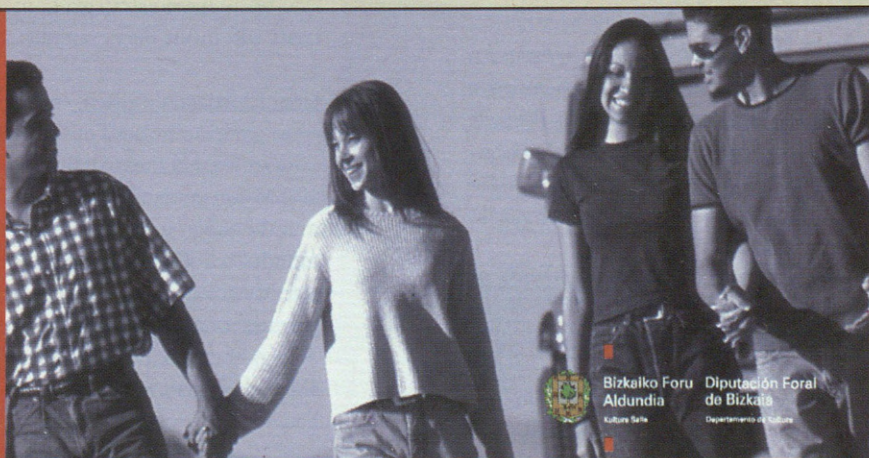
Diskoaren diseinuan agertzen ez bada ere, *Sartu lan berrian Lagundu kantaren bideoklipa ere aurki dezakegu CD-ROM formatuan. Txiki bateria jolearen lantegian grabatu zuten eta Iñaki Beraetxe eta Xabi Beraetxe arduratu ziren grabaketaz.*

biniloaren zaratatxoak eta efektuak dituzte lanari jarraikortasuna em asmoz. Lehen kantan, adibidez, o biniloaren gainean jartzen deneko ezaguna entzun daiteke. Seigarren k berriz, diskoari buelta ematen diotel laugarren eta bosgarren korteen artea baketako bitxikerietako bat entzun d Koldo Soretetik, *Ni ta zu* kantan ahot tzen ari zela (gainontzeko guztiak Se grabatu ditu), lagun baten deia jaso zuen sakeleko telefonoan. "Lagunak ezer jakin gabe telefonoaren 'manos libres' sistema martxan jarri nuen besteek entzun eta barre batzuk egiteko", gogoratzen du taldeko baxujoleak. Osinaga teknikariak guztia grabatu zuen eta jasotakoa diskoan sartzea otu zitzaien. 4 Itzaleko kideak beste talde batzuetatik badatoz ere, ez dira binilo garai-koak, hogeitaka urte izanik ez baitute inoiz binilo diskorik argitaratu. *Txiki*, adibidez,

Ia abesti guztietan baxua
eta bateria alde berean grabatu
dituzte naturaltasun eta
zuzeneko sentsazioa
lortzeko asmoz

Kashbaden lehen lana kaleratu zutenean jada diskoak CD formatuan karrikartzen zirela gogoratzen du: "Orduan hasi ziren biniloak alde batera uzten, garai hartan formatu horretan Anestesiak kaleratu zuela oroitzen dut". Nahasketak egiten ari zirela zenbait aldizkaritan formatu klasiko horretan argitaratzeko aukerak eta prezioak begiratzen aritu ziren. Baina gaur egun diskoe- txeez ez dute horrelako formatoekin lan egiteko asmorik agertzen. Dena dela, diskoa biniloan ikustea eta etxean edukitzea behinik behin gustatuko omen litzaiekeela onartzen dute. ■

gure!
artean!
euskaraz

Bizkalko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Dora Salazar artista altsasuararen lanak dira ikusgai Madrileko Raquel Ponce galerian. Hilaren 24a bitartean, sei bat eskultura eta hainbat marrazkiz osatutako erakusketa paratu

du lehen aldiz arte areto horretan. Betiko moduan, emakumeak gaur egungo munduan duen lekua aztertzen du Salazarrek bere lanetan.

JOSEBA OLALDE

M a i t e

Agirre k zuzendu eta taularatuko du urtarilaren 17an Deustuko La Fundicion aretoan estreinatuko den *iPutu vieja alcahueta celestina!* lana. Fernando de Rojasen *La Celestina* lanean oinarritutako bakarriketa Agirrek berak idatzi du eta Agerre Teatroak ekoiztu.

Jon Alonso k 1995ean kaleratu zuen *Katebegi galduta* lana gaztelaniara itzuli du Angela Gezuragak. Pablo Sastrenen *Leuropa* liburua berriz, Bego Montoriok itzuli du. Bi lanak Hiru argitaletxeak plazaratu ditu *Ficciones* bilduman.

Juan Carlos Matellanes izango da aurrerantzean Operako Lagunen Bilboko Elkarteko presidentea. Matellanes Elkarteko idazkari izan da azken sei urteetan eta Bilboko Erakustazokako zuzendari finantzario da egun.

Teresa Calo ren *iAy Manolo!* antzezla-na eta **Aizpea Goenaga** ren *Agur betiko* lan sarituak argitaratuko ditu laster Artezblai liburu bildumak.

Jon Kortazar rek Bernardo Atxagaren biografia eta bere ibilbide literarioa bildu ditu *Literatura vasca desde la Transición*. Bernardo Atxaga izeneko liburuxkan. Minnesotako Unibertsitateak kaleratu du osatzen ari den Iberiar Penintsulako eta Hego Amerikako literaturako antologiaren baitan. Gaztelaniaz plazaratu da orain Atxagaren biografia, baina ingelesez ere argitaratuko omen dute.

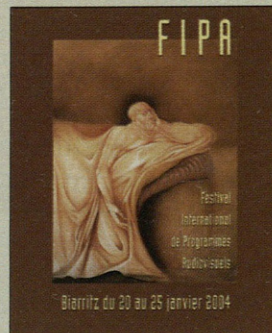

DANI BLANCO

Ikus-entzunezkoen Jaialdia

MUNDUKO 33 HERRIALDETATIK etorritako 130 ikus-entzunezko lan ikusi ahal izango dira aurtten 17. ekitaldia duen Miarritzeko Ikus-Entzunezko Programen Nazioarteko Jaialdian (FIPAn). Hilaren 20tik 25era sei alorretan banatutako lehiaketan parte hartuko dute lan horiek. Bestalde, gero eta arrakasta gehiago du FITAPEL izeneko sailak, non kazetari eta profesionalek lehiatik kanpo geratu diren lanak eta beste urte batzuetakoak ikusi ahal izango dituzten. Horrez gain, hilaren 22an William Karel

Telesailak, fikzioa, musika eta ikuskizunak, erreportaje handiak eta gizarte-ekitaldiak, dokumentalak eta saio laburrak dira lehiaketako sail ezberdinak.

dokumental errerealizatzailerak eta gidoilariak eta erreportari grafikoa omenduko dute. Hitzaldi, topaketa eta mahai-inguruak ere ez dira faltako.

Hamar mendetako artea

ORAIN ARTE ARRETA BEREZIRIK ESKAINI EZ ZAION ARREN, Erdi Aroko arteari buruzko lan garrantzitsua burutu dute *Arte y arquitectura en el País Vasco. El patrimonio del Románico al siglo XX* (Nerea argitaletxea) liburua osatu duten profesionalek. Izan ere Erdi Arotik hasi baitira Gipuzkoa, Bizkaia eta Araban dagoen artearen ondarea arakatzeko. Arkitektura, eskultura eta pintura bildu dituzte argitalpen honetan eta bertan Erdi Arotik abiatuta, Arte Modernoa eta Garaikidea ere jorratu dituzte. Xesqui Castañer Artearen Historiako irakasleak gidatutako lana izan da hau, eta bertan bost lagunen talde batek parte hartu du, guztiak aditu eta irakasleak. 200 argazki inguruko liburua da eta bertan, egileek diotenez, emakume artisten lana ere kontuan izan dute. Liburua edozeinentzat ulergarri izateko moduan egin dute.

Jasone Osororen hitzak dira hauek "Aizu!"n jasoak: «gizonezko batek liburu bat argitaratzen duenean ez da notizia. Inori ez zaio bururatzen estrategia komertziala edo moda dela esaterik».

Unai Elorriagaren ustez, «nekez egon gintezke hobeto euskal literaturan. euskal literaturan egun 10 bat autore daude zeinak mundu osoan ezagutuz gero, munduko 100 literato onenen artean egongo liratekeen, Saizarbitoria, Sarrionandia edo Atxaga, besteak beste». «Geu» aldizkariak jaso zituen hitz hauek.

Joxemari Carrerekin zera idatzi zuen "Hika" aldizkarian: «druditzen zait antzerkiaren gaineko interesa arrakastaren arabera dela. Halako edo honako taldeak harrera ona izan badu, leku gehiago izango du hedabideetan. Honako edo halako aktorea telebistan edo zineman maiz agertuz gero elkarriketak izango ditu nonahi. (...) Baina antzerkiaren garapenari dagokionez, garrantzirik ba al dauka horrek?».

Kepa Larrea filologoak honakoa zioen "El País"en: «Ez da gauza bera euskara jakin eta erabiltzea eta EGA gaingitzea».

Orfeoia barrutik

Alderdi artistikotik behin baino gehiagotan aztertu izan da Donostiako Orfeoia, ez ordea giza ikuspegitik. Horixe egin du hain zuen Carmen de las Cuevasek zuzendu duen *Donostiako Orfeoia; mugarik gabeko harmonia 1897-1997* liburuak. Mende batean zehar giza talde horrek izandako bilakabidea aztertu du Carmen Ruiz de Garibay eta Izaskun Medranoren laguntzaz. Argazkiak eta pasadizoak dira liburuaren oinarriak. Dokumentazio lan handi baten ondorioz eginiko liburua da. Orfeoia historia (hasierako zailtasunak eta izandako gailurrak), barne funtzionamendua eta egitura, izan dituen arauak, hiriarekin duen lotura, munduan zehar eginiko emanaldiak... arakatu dituzte kantari talde bat baino gehiago den elkarte hau barrutik aztertuz.

Zaharrak berri

LEHENAGO EGITEN ZEN MODUAN egin nahi dute bertsoan Fredi Paia, Jokin Uranga eta Xabier Silveirak; gai-jartzailerik gabe, aurrez prestatutako bertsoz gabe eta oholtzara igo gabe, alegia. Horretarako jarri dute martxan *Zaharrak berri* Tour izeneko egitasmoa. Tabernetan egingo dituzte saio gehienak, norekin eta non bertsoan egin hautatuz. Egitasmo honekin gazteak bertsozale bezala hezi nahi dituzte. Horretarako urtarilaren 23an Bilbon ariko dira, otsailaren 6an Donibane Garazin, 13an Algortan, 20an Lesakan eta martxoaren 27an Aulestin. Eta ondoren, Bartzelonara ere joatekoak dira. Guztia bertsozaritza galtzen ari den filosofia hori berreskuratu nahian.

Museoetako hezkuntza

GASTEIZKO ARTIUM MUSEOA AUKERATU DUTE datorren udazkenean New Yorken hasiko den Open Exchange (Truke Irekia) izeneko mintegian parte hartzeko. New Yorkeko Arte Garaikideko Museoak eta Columbiako Unibertsitateak aukeratu dute Gasteizko museo eta bera-ekin batera munduko beste hamaika. Hezkuntza egitaraua buruz mintzatuko dira. Izan ere, nazioarteko museo horien hezkuntza sailen artean harremana sortzea da mintegiaren xedea. Artiumek hezkuntza proiektu berezia jarri zuen abian sortu zenetik, eta ez da horrelako ekimenetan parte hartzen duen lehen aldia.

Gay, lesbiana eta transexualen inguruko filmak egon badaude. Eta erakutsi egingo dituzte hilaren 22tik 25era bitartean Bilboko Bilborock aretoan, Zinegoak jaialdiaren baitan. Euskal Herriko Gay eta Lesbianen Hegoak elkarteak antolatu du. Eta bertan 25 lan ikusi ahal izango dira, horietako bat bera ere ez da oraindik Euskal Herrian estreinatu. Gehienek maitasuna dute oinarri, beti ere genero ezberdinetatik jorratua. Film luzeak, laburrak eta dokumentalak ikusi ahal izango dira, eta sail bakoitzean onena sarituko da azken egunean. Bestalde, Eloy de la Iglesiari emango diote aurtun ohorezko saria. Baina batez ere, naziocarte-ko jaialdi honek zinemagintzan alor honetan dagoen hutsunea bete nahiko luke.

Interneten irakurtzeko.

Horretarako jotzen du jendeak **Borraska** Interneteko literatura aldizkarira. Izan ere, 25.000 pertsona baino gehiagoren bisita izan baitute web gunean. Ale berria prestatu dute eta bertan 35 autore inguruk hartu du parte. Ipuinak, poemak edota erreportajeak aurki daitezke mundu guztiko idazleek idatziak. Patxi Irurzunen *La vida privada de Adolf Hitler*, Paddy Rekalde eta Diego Martiarturen euskarazko poemak eta Rubén Plaren katalanezkoak, José Ovejero idazle eta biadaiariaren ipuin berri bat... guztiak borraska.gueb.net helbidean irakur daitezke.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

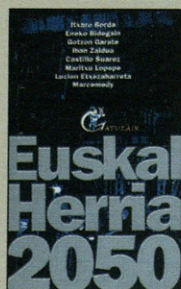

**Karibetik
Kantaurira**
Joakin Arregi
"Txé"
PAPER HOTSAK
143 orrialde
12 euro

Bi aberri dituen bertsolaria

Joakin Arregi "Txé" k aspaldi utzi behar izan zuen sortzen ikusi zuen herria, Zizurkil, arrazoi politikoak tarteko. Hasiera batean Iparralde-
ra eta gerora Venezuelara joan zen, 1981ean. Geroztik amerikar lurralde hartan bizi da, eta esan daiteke Euskal Herriari bezainbat kantatzen diola Amerikari Paper Hotsak argitaletxearekin kaleratu duen *Karibetik Kantaurira* bertso bilduman. Koldo Izagirrek hitzaurrean nabarmentzen duenagatik, barne sakoneko bertsolaria dugu Joakin Arregi, eta ez gai bakarrekoa, Gabonak, haurtzaroko oroitzenak, sorlekua, herriko lagunak eta borrokan egindakoak,

bere uste eta zalantzak, iraultza bolibarianoa, Lizarragarazi eta ETaren su-etena, Caracaseko bizimodu latza eta beste hamaika kontu baititu kantatzeko oinarri. |

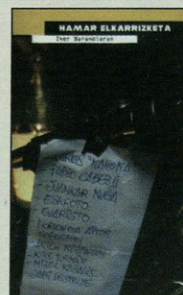
Euskal Herria 2050
Batzuen artean
GATUZAIN
133 orrialde
10 euro

Zazpi idazle eta marrazkigile bat etorkizuna antzematen

Liburu honen izenburua Gatzuzain argitaletxekoei otu zitzaion, Euskal Herriko hainbat idazlek eta marrazkilarik etorkizun ez hain urrun horri dagokionez zernolako ikuspegia zuten jakiteko gogo a zeukatelako. Erarik errealistenean zein fikzio hutsean agertu ahal zuten beren "iragarkizuna", nahi izanez gero politika, kultura edo ingurumena bezalako alorrak landuz. Eta ekimen horren emaitza da *Euskal Herria 2050*, Itxaro Borda, Eneko Bidegain, Gotzon Garate, Iban Zaldúa, Castillo Suarez, Maritxu Lopepe eta Lucien Etxezaharretaren narrazioak eta Marcemedy-ren komikia jasotzen dituen liburua. Denetarik dago, baina, orohar, ez dirudi oso iragarpen itxaropentsuak dituztenik. |

80ko musikaren gaineko hitzak

Iker Barandiaranek Apokaliften Kultur Elkartearen bidez plaza-
ratu duen *Hamar elkarrizketa* liburuan agertzen diren iritzi guztiak lotzen dituen haria da 80ko hamarkadan Euskal Herrian musikaren munduan gertatu zen eztandari egiten zaion aipamena. RIP taldeko Karlos Mahomari, Pablo Cabeza Egin egunkariko musika adituari, Juankar Muga Bilboko rock egitarauen bultzatzaileari, Tijuana In Blue eta Huajaloteseko buru izandako *Eskrotori*, punkaren garai gogorrenetatik biziraun duen La Polla taldearen arima den Evaristori, Gorosabel anaiei, *El Tubo* aldizkariko Belen Mijangosi, Kike Turmixi, Mikel Kazalisi eta Jabi Destroyeri eginiko elkarrizketa luze bezain sakon hauek *Putx* aldizkarian ikusi zuten lehen aldiz argia. |

**Hamar
elkarrizketa**
Iker Barandiaran
APOKALIFTIN
157 orrialde

Haurren lan esplotazioa gai

Lurdes Auzmendik euskaratu duen Francesco D'Adamoren *Iqbalen historia* 13 urte zituen alfonbragileen mafiak hil zuen mutiko pakistandar baten benetako zorigaiztoan oinarritutako salaketa nobela da. Iqbal Masih-i gertatutakoa beste haur askori gertatzen zaio Pakistanen eta munduko beste herrialde pobreetan: Iqbal familia txiro batean sortu eta bere familiak saldu egin zuen 16\$eko mailegua ordaindu ahal izateko. Handik aurrera alfonbra lantegi batean egin behar izan zuen lan, egunero hamabi orduz, rupia bakar bateko soldataren truke, bere familiaren zorra kitatu arte. Esklabotza egoera horretatik ihes egitea lortu zuen, halere, eta Ume Langileen Askatasunerako Frontean parte hartuz, bera bezala esklabo ziren zenbait ume askatzen lagundu zuen. Baina mafiak ez zion barkatu. |

**Iqbalen
historia**
Francesco D'Adamo
AIZKORRI
127 orrialde
6,95 euro

Riga errekaaren alboan idatzitakoak

Ekoi izpen Galduak bidez Garikoitz Zulueta kaleratu duen liburu honen izenburu zehatza *Riga. Erlikiazko sentimenak/ Sentimientos en reliquia* da. Euskaraz eta gaztelaniaz idatzitako narrazioak eta olerkiak eskaintzen dizkigu bertan Pateando Porkeria hardcore taldeko musikari eta Likiniano kultur elkartearen zein DDT banatzaile alternatiboaren aitzizkaren den Garikoitz Zulueta. Baina ez uste batzuek besteen itzulpena direnik, ez baita inolaz ere horrela. Goi-bel samar ageri zaigu 24 urteko gazte alternatibo hau liburuan agertzen dituen ia lan guztietan, batik bat *Oroimenaren zapora mikatza*

deitutako kontakizunean, min handia eman zion benetako gertaera baten parabola delako. ■

Riga. Erlikiazko sentimenak

Garikoitz Zulueta

Ekoi izpen Galduak
127 orrialde

Azkue lehiaketan saritutako narrazioak eta olerkiak

Euskaltzaindiak eta BBK Fundazioak euskal ikasleak literaturgintzara bultzatzeko eta euren artean irakurketa indartzeko antolatutako Azkue literatur lehiaketan 2002an saritu zituzten lanen bilduma dagoeneko kalean dago. Hamairu urtekoen artean, Beskoitzeko Maiatza Louessard-en narrazioak eta Baionako Nahia Saralegiren olerkiak eskuratu zuten lehenengo saria. 14-17 urte artekoen artean, berriro, Bidaiaiko Dionis Agerrek eta Gernikako Amaia Jauregi-zarrek jaso zituzten. ■

R. M. Azkue saria
2002

Batzuen artean

EUSKALTZAINDIA/BBK
98 orrialde/ 3 euro

ANTTON KAZABON

“Gure herriko egoera politikoa erabili dut tranpolin bezala”

Zeintzuk dira *Kaixo, Kattin!* en nondik norakoak?

Polita da idazle izatea, aukera izugarria delako gure herri triste honetatik pixka bat eskapu egin eta hodeietatik zintzilik jarritz halako fantasiazko gidoiak egiteko. Baina hori gehienbat haur txikiengatik idazten duzunean gertatzen da. Nerabe jendearentzat hasten zarenean idazten, jada hamairu-hamalau-hamabost-hamasei urteko gazteentzat, zaila da errealitateari uko egitea. Eta, beno, nik imajinatu dudana istorio hau, noski, fikzioa da, baina hankak lurrean ditudala idatzitako ere bai. Zer esan nahi duzu horrekin?

Uste dut idazten saiatzen garenok halako konpromiso bat izan behar dugula. Gure herriko egoera sozial-politiko honen lekuko garen neurrian, akta ere egin behar dugula. Notario izan gabe, baina egoera horren isla izan behar dutela gure liburuek, nahiz eta literatura izan. Eta pixka bat hori da *Kaixo, Kattin!* osatzeko erabili dudana tranpolina. Gure herriko egoera politikoa erabili dut liburuari indarra emateko eta istorioa abiatzeko, daukagun egoera patetiko hau –gaurko gazteek esaten duten bezala–, nahiz eta gero, liburuaren bilakaeran, azkenean sentimenduak nagusitzen diren.

Zein da gauzak horrela azaltzeko arrazoa?

Adin horretako gazteetxeentzat, gurasoak, eskola-eta arazo garrantzitsuak dira, jakina, eta politika ere bai, noski. Baina azkenean denak sentimenduen esanetara makurtzen dira. Eta horixe egin dut nik liburuan: gai politikoa erabili aitzaki gisa, baina gero sentimenduak jaten du hori dena.

egileari galdezka

Eskutitzak oinarri dituen kontakizuna

Elkar argitaletxeak plazaratu berri duen gazteentzako *Taupadak* bildumako liburua dugu

Antton Kazabonen *Kaixo, Kattin!*. Eskutitzen bidez osatu du oiar-tzuarak oraingo honetan bere idazlan hau, non arrazoi politikoak eta sentimentalak medio haserretu egin den Kattin ordura arte bere lagun koadrila izandako-arekin. Izugarri haserretu da, gainera, bere mutil-lagunak “español de mierda” deitu diolako, eta beste inork ez duelako bera babestu hark esandako irain horren aurka altxaz. Egia da bera ere ez dela isilik geratu eztabaidan, hitz oso gordinekin erantzun diola mutilari, jakinik haren ama ezkongabea dela, baina merezia zuelakoan dago. Haserre hura gertatu zenetik, bakar-bakarrik geratu da Kattin, ikasturtea amaitutakoan, ikastola utzi eta beste ikastetxe batera joan

Kaixo, Kattin!
Antton Kazabon

ELKAR

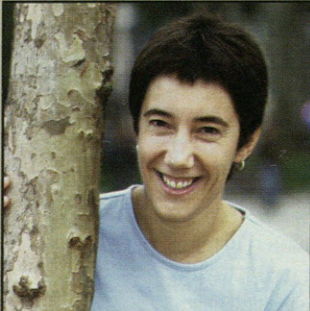
80 orrialde
6,25 euro

behar izan duen arte. Eta hara non koadrilako neska bat hasten zaion eskutitzak idazten, gertatutakoa konpondu nahirik antza denez. Bada, ez dio erantzuten, zer uste du horrek. Zer uste dute lehengo koadrilako denek! Beste neskak ez du etsitzen, ordea, eta Kattinen isiltasunari bere bihotzeko eskutitzez aurre egiten jarraitzen du, ahalik eta erantzuna lortu arte. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Baliatu	▼	Bururatu	▼	Kristala	▼	Musika tresna	▼	Sekularra
	* IZENA		Edo		10				
	►		▼		▼		Aluminioa	►	▼
							Baina		
	Sexu eme	►			Igarobidea	►	▼		
	Nafarroako herria				Errenkada				
Autoreak	▼	Kofradiako burua	►	▼	Nafarroako basoa	►	▼		
Idazki		* ABIZENA			Zoramen				
►		▼			Bizkaieraz, enarak	►	▼		
					Arabako herria				
Ibiltzeko era	►				▼		Kontsonantea	►	Oxigenoa
Musika tresna							500		Zangoaren atal
►							▼		▼
Baita ere	►				Kortezubi-ko auzoa	►			
Sobera					(Zah.) Zakur		Modu atzizkia	►	Iparretarrak
							Ukatzeko		
►					Nahastura trinko	►	▼	Naizen hau	►
					Röntgen		Bokala	►	▼
							Kontsonantea		Bokala
Bizkaiko udalerria	►		▼			▼		▼	Potasioa

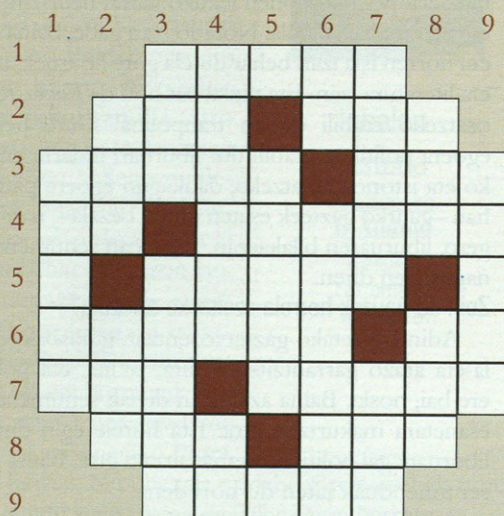
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Arotzaren lanabesa. 2.- Haizen horrek. Gipuzkoako udalerria. 3.- Balu, niri. Arrazoi. 4.- Iridioaren ikur kimikoa. Bizkaieraz, mardul. 5.- Röntgen. Ontzi gidoinak. Kontsonantea. 6.- Pisu apalekoak. Herri hizkeran, zer. 7.- Euskal atzizkia. Afrikako estatua. 8.- Mendealdean, naiz. Zangoaren atala. 9.- Akuriak.

GOITIK BEHERA

1.- Jirak, itzuliak. 2.- Kezka. Alkohol edari. 3.- Zilbor. Pluralean, musika tresna zaharra. 4.- Ekintza. Zaren hori. 5.- Kontsonantea. Zoritxar. Bat, zenbaki erromatarren arabera. 6.- Jainko egiptoarra. Segada, xedera. 7.- Adi ezak! Ez batek, ez hiruk. 8.- Lehenengo nazioartekoa. Ohorezko hitz emate. 9.- Soldadu taldea.

Nagoen lekutik

JOSU IZTUETA

Baratzea, negutegia eta loreontzia

AMAITU BERRI DEN 2003A urte mugitua izan du euskal kultur munduak, ordainetan edo, euskara bera ere asko mugitu da munduan barrena. Euskal Herritik esportatzen ditugun notiziak ez dira beti onak izaten, baina gero eta gehiago dira hemendik kanpora irteten diren musikari, idazle, kazetari, bertsolari, zientzialari, eta abarrak. Denek ez dute gure berri berdin emango, baina tira, etxean ere guztiok ez ditugu gauzak berdin ikusten, beharbada begiratu ere ez dugulako berdin begiratzen.

Irunberriko euskararen baratzea

Kanpotik etortzen naizen bakoitzean etxeko berri jakiteko amorratzen egoten naiz, baina era berean, beldurrez akabatzen. Hemen nagoenean berri onak eta txarrak pixkanaka iristen dira eta horrela irensten ditut. Disgustua eta gustukoa dosi txikietan heltzen dira, gazi-gozaari hobeto hartzen zaio neurria lehenari garrantzia kenduz eta bigarrena exajeratuz.

Aurtengo "Nafarroa Oinez" bertan behera geratu berritan abiatu nintzen Nepal aldera. Eguraldi txarrak hainbeste ilusio eta lan hankaz gora utzitako irudia eman nuen harantz. Aitortzen dut ez naizela festa erraldoi horien oso zalea. Ikurriña gehiegi ikusi eta euskara gutxiegi entzuten dudalako agian edo hizkuntzaren izenean gazte mozkor dexente eta "borratxo" asko sumatzen dudalako beharbada.

Irunberriko hondamendiaren ostean kontu korrante zenbaki batzuk eman ziren ezagutzera, jendeari dirua bertan sartzeko gonbitea luzatuz. Kanpotik etorri bezain laster milioi bat euro baino gehiago bildu zirela jakiteak asko poztu ninduen. Eguraldi ona egiten duenean 100.000 lagun bildu bai, baina zenbat diru ateratzen den ez da normalean esaten. Teleberritan negarrez ageri

zen ikastolako ordezkariari irrifarra bueltatzeko balio izan badu sikiera! Premian daudenei laguntza ematea eta lagundutakoak pozik ikustea bezalakorik ez dago!

Kalteak kalte, eguraldi txarrak mesede egin ote digun ustea daukat. Alde horretatik begiratuta, *Egunkariaren* aurka, Del Olmo epaileak egindako operazioak ere mesederaiko dirudi, asko saiatu arren ez genukeen geure kasa irakurle kopurua bikoiztuko. Kanpoko baten belarrondokoak espabilatzen ote gaitu?

Durangoko Kultur negutegia

Aurreko batean Durangoko Azokari buruz idatzi gabe geratu nintzen eta badakit desgarain nabilela, denborak abiadura baino gehiago azelerazioa darama. Abendukoa 38.a izan zen, datorren urtekoa 40.a izango da, aurtengoa 39.a izango baita! Juan Mari Irigoienek, Gari Berasaluzek, Xabier Mendigurenek eta beste hainbatek egin dute lehen Azokaren inguruko gogoeta, niri ere horixe bururatu zitzaidan Durango aldera nindoala. Jende uholdea espero arren igande goizean (abenduarien 7an) abiatu nintzen bertara. Eguraldi aparta lagun eta gurasoekin bazterrak ikusiz hurbildu ginen Maltzagatik barrena Durangora. Oker ez banago 1976. urtean egon nintzen lehenbizikoz, Franco hil eta urtebetera. Diktadorea bera azkenaldian baino gaixoa zegoen Citroen Dyane zaharra hartu eta abiatu ginen. Deskarga eta Elgetatik barrena hotzez akabatzen Elorriora eta handik Durangora. Elurra ere ez zen urruti izango. Tolosatik Donostiara eta handik Durangora trenez joateko aukerak hiruzpatalu ordu eskatzen zituen eta kotxez ordubete pasatxo, aparkatzeko ere ez zen orduan arazo askorik izango.

Liburu eta diskoen artean ezagunak agurtu, lagunekin berba egin eta zerbait erosi

Azaleko irudia berr
misteriotsua zen, irre
la iruditzen zitzaida
Irudi baten barruan be
tea, haren barruan b
kiagoa... norai
ordea? Infinitoan
muga iritsi ezinera

INIGO AZKONA

JAGOBA MANTEROLA / ARGAZKI PRESS

asmoz ibiltzen ginen, ikusmiran, baserritarrak "peri" egunean letxuari edo arkumeari begiratzen dioten antzera. Zigarroen keak eta arnas lurrinak bereiztu ezinik, hantxe, egun pasa.

Etxean "tokadiskosik" ez, kotxean "radiokasetik" ere ez, musika aukerak beraz, baztertuak... liburuak berriz gustukoan artean erabaki ezinik! Euskarazko klaseak Gaueskolan emanez 3.000 pezeta inguru irabazten genuen hilabetero, haiekin bizi ahal izateko eta bizioak (afizioak) ordaintzeko nahiko lan! Garai bateko kontuak dira hauek!

Andra Mari eliz ataria aurrena, geroago etorri zen merkatu plaza, beranduago karpa zuria, eta iaz eraikuntza berria. Landako 4.400 metro koadrotan, 400 liburu berri eta ia ehun musika titulu formato ezberdinetan. Joan den abenduko Azokan Durangoko Negutegi kulturala martxan, kristalezko eraikuntza dotoreari horrexen itxura hartu nion. Barruko Goienkale, Artekale eta Barrenkale jendez gainezka, 271 erakusmahaiak lepo beteta. Gehienetan hotza protagonista izan den Azokan beroa sentitzea arraroa zen benetan.

Euskararen ispilua eta neurgailua da Durangoko Azoka, Euskal Kulturaren eskaparatea ere bai. Joan-etorrian ehunka "maniki" genbiltzan, mila euro baino gehiagoko soldatadunak asko eta asko... zer erosia aukeran, nork saldua ere bai eta hale-re, laino beltzak omen datoz argitalgintzaren geroan. Negutegi efekoaren ondorioa izango ote da?

Xabiertxo liburuak, nire ametsen loreontzia

Besopean poster pare bat

eta dozena erdi liburu hartuta irten gara gurasoak eta hirurok, horien artean *Xabiertxo*. Duela 40 urte gure etxean ez genuen irakurtzeko aukera handirik eduki. Arantzazuko praleen errebista eta *Xabiertxo* nik gogoan ditudanak. Hori ordea ez zen aitzakia, orduan (Tolosan behintzat) bazen "kajaorrosko biblioteka" eta liburuak mailegutan uzten zituzten. 1923. urtean argitaratu zen *Xabiertxo* lehenengoz, aldamenen daukadan aita jaio eta handik bi urtetara. Liburu azaleko Xabiertxok eta aitak badute elkarren antza, biek daramate txapela buruan, nik ez dut txapelik gabeko aita ezagutu.

"Txapela buruan eta ibili munduan" dio esaera zaharrak, aitak txapela buruan bai, baina ez da mundua ezagutzera atera (mundua orain telebista bidez sartu zaio etxera). Niri berriz, ea "mundu osoa korritu dudana" galdetzen dit. *Xabiertxo* liburuak mundu bat ireki zidan, hizki eta marrazkiena, irakurketa eta idazketarena. Kontrazaleko irudia oso gertuko egiten zitzaidan. Maoizko praka urdinak eta abarkak jantzitako baserritar asko ezagutzen nituen, saskia eta sega bizkarrean hartutako gizonaren irudia egiazkoa zen niretzat. Azaleko irudia berriz, misteriozua zen, irreala iruditzen zitzaidan. Irudi baten barruan bestea, haren barruan txikiagoa... noraino ordea? Infinitoaren muga iritsi ezinera?

Abioean irakurtzen ari naiz *Xabiertxo*, Nepaletik etxera bidean, "Nola ibiltzen geran" kapituluak honela dio liburuak: "Gizona, berez, bi oñez ibiltzen da. Bañan, laxterago ibili nayeana, aspalditik ibili izan da astoz eta zaldiz ere. Gurrupila ta gurdia ere aspaldi sortuak ditu. Bañan gero ta laxterago ibili nairik azkenengo urtietan Bultzi edo Trena sumatu du. Bai aurerapen aundiak ekari dizkiola gizonari sumaketa eder orek! Gaurko egunetan oraindik aurerago joanda beriz, eta Gurtariña edo Automobila eta Egazki edo Aeroplanoa sumatu ditu..."

Duela astebate baino gehiago hegazkin bat itsasora erori zen Egipton, Itsaso Gorria beltzez, lutoz jantzi da bat-batean. Nagoen lekutik ez oso urruti, lurrikara batek 30.000 lagun hil eta Irango Bam herria erabat txikituta utzi du. Lur astinduak segundo gutxitan abiazioak mende oso batean baino pertsona gehiagoren heriotza ekarri du... "Jaungoikoa da gauz guztien egilea" dio *Xabiertxo* liburuaren lehen esaldiak. Gauza on guztien egilea bakarrik ote da? ■

Josu Iztueta Azkne
Dohay Ratar

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:

IÑIGO TXINTXURRETA

Urte bukaeran, ARGIA n berri eman genuenez, Nafarroa Garaiko iparreko alde zoragarriak sorpresa itzela eskaini digu arkeologia mailan, lehenengo aldiz, Euskal Herrian, grabatutako aizkoradun zutarrria bertan agertu zelako. Aurkikuntza biziki garrantzitsua da, gure herrian ez delako ezagutzen beste adibiderik eta bertako megalitismoa nabarmen aberasten duelako. Aste honetako ibilaldian, harri sakratua agertu den lurraldea ezagutzeko parada izanen dugu, horrela, arkeologia eta mendizaletasuna era naturalean uztartuz. Gure arbasoek landutako lurretarako txangoa izango da, ia Baztango bihotz geografikoa izenda dezakegunera, eta hein handi batean, denboran zeharreko txangoa ere, Neolito edo Brontze Aro ilun eta urrunetara gibeleratzeko parada emango diguna, inguruak eta paisaiak berriro interpretatzen lagunduz halaber.

Baztango ba

Aizkora lurpetik atera da

Dudarik gabe, aparteko aurkikuntza izan da Baztanen agertu den aizkora grabatuta duen harriarena. Megalitoetan, historiaurreko arte eskematikoa beste herrialdeetan ezaguna bada ere, Galizian, Asturiasen, Britainian edo Irlandan kasu, lehenengo aldia da Euskal Herriko megalito batean hain nabarmen ikus daitekeena landutako arte hori: grabatutako aizkora bat eta ondoan ageri den zulgune bat, eguzkiaren sinboloa izan daitekeena.

Hasiera batean, gure arbasoek Elizondoko Beartzun auzoko Soalarko muinoan altxatu zuten, guztiz aberatsa den inguru megalitikoan, hainbat iruinari, trikuharri eta harrespil bertan baitaude. Hargatik, 1974.ean Francisco Ondarrak aurkitu eta

neurtu zuenean, Soalar I izena eman zion. Harriak 4,35 metroko luzera zuen eta orduan jada lurrian etzanda zegoen.

90eko hamarkadan, iruinaria zegoen inguru osoan luberria egiterakoan, iruinaria desagertu zen, handik kilometro urrunetara berriro agertzeko, Gartzain herrian den Ezkaldo mendiaren inguruan. Baserritar batek haraino eraman zuen bere etxe berriko atarian paratzeko asmoz. Gertaera salatu arren, harria bertan gelditu zen jatorrizko lekura itzuli gabe.

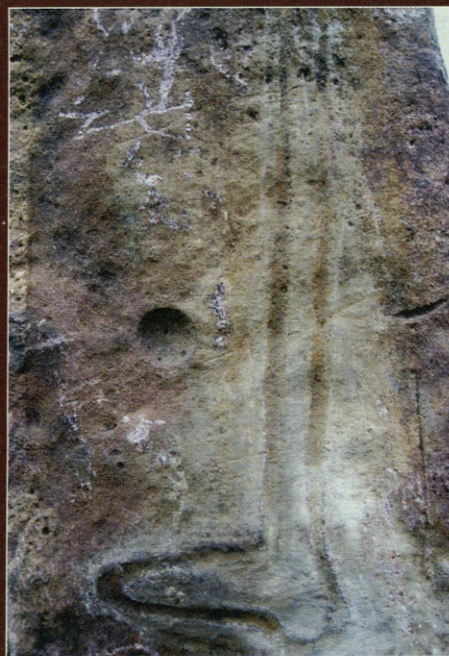
Hamar urte pasa ondoren, 2003ko uztailean Soalarko iruinaria bere bigarren kokalekutik ere desagertu zela egiaztatzen eta harri zaharraren kokapen berriaren bilaketari ekin zioten. Horrela, iraga

zterren sorpresak

azaroan Gartzaingo etxe bateko lorategian aurkitu zuten, lurtean zutik paratuta eta saskibaloiko otzara bat jarrita bere gainean. Bigarren aldiz gertaera salatzeak arrazoiak bazeuden, baina oraingo honetan, ordura arte ikusi ez baziren ere, grabatuak agertzen ziren. Ia metro bateko aizkora baten grabatu bikaina eta ondoan eguzkia irudika dezakeen zulogunea, hain zuzen. Hau guztia marko batek inguratzen du. Dena den, kontuan harturik iruinarriaren gaineko aldetik ia metro eta erdi lurpean dagoela, grabatuen bidezko sorpresa gehiago aurki daitezke behin agerian geratzen denean. Eta hori noiz izango da? Momentuz Elizondoko Udaren asmoa iruinarria herriko museora eramatea da eta bere jatorrizko lekuan, hots, Soalar mendian, harriaren erreplika bat egitea.

Hain bide luzea eta bitxia egin ondoren, espero dugu gure arbasoentzat harri sakratua zena merezi duen tokian kokatzen jakingo dugula.

Abia gaitzen bada aizkoradun harria kokatzen zen ingurune zoragarri eta magiko horretara. Elizondotik Beartzun auzo aldera urranduko gara eta karabineroen etxe zaharra iragan ondoren igoko gara mundrunatutako pistatik Gamioako baserriraino, nekazalturismoko landaetxeraino. Kotxea hemen utz dezakegu eta etxearen albotik ipar-mendebalderantz doan pistatik Goizemetzko leporaino igoko gara.

Behin lepoan, ezkerretara bide-ratuko gara eta Goizemetzko Bizkarra (bertan bi balizko iruinarridaude) zeharkatuz, Oizako muinoraino iritsiko gara. Zelaiaren erdian nabarmentzen den harri multzoak Oizako trikuharriaren presentziaz ohartarazten gaitu. Megalitoak, aurria bizian badago ere, oraindik ganbarako harritzarren bat harro erakusten du zutunik. Zinez bisita merezi du, bertatik ikuspegi bikaina izango dugulako, Beartzun eta Elizondoko bailararen gainetik.

Oizako muinoaren aurreko lepora itzuli ondoren, Irrintzi erredera jausiko gara. Zelai zabalen harresien albotik, Irlintzi trikuharriaren bila bideratuko ditugu gure urratsak, zenbait borden ondotik iraganik. Trikuharria Elizondotik datorren bidean dago, bideak berak megalitoaren egitura kaltetzeraino. Hala ere, ganbara oraindik mantentzen du eta inguratzen duen harrespila ere bai.

Irlintzitik Maulitzeko patarrari ekingo diogu, bista eder batez lagundurik eta tumulu hondatu baten ondotik iraganez. Maulitz mendia iparraldetik zeharkatu ondoren, Kukurretako lepoko

Gure bidean bordak, megalito ugari eta zenbait etxe zahar topatuko ditugu, paisaia paregabean kokaturik, alboko argazkietan ikusten den bezala.

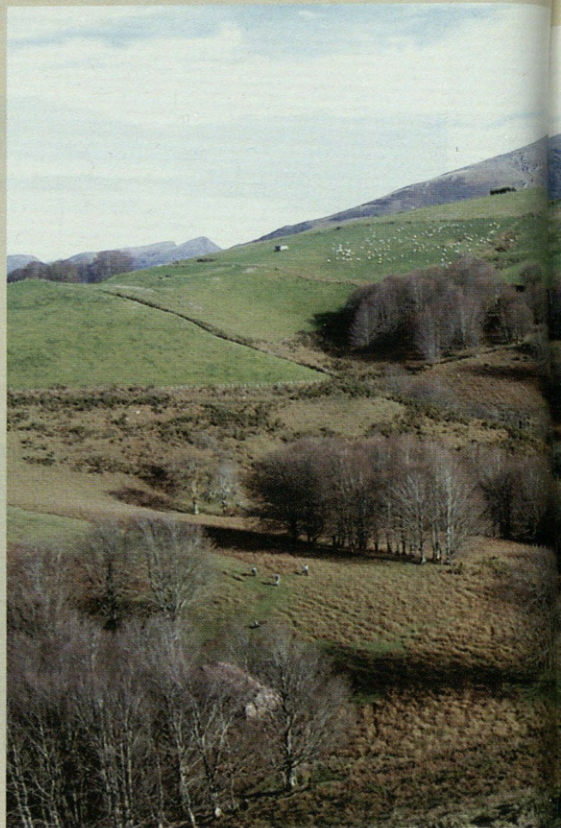
Eskuinekoan, Kukurretako lepoaren gainean, Soalar mendiko mazela berdeak zabaltzen dira. Ezkerreko lehendabiziko muinoan kokatzen zen aizkoradun iruinarrria eta handik Gartzain herriraino eramane zuten zonalde hori luberri egin ondoren. Iruinarriaren auzokideak ere ikus ditzakegu bertan: tumulu bat, bi trikuharri, hiru harrespil eta beste iruinarrria bat. Azken honek gainera, aizkoradun iruinarrriaren luzera berbera dauka eta lurrian etzanda ageri da, ziur aski horrela botata antzinako gurtza Baztango biztanleen gogotik betiko ezabatzeke xedez.

Kristautasunak eta gaur egungo ezjakintasunak megalito gehienak kaltetu dituzte eta haietako asko betiko desagertu dira.

borda eta trikuharri aldera jausiko gara.

Ikusten dugun bezala, ingurune hau megalitoz beterik ageri zaigu, baina oraindik hoberena heltzeardago, gure aurrean Soalar mendiko mazela leunak parez pare baitaizkagu, hau da, aizkoradun harri sakratua kokatzen zen leku bera.

Harantz abiatutik, aldapa xumea igoko dugu, gure arbasoentzat hain leku berezia zen tokiraino. Iristen garenean, aise ulertuko dugu zutarria han paratzeko arrazoia, bertatik ikusmira paregabea baitago: Baztango bailara osoa menperatzeaz gain, Autza, Gorra-

mendi, Alkurruntz, Lerate, Larrun, Aiako Harriak, Mendaur, Alba, Aitz eta Aralar bera begi bistan gelditzen zaizkigu toki zoragarri honetatik. Aizkoradun iruinarrria hemen altxatuta imajinatzerakoan zirrara sakona senti dezakegu, Baztango bihotzean egoteaz gain, antzinako euskaldunen lurraldearen erdian gaudela garbi ikusten baitugu. Hor paratu zuten gure harria, aizkora duena, bere sinbologia guztiarekin. Gure herrian, kristautasun sartu berriarentzako etsaia zen sinbologia hura eta hargatik lurrera bota zuten nonbait, aizkoraren eta

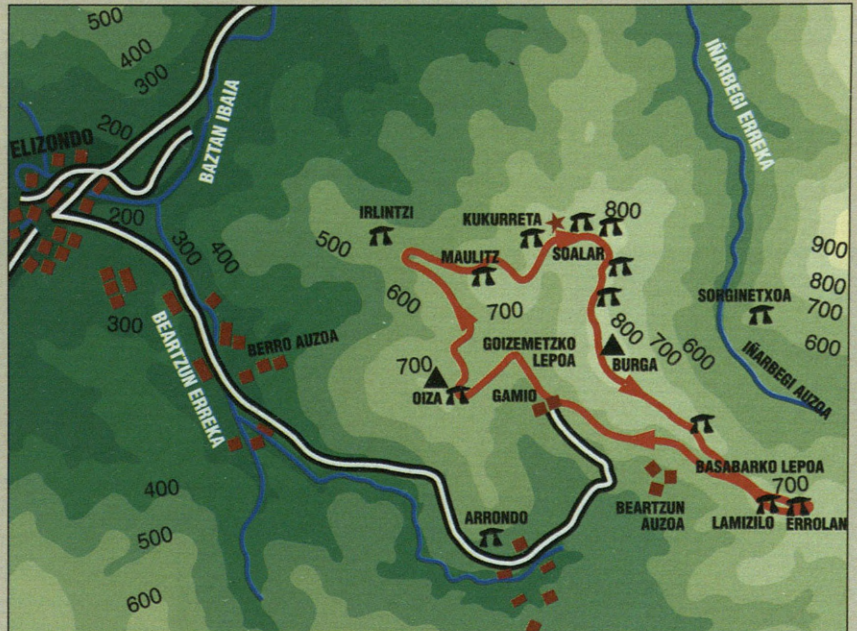

eguzkiaren irudiak eta oroitzapena betiko ezabatzeko asmoz.

Laster, 2.000 urte baino gehiago iragan ondoren, harria berriro zutunik ikusiko dugu eta ezusteko bitxi baten bidez bada ere, aizkora eta eguzkia gugana itzuli dira behialako garaietatik.

Soalar mendian gaude, inguru zinez magiko batean. Ondoan tumulua, trikuharria, harrespilak eta beste sorpresa bat ikus dezakegu, aizkoradun iruinariaren neurri

bereko beste iruinarri bat lurrian etzanda, ur biltegi baten ondoan. Berriro zirrara sentituko dugu, ikusten ez den aldean, grabatuak egon daitezkeela imajinatzerakoan.

Pentsamendu hauekin guztiekin Soalar mendia zeharkatuko dugu kondairaz beteriko Autza mendia parez pare gure bistan dugula. Behealdean, Inarbegi auzoan, hainbat trikuharri bikain gelditzen da, Sorginetxola izenekoa kasu.

Burga mendirantz goazela trikuharri baten tumulu itzelaren alboetik iraganen gara, eta Burgako lepogan jada, ezingo dugu ikusi bertan altxatzen zen harrespil ederra, luberrri egiterakoan betirako hondatuta gelditu baitzen. Burgako iruinaria

ordea, bi pusketetan hautsirik, basoaren albora botata geratu da. Zenbat megalito, gure arbasoen harri zaharrak, modu zakar horretan betiko desagertuko ziren?

Burga mendiko mendebaldeko mazela zeharkatu ondoren Basabar lepoaldera aterako gara. Bertan beste trikuharri bat dago eta han-

Itzalargiko borda

Bº Berto
31700 Elizondo/Navarra

948581483
630754519

dik oso hurbil Lamizilo eta Errolan bezalako izen sugerenteak dituzten megalitoak ere bisita ditzakegu.

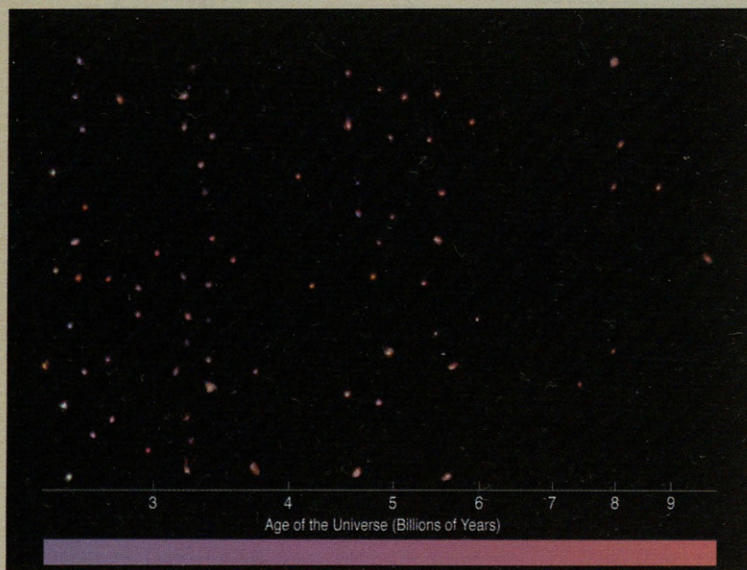
Baina itzultzeko tenorea da eta iparmendebalderantz doan pista batek Gamioko baserriraino eramango gaitu arazorik gabe.

Mendi itzuli bikain eta magiko honen ondoren, Elizondoko Berro auzoan, leku zoragarri bat gomen datzen dizuet trago edo mokadu bat hartu, edo lo egiteko: Itzalargiko borda, zinez ezagutzea merezi duen Baztango bazterretako beste sorpresa bat. ■

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

Unibertsoaren kolorearen eboluzioa erakusten duten irudiak Txileko European Southern Observatory behatokiko VLT (Very Large Telescope) teleskopioak eginak dira.

ASTROFISIKA

Unibertsoaren kolorea aldatzen ari da

HAINBAT ASTRONOMOK 300 bat galaxia aztertuz egin duten lanaren arabera, Unibertsoaren kolore orokorra aldatzen ari da: gaur egun nagusi den koloreak beixaren antza duela esan liteke eta, aldiz, orain dela 11.500 milioi urtekoa askoz ere urdinagoa zen.

Marijn Franx Holandako Leideneko behatokiko ardura-dunak emandako azalpenaren arabera, urdina izar gazteen kolorea da. Beraz, orain dela 11.500 milioi urte galaxietako izar gehienak gazteak izaki, Unibertsoaren kolore nagusia ere urdina zen. Gaurko kolore gorrixkak, berriz, izarrek zahartu egin direla eta gazteak baino gehiago direla erakusten du.

Bestalde, Unibertsoak antzina zuen argi kopurua gaur egungoaren antzekoa dela gaineratzen du Gregory Rudnick Alemaniako Astrofisika Institutuko arduradunak. Alegia, lehen aipatutako garaian orain baino izar gutxiago zegoela, izar gazte urdin batek izar zahar gorrixka batek baino argitasun handiagoa ematen baitu.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Emakumea, gaztea, ezkondua eta seme-alabekin? Bada, lan bila bazabiltza jai daukazu

JOAN ZEN AZAROAREN 14AN euskal enpresetako 70 zuzendari baino gehiago bildu ziren Bilbon, *Familiako bizitza eta bizitza profesionala nola elkartu?* izeneko jardunaldian, eta beste hainbat ondorioren artean, nagusiena Adecco Fundazioak egindako ikerketaren arabera, ondorengoa izan zen: langileak hautatzeko prozesuetan emakume gaztea, ezkondua eta seme-alabak dituenak, horixe dela gutxien baloratzen den profila.

Adecco Fundazioak bere zuzendari orokorraren ahotik aurkeztutako ikerketa 1.500 pertsonen osatutako laginaren azterketan oinarritu zen, gehienbat giza baliabideen sailtan aritzen ziren pertsonengan hain zuzen ere. Ikerketaren aurreneko pausoa izan zen ezartzea zeintzuk ziren hautapeneko erabakiak mugatzen zituzten aldagai nagusiak, eta azkenetako lau aldagai zehaztu ziren: hautagaiaren ezaugarriak, lanpostuaren ezaugarriak, erabakia hartzen duen pertsona eta erabaki hori hartzen deneko ingurunea.

Ikerketaren arabera, hautapeneko prozesuan eragirik handiena duten hautagaien ezaugarriak sexua, adina, egoera familiarra, eta batez ere, esperientzia eta komunikatzeko gaitasuna dira. Dena den, hautapeneko prozesu batean bi pertsona daudenean, eta aldagai horiek antzeko samarrak direnean, sexua, adina eta egoera familiarra "faktore erabakigarriak" bilakatzen dira. Hautagai guztiak gazteak baldin badira, gizonezkoak nahiago izaten dira emakumeak baino, eta hautagai guztiak adinekotzat jotzen badira, berriz, sexuak ez dauka garrantzirik. Egoera familiarri dagokionez, ezkondua egotea eta seme-alabak edukitzea faktore positiboa da gizonezkoentzat; emakumea baldin bada, ordea, gaztea denean nahiago ezkongabea izatea, eta adinean aurrera badoa, berriz, hobe ezkondua izatea eta seme-alabak edukitzea. Noiz arte sexuen arteko bereizketa edo diskriminazio hori?

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Barazkien txertaketa

ZUREZKO ENBORRA duten landareen txertaketa duela hiru mila bat urte ezagutzen da Txinan. Aristotelek orain dela 2.350 urte inguru txertoen berri zehatza azaltzen du eta erromatar inperialistek ezpataren atzetik hedatu zituzten labana zorrotza behar duten txerto teknikak, baita geurean ere.

Txertaketak barazkietan burutzea beste upeleko sagardoa da, ala beste sagardotegiko upela? *Fusarium* gaitzari aurre egiteko 1914 urtean hasi ziren angurria (*Citrullus lanatus*) txertatzen Japonian. Hantxe Narako Nekazaritza Unibertsitateak 1917an hasi zen barazkien txertatzeko erabilitako teknika desberdinen berri ematen.

Herbeheretatik zabaldu ziren Europar barrena langintza hauek 1947tik aurrera. Kukurbitazeoen familiakoetan lehenik (kurkubia, kuia, kuiatxo, luzokerra, meloia, angurria eta abar) solanazeoenean gero (tomatea, piperrak, alberginia, tabakoa, asma-belarra, belladona, urriloa, petunia eta abar), hau da, etekina fruituetan ustiatzen diegun barazkietan soilik.

Txertaketak bi onura nabarmen eranstean dizkio barazkiari: бага, fruitua ematen duen barietatearentzat hilkorra edo ia den gaitzen bat sortzen duen onddoa dagoen lurlean gaitz horrekiko erresistentzia garatua duen mentuoin baten gai-

nean txertatuz gero barietate hori ustiatu daiteke; biga, fruitua kendu nahi diegun barietateen aldean mentuoin jendeak sustrai indartsuagoak dituzenez uzta oparoagoa izan ohi da.

Txertatutako barazkien erabilera areagotzeko arrazoi nagusia gaitzekiko erresistentziaren aldetik dator. Metilo bromuroa da egun lurak desinfektatzeko erabiltzen den produktu eraginkorrena eta zabalduena. Honek ozono geruza erretzeko eta lurak desinfektatzeaz gain kutsatzeko duen joera dela-eta laster bere erabilera murriztu edo galaraziko dela uste da. Onddoekin infektaturiko sailtan mentuoin erresistenteen gainean txertaturiko barazkiak erabiltzea izango da aukera egokiena eta garbiena.

Halaber, esan liteke Unibertsoko izar gehienak berantiarrak direla, ez zirela gure eguzkia baino askoz lehenago sortu, hau da, Big Bang leherketa handia gertatu eta 7.000 milioi urtera sortu zirela. ■

MEDIKUNTZA IKERKETA

Baratxuria eta zelula hautatuen suntsitzea

ASPALDIDANIK ezagutzen dira baratxuriaren onurak eta sendatzeko ahalmena. Kheopsen piramidean dauden irudiek horren testigantza erakusten dute eta gure aitona-amonei ere makina bat aldiz entzun diegu horrelakorik. Herri jakinduriak gainera, zientziak ere aspaldi heldu zion baratxuriaren propietateen azterketari. Israelgo Weizmann Institutuko Aharon Rabinkov ikerlariak zuzentzen duen taldeak, esate baterako, liliazioen familiako landare belarkara honekin egindako estudioaren berri eman du orain-tsu, eta minbiziari aurre egiteko izan dezakeen balioa nabarmendu dute.

Baratxuriaren osagarrietariko bat allizina da. Allizina sulfuro bat da, allina molekulararen eta allinasa entzimaren arteko erreazio biokimikoaren emaitza, erraz lurrintzen dena. Hain zuzen ere, baratxuriari usain eta zapore berezi horiek ematen dizkion substantzia da.

Antza denez, allizina dosi handi batek zelula biziak hiltzen ditu eta erasotzeko ahalmen horretan oinarritu dira Rabinkov eta bere taldea. Ikerlarion helburua zera litzateke: allina molekula minbizi zeluletara helaraztea eta ondoren allinasa entzima gehitzea, hartara minbizi zelulak suntsitu ahal izateko. Laborategiko saguekin egin-

dako frogek emaitza onak erakutsi dituzte, batik bat urdaileko minbiziari dagokionez. Aurrerantzean, beste minbizi motatan zer eraginkortasun duen eta gizakiari prozedurak balioko ote liokeen neurtu beharko dute. ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

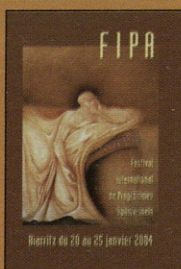
JAIALDIA

BIARRITZ

♦ Urtarrilak 20-25

XVII. Ikus-entzunaren nazioarteko Festibala

Telebista saioak aztergai izango dira Ikus-entzunaren Nazioarteko Festibalean. Eztabaidak, lehiari arituko diren filmazioak eta telebista saioen erosle eta zuzendarientzat prestaturiko lehiaketaz kanpoko emanaldiak ikusi ahal izango dira. Lehiaketan parte hartuko dutenen artean hainbat sail bereiztu dituzte antolatzaileek, eta besteak beste, fikzioa, sericak, musika eta ikuskizunak, saio laburrak... ikuskatuko dituzte epaimahaia osatzen duten kideek. Guztira 38 herritako 130 filmazio ikusi ahal izango dira. Sail bakoitzeko irabazleek urrezko eta zilarrezko Fipasa jasoko dute, baita gidoirik, interpretarik eta musika originalik onenek ere. Bestetik, Willian Karel argazkilaria omenduko da.

MUSIKA

♦ urtarrilak 22

BILBO

Kafe Antzokia

Karidadeko Bentak ikuskizuna eskainiko du. Tradizioa eta modernitatea uztartzen dituen talde horrek bertsoak eta koplak ditu bere lanaren oinarri. Doinu bereziekin egindako kantuak plazaratzen dituzte, garai

bateko herri orkestren antzera. Jon Maia bertsolaria da taldeko kideetako bat.

ANTZERKIA

♦ urtarrilak 18

IRUN

Amaia KZ

20:00

Ados Teatro taldeak *Las mujeres de verdad tienen curvas* obra antzez-tuko du. Garbi Losa-

dak eginiko moldaketa horretan jostuntza tailer klandestino batean lan egiten duten Hego Amerikako bost emakume potolo samarren istorioa kontatzen da. Sarrera 9,80 eurotako da, gazte txartela dutenentzat 6,50ekoa.

ERAKUSKETAK

♦ urtarrilaren 18a
arte

ARRIBE-ATALLU

Maillope galeria

Ander Hormazuri eta Txiki Agirre Keixetaren lanak ikusi daitezke *Aralar* izenburupean antolatutako erakusketan. Margolan multzo hori bi artistek Aralarko mendietan egindako egunen emaitza dira. Hormazurik eta Keixetak hango paisaien interpretazio modernoa egin dute.

♦ urtarrilaren 26a
arte

GASTEIZ

Vital Kutxa Fundazioko aretoa

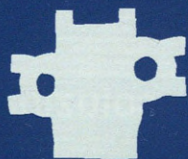
Tesoro del Antiguo Perú erakusketan Limako Arkeologia, Antropologia eta Historia Museoko fondaok aurki ditzake bisitariak. Guztira ia 200 piezaz osaturiko bilduma aurkeztu dute antolatzaileek.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Termiten eraso

Txikiak dira oso eta ez zaie bistan ibiltzea gustatzen. Etxe askotan ordea, ederki ezagutzen dituzte termitak, edo bederen, beraiek sortutako kalteak. Egurra jaten dute, baina beste hainbat material ere ez diote muzinik egiten. Kalte handiak eragin arren, Euskal Herriko termita espeziei buruzko informazioa ez dago eguneratua eta orain, Euskal Herriko termiten hedapen mapa osatu nahi dute adituek.

2.000 ESPEZIE baino gehiago ezagutzen dira. Horietatik 150 soilik dira etxebizitza edo erakuntzetako egurrari erasotzen dietenak. Espainiako Estatuan, orain arteko aipuek diotenez, hiru espezie daude eta soilik bi egurrari kalteak eragiten dizkietenak, *Reticulitermes lucifugus* lurpeko espeziea eta *Cryptotermes brevis* habia egur lehorrean egiten duena. Azken hau Kanarietan soilik topatu dute. Hala ere, oso gutxi dakigu intsektu honi buruz eta dagoen informazio urria aspaldikoa da.

Beraz, gure etsairik handiena, lehena dugu. Izenak dioen moduan, argiarekiko oso senti-

**AINHOA
OIARTZABAL**

Argazkiak:
Cidemco

korra da, ilunpetan bizi da. Espezie honetako termitak habi nagusia lurpean egiten dute. Habi hau, lur azaletik 2-3 metrotako sakoneran egon daiteke. Bertatik soldaduak janari bila irteten dira. Behin helburua lortuta, sabelaldea lurraren kontra igurzten dute feromonak askatzeko (komunikazio kimikoa). Feromonekin, jaki goxorainoko bidea markatzen diete langileei. Langileek, beraien baraila sendoekin, egurra karraskatzen dute eta habiraino garraiatu. Sekulako autobiak eraikitzen dituzte, norabide bikoitzekoak, batzuk janari bila joateko eta besteak buelta-

Termiten errege familia

Erromatarrek ezagutzen zituzten "Termes" izenez. "Zizare karraskari" adierazten du hitz horrek, egurra jaten dutelako. Baina egia esan, zelulosaz osatutako edozein materialez elika daitezke. Elikatzearen helburua lortzearen, gai dira edozer desitxuratze-ko: plastikoa, zementua, aluminioa, igeltsua, poliestirenoa...

Isopteroaren ordenean sailkatzen diren intsektu sozialak dira termitak. Sozialak deitzen zaie, gizarte txiki bat osatzen dutelako guztien artean, monarkikoa gainera, erleen antzera.

Intsektuen artean talderik zahar eta primitiboena dira. Duela 55 milioi urteko fosilak ezagutzen ditugu, baina beren sinpletasunean gaur eguneraino iritsi dira. Aditu askok dio termitak betiraunkorrak direla, egoera zailenetan ere birsortzeko gaitasuna baitute artikuluan ikusi dugun bezala.

Termiten biziraupena hezetasun eta temperatura konkretuen arabera da. Beharrezkoa dute hezetasun minimo bat bizitzeko, baina ez gehiegizkoa, eta gustukoa dute epeltasuna.

Langileak, soldaduak, errege-erreginak...

Kastatan egituraturtako gizartea osatzen dute. Bakoitzak bere funtzioa betetzen du kolonia barruan. Kolonia fundatzaile den bikotea, errege-erreginak, indibiduo berriak sortu eta koloniaren ongizateaz arduratzen dira. Baina badaude ugal funtzioaz ardura daitezkeen bigarren mailako indibiduo batzuk ere, ordezkapeneko ugaltzaileak edo ugaltzaile sekundarioak. Adibidez, arrazoi batengatik edo bestearengatik erregina desagertzen bada, horiek ugalkorrak bihurtu daitezke. Langileek, izenak adierazten digun moduan, koloniako lan guztien ardura daramate, mantenuaz arduratzen dira.

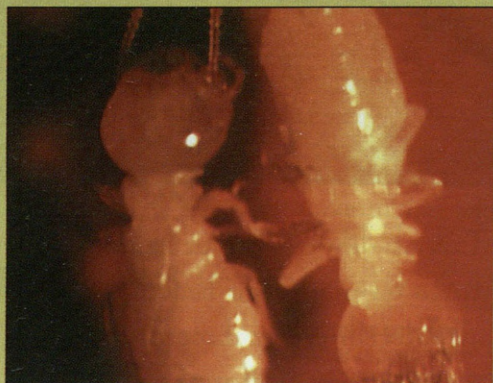

Koloniako kasta ugariena da eta berauek dira txikiak, 1-2,5 mm artekoak. Soldaduak, batetik, janariaren bilaketaz arduratzen dira eta bestetik, kolonia defendatu behar dute erasotatik. Etsai zuzenenak inurriak dira. Ninfak, berriz, errege-erregina gazteak dira, noizbait beste kolonia baten fundatzaile izango direnak.

Ninfa horiek heltzen direnean, hegodun termita ugalkor bilakatuko dira. Ninfak, langileak, soldaduak eta ugaltzaile sekundarioak zuriskak eta argiarekiko sentikorrak badira ere, hegodun hauek beltzak dira eta ez dira argiarekiko sentikorrak, urteko garai zehatz batean argitara irteten baitira. Eztei hegaldiaren ondoren, ernaldutako egiten dira eta habi berriaren eraiketa hasten da segidan. Erreginak hegoak galtzen ditu eta arrautzak jartzen hasten da. Eguneko 1.000-4.000 inguru jar ditzake. Arrautza horietatik larbak jaioko dira. Larba horietatik, ninfak, soldaduak, langileak edo ordezkapeneko ugaltzaileak jaio daitezke, koloniaren beharren arabera.

Goiko argazkian ikusten denez, termitak ez dira intsektu oso handiak, baina egurra ezerezean uzteko abilezia badute. Ezker-eskuin, termita erregina eta langileak.

tzeko. Denborarekin, kolonia hazi egingo da, janari gehiago behar dute eta, soldaduak berriz irtengo dira zonaldea arakatzera. Gerta daiteke langileek bide luzeegia egin behar izatea. Kasu horretan, bigarren mailako habi bat eraiki dezakete erdi bidean. Bertara bigarren mailako ugaltzaileak joango dira beren soldadu eta langileekin eta beste kolonia txiki bat eratuko dute. Ordezkapeneko ugaltzaile hauek esker esaten da suntsietzak direla intsektu hauek.

Tarteren batean argitan ibili behar badute, ez dago inongo arazorik, tunela eraikitzen dute. Beraien kaka, listu eta lur pixka batekin, ordu gutxitan "tximinia" deritzon pasadizoa

egingo dute, berriz ere, ilunpeko bidera edo helburura iritsi arte.

Gure basoetako hostozabal eta konifero espezie guztiei erasotzen diete eta egurraren deribatu guztiei ere bai: kontratxapatuari, kartoiari, paperari...

Etxe osoa eraitsi dezake

Termitak Euskal Herrian, hainbat lekutan egon badaude: Iruñean, Artean eta Gorlizen (Bizkaia)... Pasaian (Gipuzkoa) izugarritzko arazoa bihurtu zen, kale oso bateko etxeak kutsatuak baitzeuden. Udalak diru laguntzak eman zituen. Zarautzen, termiten erruz, etxe bat bota behar izan zuten.

Askotan zaila da jakitea etxe batean termiten erasorik badagone ala ez. Etxe azpiak, pisu baxuak edo lurretik gertu dauden txokoak dira beraientzat tentagarrienak, baina hirugarren solairuan ere aurki daitezke. Komenigarria da altzarien atzean hezetasunik baden ala ez begiratzea, eta egurrari arreta handia jarri, zeren nahiz kanpotik ez ikusi, barrutik janda egon daiteke. Batzuetan pintura geruza soil bat uzten dute, guretzat engainagarri dena. Uda-berri eta udazkenean, termiten presentzia ziurtatzen diguten errege-erreginen hegoak topa ditzakegu lurrean.

Termitak tratatzeko etxea tratatu behar da. Hau da, habia aurkitzea da egokiena, baina hori oso zaila denez, etxea tratatzen da. Hala ere, alboko etxean termitak ibil daitezke gora eta behera inongo arazorik gabe.

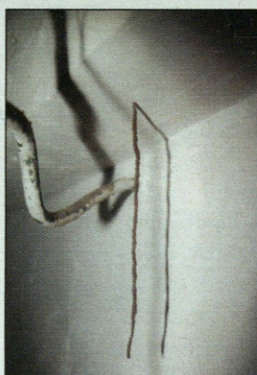
Tratamendu klasikoa produktu kimikoetan oinarritzen da. Lurra, paretak eta etxeko egurra tratatu behar izaten dira. Hori bai, erabiltzen diren produktuak, nahiz eta gero eta hobeak diren, ez dira oso onuragarriak gure ingurumenerako.

Gaur egun, termiten biologia aztertzeari ekin diote, termitak modu naturalean akabatzeke. Gehien erabiltzen dena beita edo amua da. Termizidaz beteriko elikagai gustagarria jartzen dute etxeko hainbat puntutan, normalean termitak erabiltzen dituzten pasabideetan.

Nahiz eta guretzat izugarritzko buruhauste diren termitak, ezin dugu ahaztu badutela beren funtzioa ekosisteman. Deskonposatzaileak dira. Materia organikoa deskonposatzen dute eta lurzorura itzuli. Deskonposatzaileei esker, gure mendi eta basoak garbi-garbi mantentzen dira eta lurra ongarrizten dute. Guretzat eta ingurunearentzat onuragarri eta beharrezkoak dira.

Gizakiari esker, baso-izurrite izatetik hiritar bilakatu da. Garai batean, zuhaitza bota behar zenean, ez zuten edozein garaitan botatzen. Neguan botatzen zituzten, izerdia gora igo baino lehen eta espeziearen arabera ilgora edo ilbeheran. Ilgoran, pagoa, lizarra, haltza, platanodoa... eta ilbeheran urkia, haritza, artea... Ondoren, bertan uzten ziren lehortzen, hobeto lehortzeko, egurrak biziorik har ez zezan (ez okertzeko) eta inongo izurriekin kutsa ez zedin.

Gaur egun, hori guztia ez da errespetatzen,

Termitei ilunpea gustatzen zaie eta beheko argazkikoaren moduko "tximinoa" egiten dituzte ezkutuan ibiltzeko. Normalean urtean behin, maiatzetik iraila bitartean, errege-erregina hegodunak argitaratzen dira.

ez baitago denborarik zain egoteko. Kutsatutako piezak, egur hondakinak, lurra... garraiatzen dira hara eta hona eta termitak, leku berrira iristean, baldintza egokiak badituzte, bertan gertatzen dira.

Frantziarren eskarmentua

Frantzian, aspalditik ari dira aztertzen hiri izurrite hau. Azken 50 urteetan izugarri hedatu da eraikinetako izurrite suntsitzailena. 1999. urtean, lege berria kaleratu zen termiten hedapena geldiarazteko. Neurri zorrotzak hartu dituzte, kutsatutako egur eta egur hondakinen garraioari dagokionez. Garraiatu aurretik tratatu egin behar dira bertan. Etxean termitak izanez gero, udalean jakinarazi behar du kalteak. Kasurik egin ezean, isuna 500 eta 1.000 euro bitartekoa izan daiteke. Bestalde, etxebizitza bat saldu aurretik, beharrezkoa da etxebizitzaren osasuna ziurtatuko duen ziurtagiria edukitzea.

Euskal Herrian ere, ez gara Frantziako arriskutik urrun ibiliko, baina ezjakintasunak zoriontsu egiten gaitu. Horregatik,

Azpeitiko Cidemco ikerketa zentroak proiektu bat hasi berri du. Termiten mapa zehatz bat burutu nahi dute, termiten hedapena eza-gutzeko eta era berean, kutsatzeko dugun arriskua eza-gutzeko.

Horretarako behar beharrezkoa da guztien kolaborazioa, hala nola, desinfekzio enpresa, udal, errestituzio enpresa, arkitekto elkargo, ondarearen kontserbaziorako erakunde edota interesa duen edozein pertsonaren laguntza.

Kolaborazioa termitak bidaltzean datza. Parte hartu nahi duenari, ikerketa zentroak laginketarako materiala bidaltzen dio, gutunaz, zigilu eta guzti. Jasotako termita horiekin alde batetik, mapa osatzu joango dira eta bestetik, ingeniariak genetikoaren bidez, espeziea identifikatzea lortuko dute, lehen aipatu dugun bezala, garai bateko informazioan oinarritzen baikara Euskal Herrian bizi diren espezieak aipatzeko orduan. ■

Proiektuan parte hartu nahi baduzu

Termiten eraso jasan baduzu eta proiektu honetan parte hartu nahi baduzu, zure datuak Cidemco enpresako Biotek-egurra departamentura, 943 81 60 74 fax zenbakira bidali edo ondoko helbide elektronikora idatzi: iban.sabalza@cidemco.es

«Ibarretxe Planaren eztabaida Eusko Legebiltzarrean, indarrez baino ez da galaraziko»

Juan Maria Atutxa

Bizkaiko Arratia bailarako Areatza herrian jaio zen 1941ean. 1977an sartu zen EAJn. 1983tik 1991ra Bizkaiko Batzar Nagusietako ahalduna izan zen, eta 1991tik 1998ra, berriz, Herrizaingo sailburua. Zeregin haiek oso kontent bete omen zituen. Eusko Legebiltzarreko presidentea da 1998az geroztik; Legebiltzarreko Mahaiaren arduradun nagusia azken bi legealdietan. Zeregin horretan ere oso gustura ari dela esan digu, nahiz eta ez zuen inola ere espero bere izenak horrenbesteko zer esana emango zuenik. Legealdi hau amaitzearekin batera politikari agur esango diola esan digu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Alex Larretxi

Espainiako Auzitegi Gorenak Sozialista Abertzaleak (SA) desagiteko agindua helarazi zion Juan Maria Atutxari iaz. Berak, aldiz, agindua ezin zuela bete adierazi zion. Gorenaren eta Eusko Legebiltzarren arteko auzia hasi zen orduan. EAEko Legebiltzarren presidentea auziperatuta dago Gorka Knörr eta Kontxi Bilbao mahaikideekin batera.

Gure solaskidearen esanetan, Eusko Legebiltzarra ez da Madrilgo hedabide nagusiek erakutsi nahi duten gatazka gune bezala ikusi behar.

Juan Maria Atutxak kargua hartu eta bere lehen legealdiaren hasiera gogoratzen du bereziki, etorkizuneari, berriz ere, egoera hura errepikatuko den espérantzaz: "Euskal Herritarrok taldeak 14 legebiltzarkide izan zituen. Horietako bat, Rakel Peña, Legebiltzarreko mahaiko kidea zen. Kataluniako Parlament bisitatzea egokitu zitzaigun eta bost mahaikideok joan ginen. Bostok bi egun igaro genituen, ohiko ekitaldiez gain, bazkariak eta bisita guztiak elkarrekin egin genituen, denak batera. Gure herrian orduan piztu zen itxaropena berreskuratu gura nuke".

Anartean, azken urteko bilerak oso zalapartatsuak izan dira Legebiltzarrean. Carlos Iturzaiztegui inabilitazioak edota Rodolfo Ares osoko bilkura batetik kanporatu izanak komunikabideetako lehen lerroetan ipini dute Juan Maria Atutxa. PPK eta PSE-EEk bere dimisioa eskatu dute. Liskar horiek izan ditugu elkarriketaren abiapuntu. 2004rako aurrekontuen luzapena EAEn, EAJ, eta ezker abertzalearen eskaintza hizpide izan ditugu halaber.

Carlos Iturzaiztegui esandako hitz batzuk hizpide harturik hasiko gara. Hilabetezko zigorra jaso ostean PPK menderatzen jo du Legebiltzarreko Mahaiak hartutako erabakia. Iturzaiztegui berak menderatzen jokatu izana leporatu dizu "El Correo"n. Gaizkiletzat jo zaitu eta ez zaudela burutik ondo esan du. Areago, EAJren aldetik lasaitasuna bilatzen ari zarela ere esan du. Non geratzen da Juan Maria Atutxaren iragana?

Gizon horrek niri buruz esandakoak benetakoak izango balira, nire iragana leku larrian geratuko litzateke. Berak

esan dituenak benetakoak balira ni pertsona deitoragarria izango nintzateke. Carlos Iturzaiztegui esandakoak ahokadak besterik ez dira, eta herri honetan inor gutxi sinestuten ditu. Horrela-

ko adierazpenak egiten dituen pertsona batek bere burua bere kasa deskalifikatzen du. Ez diot publikoki erantzun eta ez diot orain ere erantzungo. Bene-benetan diotsut, ez du merezi berarekin sartzea.

PSE-EEko Rodolfo Aresen mendekua eta amorruak bultzatuta ari zarela esan du, bestalde.

Guk sozialistekin harreman onak izan ditugu aldi edo bolada askotan, baita nik neuk ere. Hau da, 1987tik 1991ra, foru ahaldun nintzen garaian, ni sozialistekin esertzen nintzen Bizkaiko Foru Aldundian. 1991tik 1998ra, berriz, Herrizaingo sailburua nintzen aldetik, sozialistekin esertzen nintzen Eusko Jaurilaritzako mahaian. Orduan, ez sozialista batek ez inork ez zidan abertzalea izateari uzteko eskatu eta nik ez nion sozialista bati

ere eskatu sozialista izateari uzteko. Bakoitzak bere pentsamoldea eta politika modua zeuzkan eta elkar errespetatzen genuen. Mahai gainean genituen egitasmoak edo programak elkarrekiko errespetuan lantzen eta osatzen genituen. Hartara, Rodolfo Aresek esaten dituenak eta beren jokamoldeak ez ditut orduko sozialisten jokamoldeekin identifikatzen.

Auzitegian deklaratzera deitu zaituzte SA taldearen afera dela-eta. Atrebentzia ez bada, hona galdera: nire amak Herrizaingo sailburua zinenean ez zintuen oso begiko, orain begi onez ikusten zaitu. Txundituta daukazu nolabait. Zertan aldatu da Juan Maria Atutxa?

Ez dut uste ezertan aldatu naizenik. Zorte handiko pertsona naiz. Gorrotoak ez du tokirik izan nire barruan, ez Herrizaingo sailburua nintzenean ez orain; inoiz ere ez. Orduan egiten nituenak herri hau gatazkatik ateratzen laguntzeko egiten nituen, eta egiten nuena egokiena zela pentsatzen nuelako. Orduan ardura bat nuen nire gain. Adorez eta borondate onez bete nuen, batzuen ustez ondo eta beste batzuen ustez ez hainbeste. Une honetan, beste ardura bat daukat. Orduan abertzalea nintzen eta gaur egun abertzalea naiz. Eta abertzale legez jokatzeko dut. Beste pentsamoldeak, ideologiak eta sinesmenak errespetatzen ditut, baina, nik nire zeregina betetzen dut. Beharbada, lehen bete izan nuen lana gustuko izan zutenek ez dute orain betetzen dudana gustuko, eta aitzitik, beste batzuek oraingo nire lana gusturago hartzen dute. Zer egingo diogu? Gizakia naizenez gero, egunero makina bat errakuntza egiten dut, baina ez lehen ez orain nire borondatez. Eta zure amari muxu bat, besarkada bat eta esker ona.

Aferari helduz, Goreneko 61. Salak ez zuen Legebiltzarreko talde bat zehazki aipatzen SA desegiteko agindua eman zizunean. Auzitegiak ez zuela espero Eusko Legebiltzarreko mahaiaren erantzuna esana duzu zuk. Zer-nolako balorazioa egiten duzu egundaino gertatuaz?

"Ez dut uste ezertan aldatu naizenik. Zorte handiko pertsona naiz. Gorrotoak ez du lekurik izan nire barruan, ez Herrizaingo sailburua nintzenean ez orain".

"Joseba Alvarezek ulertu zidan aurrekontuei buruz eman nion azalpena"

Jaurilaritzak 2003ko aurrekontuarekin aurre egin beharko dio 2004. urteari. Nola ikusten duzu hartara Gobernuaren egoera?

Ez dago ezelako zalantzarik, EAEko Gobernuaren aurrekontuak urtero egiten dira, urtero ikusi eta berritu behar direlako. Hau da, urte batetik bestera egitasmo berriak sortu daitezke, baita premia berriak ere gizartean. Horregatik, arrazoizkotzat jotzen dut aurrekontu berriak onartu beharra. Nola-nahi ere, iazko gertakari gogoangarriak direla-eta —Arnaldo Otegi gaixo zelako eta Mayor Orejaren berandu iritsi zelako— aurrekontu berriak eta sendoak onartu genituen 2003. urterako. Beraz, aurrekontu berauek luzatu behar izan ditugun arren, gertatuak ez du horrenbesteko garrantzirik. Eta hori ez da nor bere burua kontsolatzeko modu bat. Adibidez, joan zen legealdian Bilboko Udalak ere ez zuen bere aurrekontua onartu eta 2002ko aurrekontuekin aritu zen 2003. urte osoan. Bilbon burutu beharreko egitasmo eta proiektuak ez ziren bertan behera gelditu horregatik. Gu ere holaxe ariko gara. Ez da egoera onena, baina ezta negar egitekoa ere.

SAk aurrekontuak atalka bozkatu nahi izan zituen, EAK kudeatutako sailen aurrekontuak kasurako. Zuk, berriz, ezetz esan zenuen.

2002ko abenduaren 27an aurrekontuak atalka bozkatu ziren, baina irizpenik edo diktamenik ez zegoelako. Oraingoan ostera, azken batzordearen bileran SA abstenitu zenez gero, irizpenak aurrera egin zuen. Horrek ezberdindu zituen 2002 eta 2003ko prozedurak. Hau da, aurreko bi urteetan irizpenik ez zen egon eta araudiak berak behartu ninduen atalka bozkatzera. Araudiaren arabera aurtengo irizpenak bozketa oso-osoan egitea agintzen zuen. Urteko azken osoko bilera amaitu ostean Joseba Alvarezek berari eman nion horri buruzko nire azalpena, eta nire uste apa-lean ulertu zidan. Are gehiago esan nion, arratsaldean bozkatu behar zen Unibertsitatearen Legea bozkatzeko ez zegoen irizpenik, legea landu zuen batzordeak horrela erabakita. Artikuluz artikuluz bozkatea onartu zen, nahiz eta gero asmoa bertan behera geratu zen. Dena dela, bozkatzeko modu hori ez zen Legebiltzarreko lehendakariaren kapritxo bat.

Hirukoari politikarako gerri falta izatea leporatu dio zenbaitek. Oposizioaren alde bat nahiz beste kontentatu nahian ibili omen da.

Hirukoaren ordezkari eta gobernakide Joseba Azkaragaren adierazpenak oso esanguratsuak izan ziren zentzu horretan. Zehaztapen bat egin zuen osoko bilkuran eta SA eta EAren arteko buruz esandako-arekin gauzak bere tokian jarri zituen. Nik ez dut gehiago esaterik. Nik SAko kideek egin nahi izan zutena ulertzen dut, eta egin nahi zutena posible izango zen irizpena batzordean atzera bota izan ez balute. Ez zuten atzera bota abstentzioaren bitartez eta egin nahi izan zutena ezinezkoa izan zen.

Auzitegi Goreneko 61. Salak hartu zuen erabakia hanka sartze izugarria izan zen. Ez zuen ondo neurtu noraino joaten zen auto horrekin, eta autoaren ostean etor zitekeenarekin. Eta ez zuen kalkulatu ere Legebiltzar honetako pertsona batzuk ez gaudela amore emateko prest. Erakunde baten ardura daukagu gure eskuetan eta hori defendituko dugu azken unera arte, gure gainera jausten dena jausten dela ere. Ez da gure gustukoa auzitegiatara joatea, ez da gustukoa gatazka hone-tan ibili behar izatea, baina hau gure betebeharra da.

Zer espero duzu prozesuaz?

Justizia egiten bada gure aurkako auzibidea artxibatzea espero dut. Inoiz hasi behar ez zen prozesu hori behin betiko artxibatua izango da. Baina nork daki? Azken bolada honetan, tamalez, Madrilgo Gobernuak auzitegiatako gorengo mailak, ez

"Madrilgo Gobernuak auzitegiatako goiko mahaiak menperatuta dauzka erabat. Ikaragarritzko hierarkizazioa ezartzen ari da justizia eremuan"

beheraino erabat, baina goiko mahaiak menperatuta dauzka. PP ikaragarritzko hierarkizazioa ezartzen ari da justizia eremuan. Horregatik, gure etorkizuna arduragarria da, baina gu prest gaude etor daitekeen guztiari aurre egiteko.

"Mehatxuek ez naute atzera botako. Zigor Kodea aldatu arren edota bertako artikulak izendatzeko nire izena idazten badute ere, ez naute atzera botako".

Epaitua izateko aukera ikusten al duzu? Bai, baina horrek ez nau beldurtzen. Nire barruari begiratzen diot, aldi berean gure lege aholkulariei entzuten diet eta hausnarketa sakon baten ondoren hartzen dut erabakia. Eta erabakia hartzen badut ez da txantxetan, ezta atzera egiteko ere. Mehatxuek ez naute atzera botako, zigor kodea aldatu arren edota bertako artikulak izendatzean nire izena idazten badute ere, ez naute atzera botako. Bestelako jokamolderik ez dator bat nire izaerarekin.

Espetxera joateko prest egongo zinateke edo berau saihesteko aukera ba al dago?

Ni espetxera joateko prest ez nago, baina espetxera joateko mehatxuak ez nau atzera pausorik ematera behartu-

ko. Herri honek ez luke inoiz ulertuko Euzko Legebiltzarreko presidentek egin behar duenagatik espetxera eramatea.

Auztegiaren atarian *Euzko Gudariak* kantua entzun zen Juan Mari Atutxa, Gorka Knörr eta Kontxi Bilbaoren alde. Espero al zenuen halakorik? Nola bizi izan zenuen une hura?

Euzko Gudariak kantua ez da gauza berria niretzat. Nire etxean eta inguruan arrazoi asko izan dugu *Euzko Gudariak* entzun ahal izateko. Espetxe zigorra jasan zuten pertsona birekin bizi nintzen urte luzetan, hau da, nire emaztearen gurasoekin. Bat gudaria izan zen eta bestea Emakume Batzako kidea. Horregatik kantua oso maitatua da gure etxean.

Baina, esana dut behin baino gehiagotan, nik gaur egun *Euzko Gudariak* kantua ez dut guda abesti bat bezala ulertzen, sentimenduzko abesti bat bezala baizik, eta hala abesten dut egokiera sortzen den bakoi-

tzean. Une hartan gustura abestu nuen, baita eskertu ere. Egurdikoa ez nuen—Xabier Arzalluz buru zelarrik— abestu barruan ginelako, baina irten ginenean, gauez jada, zain genituen lagunek *Euzko Gudariak* abestu zuten berriz eta nik ere pozarren abestu nuen haiekin batera, bihotz-bihotzez.

Alderdian denek ondo ikusi al dute Xabier Arzalluzek harturiko jarrera?

Ez dakit. Alderdian ez dakit zer iritzi izango den, alderdiaren esparrua zabal delako. Baina, oro har, alderdiaren babesa jaso genuen eta alderdikoak ez direnena ere bai.

Bien bitartean, Madrilgo hedabideak gogor ari dira auzi horren inguruan, baita Ibarretxe Planaren aurka ere.

Madrilgo hedabideek manipulazio hutsa baino ez dute egiten gure kasuari dagokionean, baita Ibarretxe Planari buruz informatzean ere. Aznarren gobernuak komunikabide sare bat osatu du, orain dela 10 urte inork pentsa ezin zuena. Eta kontuz, Aznarrek edo bere alderdiak datozen mar txoko hauteskundeak irabazi egingo ditu ziur aski, baina galduko balitu

Euzko Legebiltzarra hizpide

Euzko Legebiltzarreko presidente naizen aldetik, badakit jakin zenbat legebiltzarkide dituzten gobernuaren sostengatzen duen hirukoak eta oposizioak. Ez da inolako azterketarik egin behar, guk 26 legebiltzarkide dauzkagula eta oposizioak 29 dauzkala jakiteko. Hala da. Baina agortu berri den urte hau, oposizioaren alde batzuen jokamoldea dela-eta, penagarria izan da benetan. Erakunde honek guztion errespetua merezi du, eta talde batzuek ez dute merezi duen errespetuarekin hartzen. Hau da, talde batzuk ez datoz eztabaidatzera eta beren egitasmoen defentsan. Aitzitik, beren saiotxoak egitera datoz. Euren asmoa osoko bileran istilua muntatzea da hurrengo eguneko egunkari, irrati eta telebistetako titular nagusiak lortzeko, eta ez aurreko egunean eztabaidatu den legeari buruzko titularrak lortzeko, baizik eta euren agerraldi istilutsu eta lotsagarriari buruzko titularrak lortzeko. Euren artean Alderdi Popularra nagusitzen da, bere agerpenak lotsagarriak eta onartezinak dira.

"Aznarrek osatu duen komunikabide sarea ikusita, etorkizuna beldurgarria izan daiteke".

ere, hedabide sare batzuk nola osatu dituen ikusita, hurrengo gobernu burua izango denari kili-kili egingo diote, eta are gehiago PPkoa ez bada. Orduan, Aznarrek osatu duen komunikabide sarea ikusita, etorkizuna beldurgarria izan daiteke.

Batasuna legez kanpo utzi zuten lehenik, EAEko Legebiltzarreko Mahaiaren aurkako auzibidea gauzatzen ari da. Ibarretxe Plana gelditzeko legediaren aldaketa gauza daiteke aurrerantzean. Espainiako Estatuaren demokrazia aintzakotzat har al daiteke zure ustez?

Demokraziak inoiz ez du amaierarik, demokrazia hobetu beharreko sistema da, baina Aznarren gobernuak gehiengo osoa duenetik demokraziak egin duen atzerapena itzela izan da. Franco hil ondoren ez genuen imajinatu holakoa etorriko zenik.

Zein aukera dago Jaurilaritzaren Estatu Proposamena Eusko Legebiltzarrean eztabaidatua izan dadin?

Ez daukat inolako zalantzarik, plan hori eztabaidatuko da, nahiz eta handik eta hemendik traba asko izango den, Jaurilaritzaren plana eztabaida ez dadin.

Eztabaida galarazteko sortu daitekeen legea aplikatzen bada ere bai?

Indarrez baino ez da plan horren

eztabaida galaraziko, ez dago beste modurik. Eusko Legebiltzarrek hartu duen bidea trabatzen badute, eurek zentzu txarrean erabiltzen duten justiziaren bitartez, beste bide batetik saiatuko gara.

Zein bide?

Eusko Legebiltzarrek bere kabuz bere bidea urra dezake plan hori beretzat hartuta.

SA taldea desegiteko aginduari uko egiteagatik auzitegira bidean jarri zaituzte, Ibarretxe Plana eztabaidan

"Indarkeria baztertzearen baldintza betetzen bada, nola ez gara abertzaleok batuko?"

jarriz gero gauza bera gerta liteke.

Ez da prozedura bera. Guk agindu hori ezin genuela bete esan genion Gorenari, gure gure araudia daukagutako. Mila bider esan diogu ez dugula legea eta araudia zapuztu, aitzitik, "zu zurea ez den esparru batean sartu zara eta agintzen duzuna gure ezin dugu bete", esan diogu. Ibarretxeren planaren kasuan, berriz, egitasmoa aurrera eramateko zein neurri har dezakegun aztertu beharko genuke. Lehenik, berritzen ari diren lege dekretuaren edukia ikusiko dugu. Baina, berriz diotsut, batetik edo bestetik, sei hilabete edo sei urte igaro behar badugu ere, plana eztabaidatuko da eta aurrera joango da. Oraindik

ez da jaio herri honen borondatea geldituko duenik.

Demagun Plana eztabaidatzea indarrez galarazten dela. Zein irtenbide geratzen zaie EAEko herritarrei?

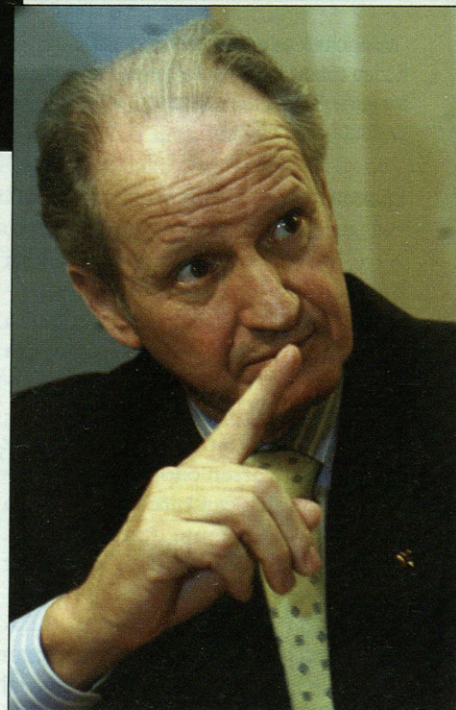
Eztabaida indarrez galarazten bada, gure badakigu indarrez indar gutxi daukagula. Davidek behin garaitu zuen Goliat, eta horregatik aipatu ohi da gertakari hori. Beste guztietan ostera Goliatek irabazi zuen. Eta gu David gara. Horregatik, gure kontu handiz ibili behar dugu indarkeriarekin. Gure bideak sortu eta landu behar ditugu. Eusko Legebiltzarrean hartu zen bidea zabaldua dago. Urriaren 25ean Jaurilaritzak aurkeztutako egitasmoa martxan dago.

Zertan da prozesua?

Otsailean txostena landuko duen batzordea osatuko da eta irailean eztabaidatuko da.

Bidean bide, EAEko hauteskundeak aurreratu al litezke?

Hori Lehendakariaren eskuduntza da, errespetu osoz hartzekoa. Madrialek Legebiltzar hau ito egiten badu, agian Lehendakariak ez du beste biderik izango. Baina, bestela, nik ez dut hauteskundeak

"Herri honek ez luke inoiz ulertuko Eusko Legebiltzarreko presidentea espetxera eramatea".

EAJko EBB hizpide

«Imaz edo Egibar hautatua izan, alderdi osoa atzean izango lukete biek»

Josu Jon Imaz izan da EAJko EBBren presidente hautatu berria. Urtarrilaren 18an gauzatuko da bere izendapena. Nola ikusi duzu hautaketa eta nola ikusten duzu zure alderdia datozen urteetako politikari begira?

EAJ irakaspen esanguratsuak ematen ari da azken aldi honetan eta bere presidentearen hautaketan ere oso irakaspen ederra eman du herri honen aurrean, zalantzarik gabe. Ikusi besterik ez dago, esate baterako, nor izango den Jose Maria Aznarren ordezkia Alderdi Popularrean, eta nola izendatua izan zen. Finean, Aznarrek izendatu baitu Mariano Raxoi.

Joseba Egibarren aukera geldiarazi nahi izan dela esan dute alderdiko batzuek. Batzuek gure sistema oso konplexutzat jotzen dute, baina demokratikoa da guztiz. Gure araudiak daukagu eta berauek bete dira. Hautaketa alderdi barruan egin da, nik ez dut horretaz tutik esateko, zeregin hori ez baita nirea. Josu Jon Imaz eta bere taldea hautatua izan da eta alderdi osoa bere atzean egongo da. Nik Lemoako batzarrean eman nuen botoa eta ez daukat inolako zalantzarik EAJko EBBren presidentearen hautaketaz, eta hautatua ezagutu ostean denok bat egingo dugula alderdian. Eta Joseba Egibar hautatua izan balitz berdin izango litzateke.

Zure botoa eman zenuen, noren alde egin zenuen esango zenuke?
Alderdian badakite nori eman nion botoa, baina ez dut publikoki esango.

aurreratzeko arrazoirik ikusten. Has-teko, urte honetarako aurrekontuak onartuak daude, eta ondoren, Legebiltzarra 2005eko otsailean desegin ostean, hauteskundeetarako deia egingo litzateke.

Juan Maria Atutxak ikusten ote du bere burua beste legealdi batean Legebiltzarreko presidente gisa?

Juan Maria Atutxak egutegi asko dauka bere bizkar gainean. Beraz, sasoi batera helduz gero hoberena nire lekua beste batzuei uztea, ezta? Nire etxekoen ingurura biltzeko garaia dela uste dut. Hementxe bukatu nahi dut nire ibilbide politikoa.

Orduan, garai batean begiko zintuzten haiek eta orain etsaitzat hartzen zaituztenek ez zaituzte EAEko lehendakari gisa ikusiko.

(Irriak). Ez, ez. Ostera, hori ez zitzaidan inoiz burutik pasa ere.

Haiei bai, antza.

Bai. Baina nik banekien, arrazoi asko-rengatik, Juan Maria Atutxa ez zela pertsona egokia lehendakari-gai izateko. Garbi diotsut, ez orain ez bilinguismoa ibili zen garaian ere. Gainera, esan behar zen lekuan esan nuen:

“berri hori hor dabil bili-bolo, baina ez pentsa nire buruan holako txakur ametsik sartzen denik”. Are gehiago, ni lehendakari-gai nahi ninduten haiek ez zidaten botoa niri emango,

**“Jende guztiak lotu
ditu Arnaldo Otegi
egindako proposamena eta
ETAren prentsa oharra.
ETAren oharra oso
kaltegarria da Sarentzat”**

nire aldeko botoa, ematekotan, abertzaleek emango zuten.

Bestalde eta amaitu aldera. Zer iruditu zaizu Espainiako hauteskundeetara abertzaleak elkarrekin joateko ezker abertzaleak egindako proposamena?

Ni ez naiz zatitzailea, ni osatzailea naiz. Nahiz eta ezberdintasunak izan, indar politikoen indarrak batzearen aldekoa naiz. Baina badakit, eta aukera dudak bakoitzean horrela adierazi ohi dut, indar abertzaleak batu eta osatzeko aurrez aldetiko baldintza bat bete behar dela, eta baldintza mahai

gainean dago. Eta behin eta berriro errepikatzen den arren, ez gara errepikatzen nekatuko: “gogorkeria baztertu beharra dago behin betiko”. Gogorkeria ez da bidea, sufrimendurako bidea besterik ez da, bide horretatik ez dugu ezer lortuko. Mehatxuek eta erailketek sufrimendua besterik ez dute ekartzen. Herri honek ez du inoiz ere bere burua makurtuko mehatxuengatik. Abertzaleak batzeko baldintza batzuk bete behar ditugu guztiok. Eta Batasunari edota SARI hitza luzatzen diot: “baldintza hori betetzen bada, nola ez gara bada abertzaleok batuko?”.

ETAren su-eten garaian, Bilboko La Casillan, preso hurbilketa eskatzeko egin zen manifestazioan egon nintzen. Ez neukan inolako zalantzarik. Orduan pentsatu nuen gogorkeria baztertua izango zela behin betiko, helburu politikoak lortzeko iraganekeo tresna izango zela uste nuen. 1998an ikaragarritzko ilusioa piztu zen. Legebiltzar honetan giza eskubideei buruzko osoko bilera bat burutu zen eta Euskal Herritarrok taldearen ordezkariekin aritu ginen. Horren lekuko, Legebiltzarreko sarreran dagoen argazkia. Orduan bildu baginen, zergatik ez orain?

ETak ezker abertzaleak egindako eskaintzari oniritzia eman dio prentsa ohar baten bidez. Horrek lagundu edo trabatu egiten du aukera, zure ustez?

ETAren oharra min eman dit. Min ematen dit txantaje lege hartzen dudalako eta baldintza bat jartzen duelako. ETak honela dio: “zuk hau egiten baduzu, nik hau egingo dut”. Ez, ez, mesedez. ETA ez da inor epaile aritzeko. Inork ez du ETA hauteskundeetan hautatu. ETak bere burua baino ez du ordezkatzeko. Eta ez da gutxi. Horregatik hauxe diot: arazoa konpontzeko ETAren hitz egiteko prest egon behar dugu. Baina politikaz herriaren ordezkariak duten alderdi eta taldeekin baino ezin dugu hitz egin. Herriak hautatu dituen ordezkari bakoitzari baino ezin dute erabaki auzia. ETak “hori ondo dago eta pausoak emateko prest nago” dioenean, ez du bidea errazten, aitzitik, erabateko traba ipintzen du bidean. Are gehiago, jende guztiak lotu egin ditu Arnaldo Otegi egindako proposamena eta ETAren prentsa oharra. ETak hori egitea oso kaltegarritzat jotzen dut Sarentzat. ■

Ficobak ez die lehiarik egingo Bilbo eta Bordeleko erakustazokei

Gipuzkoak badauka azoka barruti berri bat: Ficoba Euskal Kostaldeko Nazioarteko Erakustazoka. Irunen dago, eta euskaldunen eta akitaniarren arteko ekonomia nahiz merkataritzako trukeak helburu dituela sortu da. Ez die inola ere lehiarik egin nahi Bilboko eta Bordeleko nazioarteko erakustazokei, inguruan dituen erakustazokek asetzen ez dituzten beharrak asetzeko gunea izan nahi baitu.

JADANIK Gipuzkoako Erakustazoka esaten dioten Irungo Ficoba Euskal Kostaldeko Nazioarteko Erakustazoka inauguratu berriaren asmoa ez da inguruan dituen Bilbo eta Bordeleko nazioarteko erakustazokekin lehiatzea. Hala aditzera eman dute Ficobako arduradunek. Esaterako, zuzendari-gerentea den Iñigo Marquetek adierazi du Ficobak ez diela lehiarik egingo inguruan dituen Bordele eta Bilboko erakustazokei, ez tamainaz eta ez bokazioz. Asmo hori arrazoi-tzeko, Marquetek zehaztu du Ficobaren asmoa beste erakustazoketako proiektuek bete ezin duten hutsunea betetzea dela.

DANIEL UDALAITZ

Argazkiak: Eli Gorostegi

Ficobak Euskal Herria -batez ere Gipuzkoa eta Iparraldea- eta Akitaniaren arteko ekonomia eta merkataritzako trukeak bultzatu eta Txingudiko eremua berreskuratu nahi ditu, eta horrekin batera, bi lurralde horien arteko harremanak estutu. Martxan jartzeko bost urte eta 21 milioi euroko inbertsioa behar izan dituen ekimen honek Euskal Herria eta Akitaniaren arteko ekonomia eta merkataritzako trukeei ez ezik gure herria banatzen duen mugak zailtzen dituen Ipar eta Hego Euskal

Herriaren arteko hartu-emanen ere egingo die mesede.

Urriaz geroztik zenbait azoka egin dira bertan, gabonetan Irungo Udalak sustatu eta Udala eta Kutxaren artean finantzatutako erakusketa bat egon da: "Irun, III. milurtekoari begira". Hiria- ren jatorria eta etorkizunerako aurreikuspenak izan dira ikusgai. 2007. urte- rako, urtean 16 azokako erritmoa izango da.

Funtzio askotako barrutia

Irungo Udalak eta Bidasoa-Txingudi Mugaz Gaindiko Partzuergoak osatzen duten Bidasoako Erakustazokak sustatu du Ficoba, eta bere eragin

esparruan hartzen dituen milioi bat inguru biztanleen arteko hartu-emanak dinamizatzea du helburu nagusitzat. Erakustazoka barrutia Irungo Iparralde etorbidean dago, duela gutxi arte Irungo aduana zenaren lekuan, eta 70.000 metro koadro inguruko azaleran barrena hedatzen da.

Erakustazoka berria Ficoba Fundazioak kudeatuko du. Ondorengoek osatzen dute Fundazio hori: Irun eta Donostiako Udalek, Bidasoako Erakustazokak, Bidasoa-Txingudi Mugaz Gaindiko Partzuergoak eta Gipuzkoako Ganberak. Alabaina, Fundazioko partaideak laster ugaritu egingo dira, ondorengo erakundeek gonbitea onartzen badute: Baionako Merkataritza Ganberak, Miarritze-Angelu-Baiona Mankomunitateak, Adebisak (Bidasoa Bizirik), Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Eusko Jaurlaritzak. Baionako Ganberak jadanik adierazi du Fundazioan parte hartuko duela.

Erakustazoka berriaren ikurra 25 metroko altuera daukan dorrea da, eta bertan iragarriko dira ekitaldi eta azokak. Bestalde, erakustazokaren egitura kontu handiarekin diseinatu dute, eta erakusketetarako nahiz telekomunikazioetako sistemarik modernoek jarri dizkiote. Daukan azalera handia era honetara antolatua dago: zerbitzu orokorretako eremua, erakusketak egiteko hiru pabilioi 5.000 metro koadro inguruko azaleran banatuta, erakusgaiak jartzeko eta erakusketak egiteko bereziki prestatutako 7.500 metro koadroko kanpoko espazio bat, eta 1.000 ibilgailu har ditzakeen aparkaleku bat. Agian beste bi pabilioi eraiki dituzte, eta hala egitekotan, erakustazokak 10.000 metro koadro izango ditu guztira.

Ekipamendu horietan oinarrituta, funtzio askotako barrutia eraiki da, negozioak gauzatu eta enpresa eta bezeroen arteko komunikazioa sustatzeko. Helburu horrekin, erakustazokak hainbat espazio jarri ditu hitzaldi edo biltzarrak antolatu nahi dituzten enpresa, instituzio eta erakusketarien eskura: prentsa bulego bat, sei bulego pribatu, bilera gela balioanitzak, 400 pertsona inguru sartzen diren auditorio bat, taberna bat eta jatetxe bat.

Inbertsioa 21 milioi euro ingurukoa izan da, eta Irungo Udalak eta Gipuzkoako Foru Aldundiak jarri dituzte diru kopururik handienak (7,3 milioi euro eta 2,4 milioi euro, hurrenez hurren). Inbertsioko gainontzeko dirua FEDER Europako programetatik, Eusko Jaurlaritzaren Izarzu programatik eta lehen aipatutako Bidasoa-Txingudi Mugaz Gaindiko Partzuergotik etorri da. Obra zibila izan da inbertsioaren kopururik handiena behar izan duena (hamaika milioi euro). Urbanizazioa hiru milioi eurokoa izan da, eta gainontzeko zenbatekoa ekipamenduetarako erabili da.

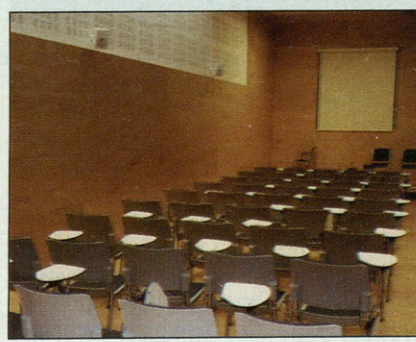
Urteko bost milioi euro fakturatzea aurreikusi dute

Erakustazoka erabat normalizatu eta finkatzen denean, 2006. urte aldera, urteko bost milioi euro fakturatzen hasiko dela aurreikusi dute Ficobaren kudeaketa plangintzan. Bestalde, bistan da erakustazoka honek inguruko ekonomian nabarmen eragingo duela. Kalkulatuta daukate alokairuen bidez fakturatutako euro bakoitzeko beste zortzi geldituko direla diru-sarrera moduan Txingudiko eremuan. Lanari dagokionez, Ficoba berriak zuzeneko 20 bat lanpostu berri eta zeharkako beste ehun inguru sortuko ditu. ■

Bilboko erakustazoka berria bukatzeaz

Barakaldon, hain zuzen ere garai bateko Bizkaiko Labe Garaietako Ansio zenaren lurretan eraikitzen ari diren Bilboko Nazioarteko Erakustazokaren azoka barruti berriak aurtengo lehenengo sei hilabete zabalduko ditu ateak. Martxoan inauguratzea aurreikusita zegoen, alegia, urteko ekitaldi nagusia den Makina Erremintaren Bienalarekin batera. Alabaina, lanak atzeratu egin dira, eta Bienala ekainean egingo da. Beraz, erakustazokaren inaugurazioa ere hor nonbait egingo da.

Barruti berriak erakusketetarako 117.700 metro koadro izango ditu, zazpi pabilioitan banatuta. Kongresuetarako beste gune bat ere izango du, 18.000 metro koadrokoa. Aurreikusitako inbertsioa 400 milioi euroren inguruan dabil. Erakustazoka berriaren akziodunak ondoko hauek dira: Bizkaiko Foru Aldundia (%41,52), Eusko Jaurlaritza (%41,52), Barakaldoko Udala (%13,95), Bilboko Merkataritza Ganbera (%0,35), eta Bilboko Nazioarteko Erakustazoka (%2,66).

Ezkerretik eskuinera, Kepa Altonaga moderatzailea, Mikel Iriondo, Alfonsito Martinez Lizarduikoa eta Xabier Kintana.

Euskaldunen jatorria: loalditik inarrositako eztabaida

Euskaldunak Europako azken aztarna ote? izenpean mahai-ingurua antolatu zuen Getxoko Udaleko euskara zerbitzuak abenduaren 11n. Eztabaida mahaira bilduta, gaiari alor ezberdinetatik heldu zioten hiru adituk: Xabier Kintana hizkuntzalari eta euskaltzain osoak, Mikel Iriondo antropologo eta EHUKo irakasleak eta Alfonsito Martinez Lizarduikoa EHU'n Zientziaren Filosofiako irakasle eta *Euskal zibilizazioa* liburua-
ren egileak. Euskaldunen jatorriaren inguruan duela urtebete kaleratu zen hipotesi berria izan zuten hizpi-
de, eta sortu zen eztabaida ikusita, auzia ertz anitzeko poliedroa zela jabetu ziren bertaratutakoak.

EIDER GARAIKOETXEA

Argazkiak: Iñigo Azkona

GAIAREN METXA aspaldi zen piztua. Izan ere, orain urtebete baino gehiago Frantziako eta Alemaniako sona handiko zenbait adituk *American Scientific* aldizkarian gogoak harrotu zituen teoria argitaratu zuten. Elisabeth Hamel, Theo Vennemann eta Peter Fosterren arabera, euskaldunak jatorrizko europarrak dira. Bestela esanda, orain 20.000 urte, indoeuroparrak heldu baino lehen, Europa osoa bizilekutzat zeukaten herriaren azken aztarna dira euskaldunak. Izan ere,

izen handiko irakasle horien esanetan, Europako populazio horrek herri bakarra eta hizkuntza bakarra zuen. Horien ondorengoak dira euskaldunak. Hori demostratzeko, alde anitzetako erkaketa metodologia baliatu zuten 3 zientzialariek. Genetika, hizkuntzalaritza eta geografia alorretako emaitzak gurutzatu zituzten teoria orokor bat erdiesteko.

Euskararen eta euskaldunen jatorriari buruzko eztabaidak, baina, luzerako du sua. Getxo Antzokian

batu ziren adituek ere hala zuten mahairatu. Izan ere, zenbat eta atzerago egin urteetan, orduan eta eztabaida sakonagoa.

Hizkuntzaren alorretik

Berba egiten lehenak, Xabier Kintanak, gaiaren hurbilketa linguistikoa egin zuen. Izan ere, Hamel, Vennemann eta Fosterren hipotesia ez da euskararen iturburua azaltzen lehen edo azkena. Aurreneko ustea zen erromatarren garaian eta lehenago,

penintsulan mintzatzen zen iberieraren ondorengoa zela euskara. Pentsatu izan baita (froga sendorik gabe) iberiarrak Afrikatik etorri zirela, eta hala, bereber hizkuntzan egon zitekeela iberiera zaharraren eta, hortaz, euskara modernoaren jatorria. Bi ele horiek alderatzeari ekin zioten. "Mitxelenak eta beste batzuek metodologia eta ondorioak kritikatu zituzten. Konparaketok berdin-berdin egin baitzitezkeen, adibidez, bereber eta alemanaren artean. Gainera, bereber hizkuntzak badu egitura finko bat, barne deklinazioa deitzen dena, eta euskararen inondik inora agertzen ez dena. Beraz, hipotesi hau nahiko baztertua gelditu da", argitu zuen Kintanak.

Ondorengo hipotesiak, Europara eramane zituen ikerlariak. Eta berriz ere, usteak erdi ustel. Hipotesi horretan, euskarak kaukasiar hizkuntzekin

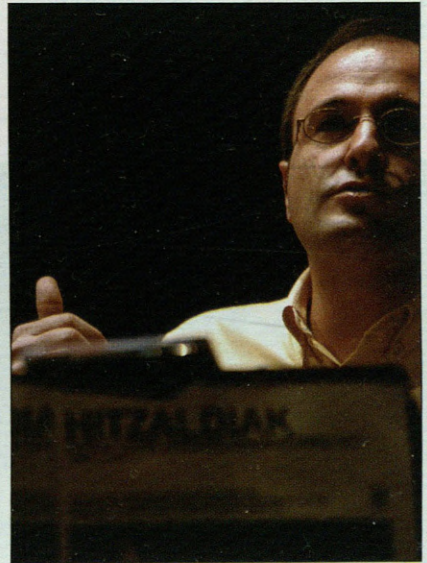
nak berak, metodologia kritikatu zuen. Aurrena, hizkuntza horiek guztiek jatorri bera ote zuten ikertu behar zelako, eta alderatzekotan, egungo eleak baino, aitzin-formak erkatu behar zirelako.

Amaitzeko, txinparta piztu duen teoria berria hartu zuen hizpide euskaltzainak: Hamel, Vennemann eta Fosterrena, alegia. Horren arabera, duela 50.000 urte Europa izozte luze batek jo zuen, kontinentean bizi ziren biztanleak (milaka batzuk bakarrik izango zirenak), bi abarotan bizi ziren hotzaz babesteko: Pirinio aldean eta Kaukaso inguruan. Izotzaldia bukatzean, orain 20.000 urte, biztanleok lurralde osoan zehar barreiatu ziren. Ondoren, Asiatik etorri ziren gizaldi berriek (indoeuroparrek) tokiak bereganatu, eta lekuen izenak mantendu edo pixka bat aldatu zituzten. Hala, Vennemannek hizkuntza indoeuro-

beraz, animalia horren izenarekin hainbeste toponimo eratzea; horrela, logikoagoa da euskal *ibar* hitzaren aldagaiak izatea. Kintanaren iduriko, hipotesi polita da, baina eszeptizismo apurrez hartu beharrekoa, maiz ez daukagu-eta datu zaharrik hitz bat nondik datorren jakiteko. Edonola ere, euskararen aztarnak berriro aztertzeko adorea eman dezake hipotesi berriak. Eta zentzu horretan, gogoeta interesgarria egin zuen euskaltzainak: "gure arbasoak euskara nondik datoren jakiteaz gehiegi arduratzen ziren, oraingo euskaldunok kezka handiagoa daukagu: gure seme-alabak nola bizi-ko diren edo euskara nola transmitituko diegun. Ardura berri horrek jatorriaren ikerketa ahantzazazi digu".

Geneen bidezko irakurketa

Ondoren, ikuspegi antropogenetikotik heldu zion gaiari Mikel Iriondo

harremana izan zezakeela esan zuten. Kontuan hartu behar da inguru horretan 43 ele-edo daudela. Hipotesi horren aldekoak Kaukasoko edozein hizkuntzaren lexikoa euskararekin konparatzen hasi ziren eta kointzidentzia asko atzeman zituzten. Mitxele-

parretan esanahirik ez zuten berbak bildu zituen, eta konturatu zen horiek bazutela euskararekin zerikusia. Esaterako, Alemanian 80 herrik dute *eber* erroa izenean (Ebersberg, Ebersdorf, Ebersbach...). *Eber*ek basurdea esan nahi du alemanez, arraroa litzateke

aditu eta irakasleak. Kontu sobera ezagunetik heldu ere: polimorfismo genetiko edo odol taldeen inguruko azterketatik. Aspaldi ondorioztatu baitzen euskaldunengan odol taldeen maiztasuna muturrekoa zela, aztertutako herriekin gertatzen ez zen bezala.

Babeslea: Emun Kooperatiba

HIZKUNTZA AHOLOKULARITZA ETA EUSKARAZKO ZERBITZUAK:

- Enpresa eta erakundeek premiei egokitutako euskara planak
- Lege eta Ekonomia aholkularitza
- Itzulpenak

Uriburu, 9 behea 20500 Arrasate • emun@emun.com Tel. 943 711 847 • www.emun.com

Konparazio hori haratago eramanez gero, baina, beste herri batzuetako maiztasunak (Iriondok Kalajarik Boskimanoak hautatu zituen) eta euskaldunek dituztenak oso antzekoak dira. Horrek ez du esan nahi herriar horiekin nolabaiteko ahaidetasuna dutenik euskaldunek. Zoriz datoz bat.

Arrazonamendu berari jarraiki, berriki argitaratu duten hipotesia hartu zuen ahotan Iriondok. Hamel eta Foster zientzialariek 10.000 europarren geneak aztertu zituzten. Ondorioa: Europako biztanleak duela 20.000 urte inguru egungo Euskal Herrian bizi zen giza taldearen oinordeko dira. Iriondok kolokan jarri zuen teoria hori. Datu genetiko horiek sistema bakarrean dudelako oinarrituta eta beraz, suertatzen diren antzekotasunak zorizkoak izan daitezkeelako. Analisi hori gainditzeko, odol talde asko aztertu behar dira. Mikel Iriondok 30 polimorfismorekin egin zuen erakustaldia. Europako zenbait populazio odol taldeen arabera kokatu zituen zuhaitz tankerako batean. Populazioak adar batean gero eta hurbilago egon, elkarren antzekoagoak dira, eta beraz, gero eta urrunago egon,

urteetan kanpoko herri andana sartu da Europara: unoak, alanoak, arabiarak, turkiarrak, mongoliarrak... beraz, zenbat etorri ziren gainontzeko 38.000 urte horietan? Esan dezakegu beraz, talde bakarra baino talde txiki asko izan zirela Goi Paleolitoan Europan".

Galdera, ordea, erantzun gabe

Ezaugarri oso zehatzak eta bereizgarriak dituzten pigmeoek, hizkuntza bakarra izan barik, aldameneko herrienak bereganatu dituzte. Eta euskaldunekin halakorik gertatu izan balitz?

zegoen oraindik. Giltza Neolito garaian baitago. Orain 10.000 urte ekoizpen ekonomia nagusitu zen (laborantza eta abeltzaintza). Nekazaritza Ekialde Hurbilean ernatu zen, bertako laborariak (indoeuroparrak) Europan zehar hedatu ziren, jada han zeudenekin nahastuz. Eta hona, beraz,

itaunari erantzuna Mikel Iriondoren hitzetan: "euskaldunak eta sardiniarrak dira Europako populaziotik gutxien nahastu direnak. Gauzak horrela, europar guztiak euskaldunak zirela baino, alegia, europar guztiek garai batean herri bakarra eta hizkuntza bakarra zutela baino, nik uste dut, aurre-europarretatik gutxien nahastu ziren giza talde horietako bat zela euskaldunena".

Euskal zibilizazioa liburua

Iriondok azaldutako hipotesiaren oso bestelakoa izan zen Alfontso Martinez Lizardukoak defenditutakoa. Orain urte batzuk kaleratutako saiakeraren tesiari tiraka jardun zuen irakasleak. Hainbat adituk egindako eta bata bestearekiko independenteak ziren azterketak erkatuz, bat egiten zutela jabetu zen. Hala, bat datoz Cro-Magnonen labarretako artearen arrastoez hornitutako mapa eta erro-

matarrak heldu baino lehen, euskarak linguisten ustez zuen eremua erakusten duena (inguru bera da bietan). Baita, hainbat gene aztertuta, berauen kontzentrazioa azaltzen duen irudia ere. Interpretazio argia egin daitekeela dio honenbestez, Martinez Lizardukoak: "Cro-Magnonen zonaldeak eta euskararenak bat egiten dute. Beraz, Cro-Magnonen hizkuntza = euskara. Bestalde, Cro-Magnon giza-kiaren labar artearen lurraldea bat dator oraindik euskaldunengan aurkitzen diren berariazko geneekin. Hortaz, euskaldunak Cro-Magnon giza-kiaren ondorengoak dira. Hirugarrenik, historiaurreko euskal toponimiaren eskualdea bat dator ikertutako geneen eremuarekin. Ondorioz, historiaurreko euskara mintzatzen zutenek lotura dute egungo euskaldunekin. Beraz, oraingo euskaldunak historiaurreko Paleolitoaren azken arrastoak dira, eta euskara Cro-Magnonek erabilitako hizkuntza edo hizkuntzen emaitza".

Oinarrizko premisetan zalantzak

Aditu bakoitzaren azalpenak entzun ondoren, galderen txanda iritsita, piztu zen eztabaida. Izan ere, denek ala denek, euskalduna eta euskara batera doazela onartzen dute euren hipotesiak eraikitzeko. Bestela esanda, hizkuntza eta gizaki mota uztartuta ibili direla jatorritik bertatik. Hori pentsatzea zilegi ote den galdetu zuten mahai-inguruaren akabuan, eta adibidea jarri zuten hori azaltzeko. Ezaugarri oso zehatzak eta bereizgarriak dituzten pigmeoek, hizkuntza bakarra izan barik, aldameneko herrienak bereganatu dituzte. Eta euskaldunekin halakorik gertatu izan balitz?

Xabier Kintanak agertu zuenez, hizkuntzalaritzaren ikuspegitik ez dago esaterik Euskal Herrian azken 10.000 urteetan bizi izan den gizatalde hark beti hizkuntza bera hitz egin duenik. Ez dago frogarik ez alde ez kontra izateko. Ustea da, beste hoberik ezean ontzat hartu dena. Iriondo ere, hizkuntzalariak esandakoaren alde agertu zen. Geneetan ez baitago idatzita gizakien hizkuntza edo kultura mota.

Mahai-inguruari izena ematen zion galderari ezin erantzunda etxeratu ziren, beraz, Getxo Antzokian bildutakoak. Auzia, baina, loalditik itzartu da. ■

are arraroago, besteetatik ezberdinago. Zuhaitz horretan ikus zitekeenez, Europako populaziorik bakanetarikoa dira euskaldunak (laponiar, finlandiar eta sardiniarren atzetik). Gainontzekoek, nolabaiteko ahaidetasuna dute euren artean. Honenbestez, galdera luzatu zuen Iriondok: zergatik dira euskaldunak hain arraroak? Historiari errepasoa egin behar ei zaio erantzuteko. Kontua da Europa duela 40.000 urte populatu zela. Ziurrenik leku askotatik heldu zen jendea, eta gerora ere, kolonizazio asko izan ziren. Adibidea jarri zuen antropologoak: "azken 2.000

Bertso Eguna

2004

urtarrila ren 24 ean

Donostia
Kursaal
Areto nagusia
18:00

Araeta
21:00

www.bertsozale.com

Antolatzaileak:

Euskal
Herriko
Bertsozale
Elkartea

Kultur eta Turismo Ekinetxea
Centro de Atracción y Turismo

Laguntzailea:

ARGIA
Euskal Herriko Astekaria

Bero-beroan

Egibar GBBra aurkeztuko da apirilean

Hamazazpi urte EAJko EBBn egon ondoren, urtarrilaren bukaeratik Joseba Egibar EBBtik kanpo geratuko da. Urtarrilean bukatzeaz den EAJren zuzendaritzako hautaketan EBBko lehendakaria eta zortzi kide berriro ondoren, udaberrian lurralde agintaritzetako bost kideak berriro dira. Egibarrek jadanik aurkeztu du bere hautagaitza GBBko lehendakarietarako eta oraingo emaitzak ikusita -141 ordezkari bere alde eta 40 Imazen alde- pentsa liteke bera hautatua izango dela. Gaur egun Juan Mari Juaristi da GBBko buru eta Imazen aldeko jarrera agertu du EBBko lehendakariaren hautaketan. Egibarrek adierazi izan duenez, EBBko lehendakariaren hautaketa sufragio unibertsalez egin izan balitz, Imazek baino 800 boto gehiago izango lituzke, baina onartu du sistema den modukoa dela eta horrek bere kalte egin duela.

Etxerategen Europar zehar salatu du sakabanaketa

Etixerat erakundeak Europar zehar salatu du euskal preso politikoek Espainia eta Frantzia bizi duten sakabanaketaren egoera. Presoen senideak agintari maila desberdinekin bildu dira beren ateraldi honetan, eta azpimarratzekoa da Bartzelonan Kataluniako Parlamentuko lehendakari berriak (ERC) ere hartu eta entzun dituela. Lizarra-Garaziko garaietatik bere mobilizazio handiena bideratu du azken hilabeteotan Amnistiaren Aldeko Mugimenduak, bai ateraldi honekin eta baita gizarteratu berri duen hausnarketa zabala erekin.

Hauteskunde koalizioen aukerak

Ipar Euskal Herrian azkenean ez da gauzatu martxoko kantonamendu hauteskundetarako AB, EA eta Batasunaren arteko koalizioa, nahiz eta, eragileen esanetan, gertu ibili diren. Nafarroa Bai hautagaitzan, aldiz, Batzarre ere barrutik bultzaka arituko da, bere batzarren %82 koalizioan joatearen alde agertu ondoren. EAEen ere ezker abertzaleko eragileak bilera desberdinetan ari dira, eta posizio hurbilpen batzuk izan dira Aralar eta EArekin; oraindik, dena den, ez dirudi arbola fruitua emateko eran dagoenik, nahiz eta aste hau eta hurrengoaren hasiera artean emaitza zehatzak ikusteko aukerarik izango den. 102. Zutabe aldizkarian, espreski aipatu gabe ere, hala-ko gertaera bat akuilatzen du etengabe ETAk. Arrazoi desberdinengatik zaila ikusten da oso EAJz aparte indar abertzale guztiak elkartzea. Kontua da hau gauzatu ezean, elkarlanerako urrats batzuk emanda geratzen diren edo erabateko giro gaiztoaren itzulera biziko den.

Zer da...

Burtsaren adierazlea

Burtsaren adierazlea termometroaren antzeko zerbait da: bere igoera eta jaitsierek adierazten dute Burtsara (Indize Orokorra), zenbait baloretara (Ibex 35) edo sektore jakin batera (banka, elektrikoak, etab.) dirua sartu dela edo horietatik dirua atera dela. Era askotako adierazleak daude. Esate baterako, Espainiako estatuan Madrilgo Burtsaren Indize Orokorra da ezagunena, Estatuko hiriburuan egiten baitira transakzioen %90. Espainiako Estatuko ekonomiaren termometroa da, izan ere igotzen denean baikortasuna eta hazkunde adierazten baititu, eta jaisten denean, aldiz, ezkortasuna. Nolanahi ere, badaude indize espezifikoak: adibidez, Euskal Herrian daukagun Bilboko Burtsa edo gure herritik kanpo dauden Bartzelonako eta Valentziako burtsak; edo balore

finantzarioen (bankuak) eta industriaren (enpresak) indizeak, jardueren horiek besterik biltzen ez dituztenak. Autoetako tresnek abaila, erreboluzioak eta egindako bidea neurtzen duten bezala, burtsaren adierazleek ere diruaren joan-etorria, operazioak eta inbertitzaileen unean uneko interesak adierazten dituzte. Adierazlearen gora eta behera egiteak adierazten dute adierazlea bera osatzen duten baloreek izaten dituzten irabazi eta galerrak. Burtsak gehieneko historikoa izan duela esaten denean, zera adierazi nahi da: Euskal Herriaren kasuan, adibidez, Bilboko Burtsak inoiz izandako markarik altuenarekin lortu duela saioari bukaera ematea. Espainiako Estatuaren kasuan, aldiz, Madrilgo Burtsaren Indize Orokorra inoiz izandako emaitzarik onenekin amaitzen duenean lanaldia esan ohi da gehieneko historikoa izan duela.

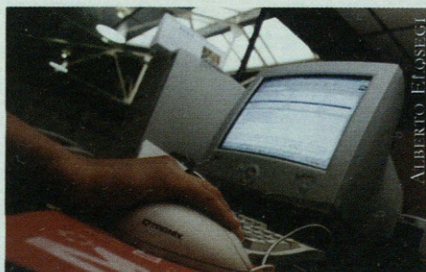
Daniel Udalaiz

Baionako erietxean euskaraz ere bai

EUSKARAREN ERABILPENA sustatzeko akordioa sinatu dute Euskal Kultur Erakundeak eta Baionako Erietxeak. Horren arabera, seinaleak eta informazio orriak euskaraz egongo dira eta bestalde, euskarazko kultur eskaintza izango da bertan. Hasteko *Euskal Herriko Aurpegiak* erakusketa eskainiko dute. Guztia Ospitalea Euskaraz taldeak lau urtez egindako lanari zor zaio.

Hizkuntza gutxiituak Interneten babesteko

BIZKAIKO enpresaburu eta profesional talde batek Club Unesco Metalingua Fundazioa osatu berri du. Fundazioaren helburua hizkuntza gutxiituak dituzten komunitateen babeserako lana egitea izango da. Informazioaren Gizartean dagoen hizkuntza aniztasunaren alde eginez. Talde horrek Erandioko Geinsa enpresan izango du bere egoitza, eta bultzatzaileek beste hainbat lan egiteko asmoa jakinarazi dute. Besteak beste, hizkuntza gutxiituak dituzten komunitateetako erabiltzaile digitalen erabilerak eta ohiturak aztertuko dituzte.

BAHEA

ARGIAko zenbaki honetan egindako elkarrizketan adierazten duen gisan,

Juan Mari Atutxa Eusko

Legebiltzarreko lehendakariak politika utziko du legealdi hau bukatzean. Bi urte falta zaizkio jubilaziorako eta tarte horretan BBK-ko bere lehengo lanpostura itzuliko da. Ondoren, bere familiatzat gozatu nahi duela adierazi du. Carlos Iturgaitz PPko buruzagiaren esanetan, berri ona da "ustezko gaizkile batek" politika uztera doala jakitea.

Miren Azkarate kultura sailburua da Eusko Jaurlaritzako bozeramaile berria

Josu Jon Imaz ordezkatuz. Industria Sailburu berria, aldiz, Ana Agirre izango da, orain arte Imazen sailburuorde gisa aritu dena. Agirre 1981ean hasi zen Eusko Jaurlaritzan tekniko kualifikatu gisa eta harrezkero goi kargu ugari izan ditu.

Elkarrik dagoeneko 40.000 sinadura bildu dituela jakinarazi du. Mugimendu sozialak 100.000 lortzeko xedea du, modu horretan legez "alderdien mahai" baten eraketa eskatu ahal izateko. Datorren urtarilaren 24an manifestazioa egingo du Iruñean.

Zaurituekin amaitutako epaiketa

PASA DEN OSTEGUNEAN duela bi hilabete demoek egindako mus txapelketan atxilotutako 63 demoen aurkako epaiketa egin zen. Baiona eta Hendaia arteko trenbideetan egin zuten mus txapelketa SNCF tren konpainiak euskararen presentzia berma dezan eskatzeko. 63tik hamar inguru Hegoaldekoak ziren eta epaiketan euskaraz mintzatu ahal izan zuten, epaileak haientzat itzultzailea onartua zuelako. Demoek euskaraz aritzea eskatu zuten, baina epaileak ez zuen baimenik eman. Hala ere, euskaraz aritu ziren demoak eta itzuliak izan zitezen eskatu. Jarlekuetan zirenak ere kexuka hasi ziren eta epaileek gela husteko eskatu zuten azkenean eta polizia indarra erabili zuen horretarako. 5 zauritu izan ziren eta Domeka Zubeldia auziperatua atxilotu zuen polizia.

Asteleheneko Goienkaria laster kalean

OTSIALEAN argitaratuko da *Asteleheneko Goienkariaren* lehenengo zenbakia; 0 alea abenduaren 22an banatu zen. Debagoienako astekaria ostiraletan soilik argitaratzen zen orain arte. Astelehenetako argitalpen berriaren helburua ibarrean asteburuan gertatutakoa modu sakon eta freskoan aztertzea izango da. Ez du herrietako ediziorik izango, eta kirola, kultur ekitaldiak eta abar jorratuko ditu. Harpidedunek urtean 50 euro ordainduta asteleheneko eta ostiraleko Goienkaria jasoko dituzte; 25 euro ordainduta, aldiz, astelehenetako bakarrik jasoko dute. Saltokietako salneurria 0,8 eurotako izango da..

EGA gaingritzeko gomendioak

EGA ATERATZEKO ikasleak prestatzen emandako 20 urteen esperientzia baliatuta, *Nola atera EGA euskara jakin barik* liburua argitaratu du Kepa Larrea filologo eta historialariak Likinianorekin. Bertan azterketa gaingritzeko errezetak eskaintzen ditu Larreak. Bestalde, prentsan eta Interneteko foroetan EGARI buruz agertutako hausnarketak bildu ditu liburura. Autorearen komentario ironikoak ere ez dira falta.

Desobedientzia zibilaren aurkako epaiketak

SNCF frantsez tren konpainia estatolarekin Demoek bizi duten lehiaren ondorioz 63 lagun abiatu ziren epailearen aurrera, baina honek epaiketa bertan behera utzi zuen Ipar Euskal Herriko Demoek euskaraz deklaratu nahi izan zutelako. Azkenotan ohikoa den gisan, segurtasun indarrek eragindako zauritu eta kolpe ugarirekin bukatu zen epaiketa. Portugalen, bestalde, Zuzen Ekintza Taldeko 13 pertsonak bost urteko kartzela eskariari egin behar izan diote aurre Lisboan egindako epaiketan, 2000ko martxoan Jose Mari Aznar Espainiako gobernu buruari prentsaurreko batean pintura botatzeagatik.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Koka ihartu ez eta pozoiak Kolonbian gizakia hiltzen du

Vietnamen gerrilariei oihanaren babesa kentzeko bezala, Kolonbian koka eta lobelar laboreak suntsitzeko hegazkinetatik pozoina jaurtitzen dute amerikarrek. Orduan bezala orain, arazoa konpondu ez, dirutza handiak mugitu eta tartean dauden herritarrek akabatzen dituzte.

PUTUMAYO eskualdean ez dituzte erraz ahaztuko 2000. urteko Eguberriak: egun horietan hasi ziren militarrek inguruko koka soroak airetik kezatzuten eta fumigatze kanpaina hurrengo martxoaren arte luzatuko zen. Goizeko 08:00etan hasten ziren hegazkin eta helikopteroak "lanean" eta arratsaldeko 16:00ak arte segitzen zuten. Bertan bizi diren Cofan, Inga, Embera, Paez eta Awa indiarrek laster hasi ziren ondorioak noztizen: botagura, dermatitiak, urdaileko minak... Batzuek begi eta belarrietan nozitu zituzten arazoak, eta Puerto Guzman herriko alkateak zazpi pertsona hil zirela adierazi zuen.

Koka landareak ihartzeko airetik jaurtitzen zuten pozoia zen kalte horien guztien erruduna: Monsanto multinazionalak ekoizten duen Roundup Ultra. Bertako biztanleak saiatu dira protesta egiten, baina Kolonbiako Uribe lehendakariak garbi erantzun die fumigazio plana ez dela inondik inora geldituko. Herritar askok auzoko Ekuadorreraren ihes egin beste biderik ez du izan bizirik segitzekotan. Eta azkenean Ekuador bera izan da pozoiketaren ardura duen Dyn Cor-

poration -Vietnamen "orange agent" pozoia zabaltzen zuena bera- auzitara eramane duena, Kolonbiako lurrez gain Ekuadorreko soroak ere kutsatzegatik.

Kolonbia sendotzeko herritarrek gaixotu

Kolonbian gertatzen ari denaz informazioa Mailer Mattié ekonomilariak eman du. Antropologia Ekonomikoa eta Nazioarteko Elkarlanean espezialdua dagoen emakume honek *Las fumigaciones del Plan Colombia* plazaratu berri du Baliabide Genetikoen aldeko Nazioarteko Ekintza (GRAIN ingelesez) erakundeak duen web gunean. Estatu Batuek Kolonbiako agintariekin martxan jarritako "Plan Colombia" famatuaren aurpegi ezkutueta bat erakutsi digu Mattié bere artikuluan.

2000.eko ekainean eman zion baitza AEBetako Senatuak "Bakea, aberastasuna eta Estatuaren sendotzea" planari. Ofiziala izen hori izan arren, Kolonbia Plana da munduan barreiatu dena. Erabakia amerikarrek hartu zuten, baina Kolonbian aplikatzeko: hemengo gerrilarien finantzazio iturria drogaren komertzializazioa delako teoria oinarritzat hartuta, drogen labore, produkzio eta merkaturatzea errotik suntsitzea du helburu plan honek. Eta Kolonbiak bere buruarentzako duen Nazio Garapen Plana 2000-2006 delakoaren barruan itsatsi zuten.

Plana 7.500 milioi dolar ari da kostatzen, baina AEBetako gobernuak horietatik 1.575 bakarrik jarri ditu. Gainerako 4.000 milioiak Kolonbiako estatuak finantzatzen ditu, zerga,

pribatizatze eta nazioarteko zor gehiagorik. Planaren diruetan %80 gastu militarretan doa, eta %20 bakarrik geratu da helburu sozialetarako. Lehentasuna eman zaio legeaz kanpo koka eta lobelar soroak airetik fumigazio bidez suntsitzeari. Soro horiek azkar ihartzeko helburuak ordea ez ditu osasun eta ekologia mailako ondorioak kontuan hartu. Pentsa, 2003ko urtarrila arte 130.000 hektarea igurtzi dira pozoiz, eta 2006a bitartean beste 144.000 suntsitu behar dituzte.

Plan hau baino lehen ere gai kimikoen esperimentazio gunea zen Kolonbia multinazionalentzako. 1978tik hainbat belar suntsitzailerekin egin izan dira ahaleginak: Paraquat, Triclopyr, Tebuthiuron, Imazapyr, Hexaxinona... Baina 1986tik aurrera Monsanto enpresa ezagunaren glifosatoarekin aritu dira nagusiki.

Monsantoren Roundup Ultra

Horixe da glifosatoaren izen komertziala. 70eko hamarkadan asmatu zuten eta geroztik Latinamerikan urtean 1.000 milioi dolar baino gehiagoko salmentak lortzen ditu. Bere

egiten dutenak, eta gainerakoak lur oparoagoen bila etorritako nekazari pobreak dira. Baina AEBk eta Europak hain kopuru handitan -eta ilegala izateagatik hain kario ordainduz- kontsumitzen duten kokaina eta heroina ekoizteko landareak jori eman ditza-keten lurraldean egokitu ziren.

Kolonbian 1994an 45.000 hektarea ziren koka hostoa ekoiztera emanak, eta 1999an 122.000. Tarte horretan 600 milioi dolar xahutu ziren teoriar narko- trafikoaren kontrako gastu militarretan: inork ez du frogatu ahal izan estrategia horrek fruiturik eman duenik, baina berean darraite. Bestelako plan alterna- tiboak -Putumayoko indigenekin koka alorrek eskuz suntsitzeko gobernuak hitzartu zuena adibidez- bazterrerara utzi eta fumigazioa indartu dute.

Bertako herriarrek Kolonbia Plan honekin dena daukate galtzeko. Baina Mailer Mattiék identifikatu ditu irabaz- teko asko daukatenak. Militar kolonbia- rrek beren armategiak berritzen dauka- te negozioa eta bestela programa sozialetarako liratekeen sosak berenga- natzen dituzte. Estatu Batuek merke sartzen dute eskua geopolitika aldetik (besteren artean, agian Panamakoaren ondoan beste kanal transozeaniko bat irekitzeko) garrantzizkoa zaien Kolon- bian. Eta hazi transgenikoen alorrean nagusi den Monsanto bere produktua saltzen du mugarik gabe. Lur horietan azkenean Monsantoaren haziak bakarrik erabili ahal izango baitira: bere hazi transgenikoak dira glifosatoari atxiki- tzen dioten bakarrak. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Kolonbia Planak erdiz erdi kolpatu duen Putu- mayo eskualdekoak dira argazkiok. Goiko iru- dietan, fumigazio lanean ari den hegazkin txi- kiaz gain, Roundup pozoiak kutsatuta ihartzen ari den bananondoa eta bere uztaz gain osasu- na ere galdu duen emakumea ageri dira. Behean, fumigazio eremuan bizi diren mutikoa eta bere zakurra eskuinean eta Puerto Asis herriko paramilitarra: hauek ere Kolonbia Pla- nean sartzen dira pozoiarekin batera.

sorterrian, AEBetan, sasiak ihartzeko erabiltzen da: jazki bereziak eraman behar ditu erabiltzaileak eta %1eko kontzentrazioan. Kolonbian aldiz %26 arteko kontzentraziotan jaurti- tzen dute hegazkinetatik, eta tartean janariak, iturriak, pertsonak eta ani- maliak diren lekuetan.

Ondorioak berehala azaldu dira, espero izatekoa zen legez. Baina herri- tarrek jasaten dituzten gaixotasun eta heriotzen oihartzunik ez da iristen mundu zabalera. Beraz, inguru horie- tan bizi diren laborariek eta beren

senideek etsipenez nozitzen dituzte kalteak. Beren osasun arazoez gain (larruazalean, hesteetan eta sistema neurologikoan nagusiki) koka edo lobelarra ez diren beste laboreak ere kutsatu eta ihartzen ikusi behar dituz- te, ganadua pozoitu eta akabatzeaz gain. Baina zakurraren ipurdian gal- duta bizi diren gizakiak dira, eta nork entzungo die?

Beraiek lurralde horietara iritsi zirenean horrelako arazorik ez zuten ezagutu. Gehienak bertako indigenak dira, bizirauteko laborantza xume bat

K A L I T A T E A

Produkturik onenak, MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Jose Ignazio Ansorena Miner

Altza, Felipe!

A

zaroaren 21ean Espainiako Felipe printzea Donostiara etorri zen Legazpiren inguruko erakusketa bat zabaltzeko aitzakian. Eta Donostiako Udaleko Txistulari Taldeak, askotan bezala, Alkategotik Protokolo musikala betetzeko agindua jaso zuen. Horrela, Miramar Jauregira joan ginen, Ongi etorri protokolarioan gure lana burutzera.

Hedabide gehienetan argitaratu ziren argazkietan eta telebistetan txistulariok protagonismo nabarmena izan genuen, ziur aski, kokatu gintuzten lekuarengatik, Kontxako badia atzean genuela. Argazki askotan Felipe printzea eta Ibarretxe lehendakaria baino deigarriago agertzen ginen. Eta, hortik aurrera, hainbat kontu. Politena, ume batena da:

-Mirri, atzo telebistan azaldu zinen txistua jotzen. Zer jo zenion printzeari? Altza Felipe?

Pertsona heldu gehienek, aldiz, galdera errepikakor aspergarri arruntak egin zizkidaten:

-Jatorra al da? Oso altua da, ezta? Gustatu al zaio Donostia?

Ukitu autoktonoa ezin falta noski. Hori gertatu eta bi egunetara edo, gure entsegu tokian orri batzuk utzi zituzten: "Maiatzaren 22.ean ikusiko gara poz-pozik. Leti & Felipe". "Altza Felipe Trulalai". "Munduko guapoena... Maskorra (La Concha) zuekin ederrago". Abenduaren 28a baino pare bat egun lehenago, beste eskutitz anonimoa iritsi zitzaigun, pergamino antzeko papelean atondua, ingelesez eta euskarazko testu bromoso luzeaz josia, txantxa honekin: "Ingalaterrako Isabel erreginak gonbidatu egiten gaitu Donostiako txistulariok, bere seme Charles eta Camilla alabaren ezkontzara". Lanak hartu ditu anonimogileak bere txantxa betetzeko.

Gustatu egin zaizkit gutunak. Txantxak direlako. Gure jardun protokolarioarengatik jaso izan ditugunak gehienetan mehatxuak eta batzuetan okerragoak izan direnez, hau jolas txiki atsegina iruditu zait. Hala ere, alderdi bat ez zait gustatu: anonimoa izatea. Buru ezkutatze hori koldarren eta asmo makurren seinale izaten da. Nik txantxak sinatu egiten ditut. Momentuan ezin bada, hurrengo egunean.

ALBERTO ELOSEGE

«
"Herri batek
kontu asko

behar ditu bere

nortasunari

eusteko. Horien

artean, kulturalak

garrantzi handikoak

dira. Uste dut

euskal protokolo

tradizionala izatea

eta berari

txukuntasunez eta

kriterio garbiz

eustea lan kultural

serioa dela,

kaskamelon batzuek,

bizitzaren arlo

guztietan bezala,

ulertuko ez

badute ere»

Besterik ezean, hemendik esan nahi diot zerbait anonimoen egileari. Gustura jo nuen Felipe printzearen Ongi etorri protokolarioan. Severo Ochoari, Rigoberta Menchúri, Aita Santuari, Japoniako enbaxadoreari, Saharako haurrei, eta abar luze bati egin izan diegun bezala. Eta etorkizunean agian Arnaldo Otegi, Peixotori edo euskal presoiei egingo diegun bezalaxe. Herri batek kontu asko behar ditu bere nortasunari eusteko. Horien artean, kulturalak garrantzi handikoak dira. Uste dut euskal protokolo tradizionala izatea, eta berari txukuntasunez eta kriterio garbiz eustea lan kultural serioa dela, kaskamelon batzuek, bizitzaren arlo guztietan bezala, ulertuko ez badute ere. Hitz egin genezake lasai honetaz. Nik ez diet beldurrik ez txantxei ezta hitz egiteari ere. Ea muturra agertzen duzuen.

Noski, gure eginkizun protokolarioak ez du zer ikusirik norberaren ideologia edo iritziekin. Batzuetan, horiekin bat ez datozen ekitaldietan parte hartu behar izaten dugu. Eta besteetan adiskideen ingurukoe-tan. Abenduaren 23.ean Gipuzkoako Diputazioak Urrezko Domina eman zien Jose Maria Setien, Iñaki Gabilondo eta Juan Zelaia. Hirurak lagun estimatuak eta mirestuak. Pozarren nengoen noski. Baina lana berdin berdin egin nuen honetan eta Felipe printzearenean.

Konstituzio Plazan, Udaletxe zaharra-ren arkupeetan harrizko zutabe lodiak daude. Gure lantokiaren aurrean. Matraka ederra dute han Donostiako Udalak eta gazte borrokalari batzuk. Astean behin edo -ohitura errepikakorra bihurtu da- zutabe horiek margotu egiten dituzte: *presoak kale-ra, euskal berrian nabi ditugu, Aznar faxista, EAJ traidore...* Eta handik oso gutxira, gehienetan egun berean, Udalak bidalitako langileek ur txurrutadaz ezabatzen dituzte. Horrela ez dakit zenbatetan. Harriak iada lau edo bost zentimetro galdu ditu. Behin pintaketan ari ziren gazteak topatu eta aipatu nien zergatik ez zuten beste sistema bat erabiltzen, paperak jarri, kartulinak, egur oholak... Kasurik ez eta mutur luzea jarri zidaten. Udalean ere aipatu dut. Inork ez du ezer jakin nahi.

Harrizko herri hau. Harririk gabe geratuko al gara? ■

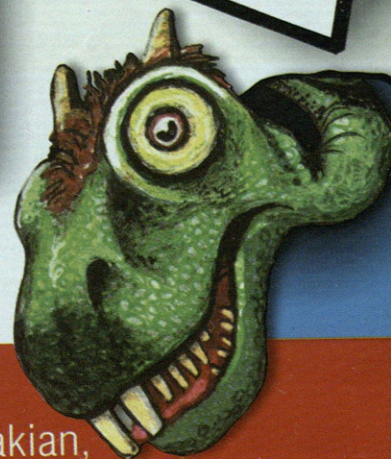
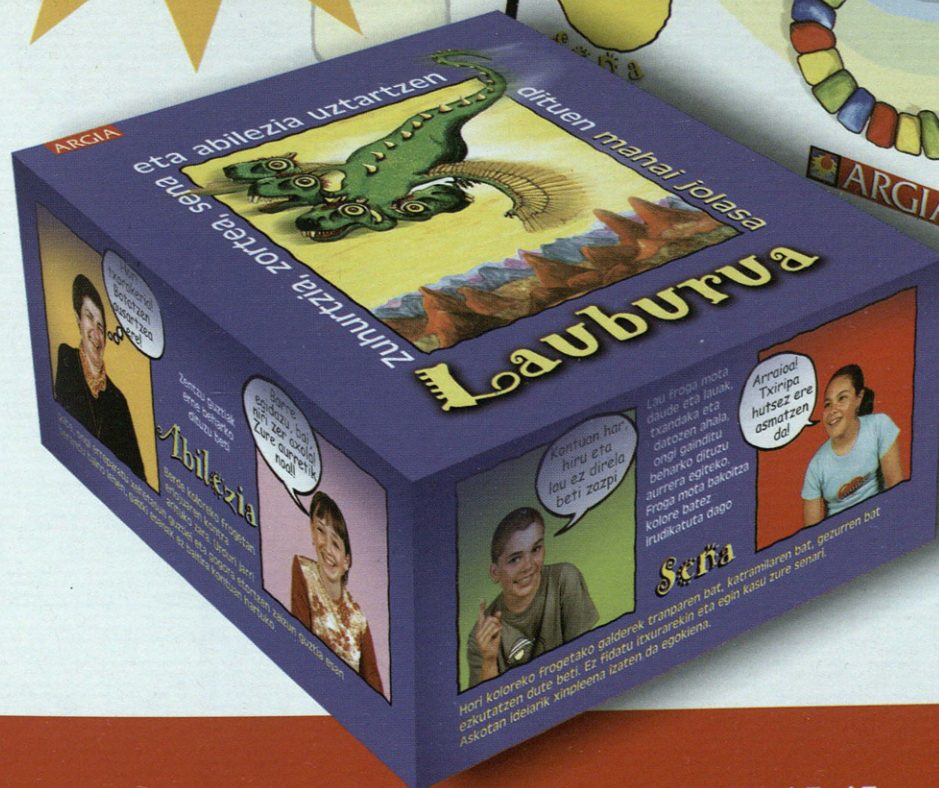
Zarena zarela ere, hauxe duzu dibertimendurik aproposena:

Lauburua

Zuhurtzia, zortea,
sena eta abilezia
uztartzen dituen
mahai-jolasa.

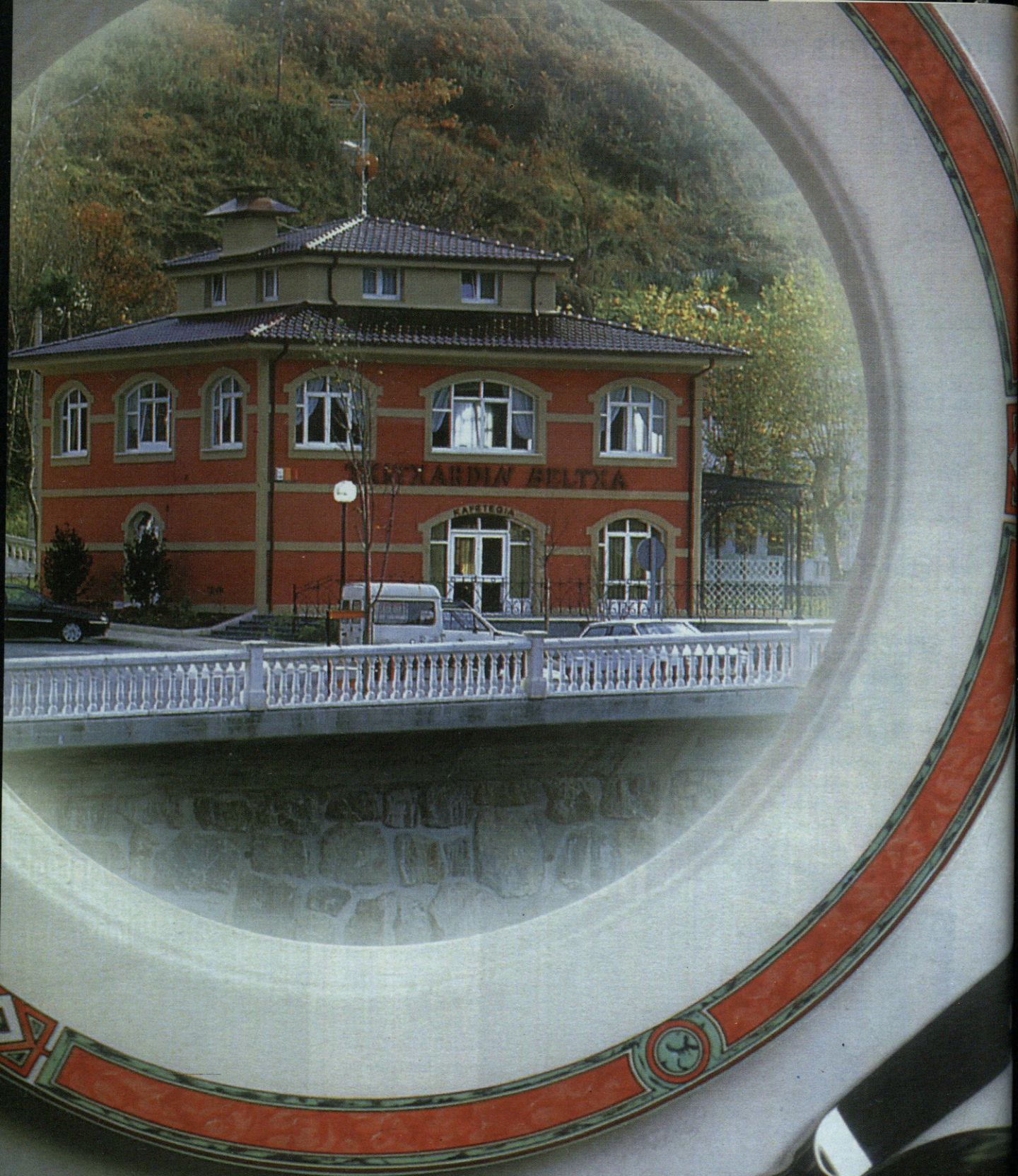
SALMENTA PREZIOA

35€

 ARGIA

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian,
denda@argia.com helbidean edo
ohiko salmenta puntuetan.

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea,

☎ 37 03 04

20160 Lazarte O.